

**Ekooŋan ya éesuume ya eyya
Luk
naakiice ya
Waah wa weeyem wa ti
pakiical empe**

Ekooŋan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya éyisanaayisan nii Yéesu ayem Afakana ya éeyinananee ya ati Israyel niŋ lombo Afakana ya ati pakan paka púloŋ. Luk asok akalaŋaakalaŋ meemak ápimeyi pánipani ya ti Yéesu. Ekina nuutaakaa fiye ti pakiical. Pakiical empe Luk náayaañe akiic Teyofil, ásupiyenu ya eyem “Páhin pa piti pupoñapoñ pa”.

Ekooŋan ya éesuume ya eyye eluwut eekiice yo ya, pale pasincanal pa piyisanaayisan nii Luk ákuuñana ya akiice yo. Luk aloomaaloom páhin niŋ apoñapoñ a Pool. Luk Asuwif tom, naakiic yo lombo keeneetaat ka Pusuwif.

Kikee kilim keetaake nafaa

Ateeteyo - Akina ayem Yéesu niŋ ekina tom Pútuun pa. Akina ayem ati waah wa púloŋ uti púlunta pa.

Cáwii ca citi Pútuun pa - Lan óo lan la pakan paka nkacoone Pútuun pa pipiyeno amansa ya ateyii, cáwii ca citi Pútuun pa unca toko.

Eenucee ya - Ekina eyem caacaw ca citi Afakana ya niŋ Amansa ya aŋa Pusuwif pa nkayeniye ya hítuulu ékey ya eteyoo. Nasokee lombo “Krista”.

Fa heeyem ha páhantuwa nihikiicee fa:

1:1-4 Heewune ha Luk naakiic.

1:5-2:52 Hipukuyee ha niŋ hiñiiyate ha hiti Saŋ-Patis niŋ Yéesu.

3:1-20 Páhin pa piti Saŋ-Patis.

3:21-4:13 Pátise ya niŋ híluuŋuyee ha hiti Yéesu.

4:14-9:50 Páhin pa piti Yéesu ti mah ma miti Kalilee.

9:51-19:27 Pítin pa piti Yéesu púful Kalilee piwant Jerusalem.

19:28-23:56 Kunoom ka kikelan ka kiti Yéesu niŋ eket ya eteyoo Jerusalem.

24:1-53 Pilito pa, éfulii ya niŋ pisilo pa piti Yéesu.

Heewune ha Luk naakiic

^{I-II} Awe Teyofil eñaap ya,

keemeenje kacukaacuk niŋ ñíkinii eeha Pútuun pa mpíhine ha púloonj ti píyaañ eteeho toonii. Nkáyenoonii pikamana hilim ha hiti Pútuun pa. Keemeenje toonii nkayeno ho hikiicu samat nii fa nkakamane ho fa unii.

^{III} Kápiliŋ ti píyaañ waah ewwe fo ti pikelan, inci úwwincinoole heetaakiye púloonj. Ekina ewune, insok nii napaanap pikiici, awe Teyofil, pakiical peetempiye mpucoonool ^{IV} aakati méyi nii eeha nkakalaŋanuu ha, hilim hiti pánipani.

Ñáapukuma Saŋ-Patis

^V Ti caanak ca citi amansa ya aŋa nkasok ya Helot ati mah ma miti Yutaay, intaako awaaseena ati Pútuun pa aŋa nkasok Sakaliya ati kayonj ka kiti puwaaseena pa enka nkasok

ka Apiya. Aaloo caacawoo Elisabet, náafulii ti miin ma miti Aaron. ^{VI} Poko t'ésupakii keecoonoole hátikin Pútuun pa, nkanapan pítin etempo, nkacok púlooj hilim ha heesiinane ha hiti Ateeteyo fo muus. ^{VII} Pale kataakut añii kamma Elisabet naayem caakonta, apan poko púlooj pamaamanal.

^{VIII} Hikee hinoom Sakaliya naayeno kaawaaseen la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa loho hinoom ha hiti kayoj ka kiteyii hícoliyoo. ^{IX} Ti cosaan ya eti puwaaseena pa nkañakoo kaakaaw ti kamamal apiyeno aña afaanako ya ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, la sampanee la, kati áluntan caminkolon ya.* ^X Waati ya eti káaluntan ka néetuuno, pakan paka púlooj nkayeno kaluum tíkitaan.

^{XI} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyoo, episiinjiyoo t'epees yáali eti kaaciin ka la nkáluntan la. ^{XII} Sakaliya naacuk yo naasuco naafe. ^{XIII} Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Sakaliya, kaluum ka kitii kisayaneesayan, aali Elisabet afaataak añii aafawasoo caacaw ence: Sanj. ^{XIV} Afaayeno t'awe pásuuma penfakat, hícamp pakan lompo efikataak pásuuma ti hipuku ha hiteyoo. ^{XV} Afáayenoonii an eemaka ti Ateeteyo, añanjut pálaani elaan ninj pikee

* **I:IX** 1:9 Káaluntan ka kiñañaa fhinu hinoom óo hinoom ñúsupak ti puwaaseena pa. Káaluntan ka nkíhineehin ti pututa kaaciin ka la sampanee la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ekina eyem píyisan pa piti kaluum ka kiti pakan etempo.

palaanal empa mpúkuman. Le niŋ afaa-pukee, afaameeŋ niŋ Kunuu ka keenape ka. ^{XVI} Afáañahanii pakan keemeene pakan Israyel ti Ateeteyo Pútuun pa piteyii. ^{XVII} Afáanowii hátikin Ateeteyo ti kunuu niŋ ti sempe samat nii ayaamakoola ya Elí, áfaañahanii ñífaaf ña kapisiyool niŋ epuukii, náañahanii kéeciita ka káakup ti pámiiloolal peenape, kati amemanool pakan paka ti Ateeteyo.” ^{XVIII} Sakaliya naacakan maleekoo ya: “Puume inci fáyini kameye ee-huu? Inci oopa maamane aalam lombo sitiiloo séelaañane.” ^{XIX} Maleekoo ya neesokoo: “Inci yem Gabriyel. Inci ninsiño hátikin Pútuun pa, inci mpúpoñii píkey soki ekoonjan ya éesuume eyye. ^{XX} Síitan, ti káyinanaati kilimam, putumi efipucok, áatiyini káakup fo ta eehe efihitaako. Pánipani kilim ka kutoom efikitaako incolaa toko.”

^{XXI} Pakan paka nkayeno hítuulu ínnimii heewune Sakaliya náafiyoonii páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. ^{XXII} Emma náafulii ma ayinaat káakup neyii nkámeyi nii aŋe ácukuyoocuk waah páhantuwa ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Naayeno nkáakupaati fo káakup niŋ sipees. ^{XXIII} Lóokuŋ ya eti kaawaaseen ka kiteyoo ta nkipaye ta, naañoho t’enuuf.

^{XXIV} Fiyiit aaloo Elisabet naasa munow naayolo nemmo páhantuwa fo kiim isak. ^{XXV} Naasok: “Fiye Ateeteyo náahinaam eehe, áfulanaam ti ñusuu ti pakan paka.”

Ñáapukuma Yéesu

XXVI Elisabet ti hiimoo hísakiyenu niŋ hoonool hiti munow, Pútuun pa mpúpoñii maleekoo ya eyya nkasok ya Gabriyel ti mah ma miti Kalilee ti saatee ya eti Naasalet. **XXVII** Pupupoñoó ti ámaacul a aŋa nkasok ya Mari, aŋa Josef ati miin ma miti cáwii ca citi Dawid naaŋaame ya ekop. **XXVIII** Maleekoo ya neenako la teyoo neesokoo: “Kásuumaay kiyeno n’awe, awe aŋa ataake ya pálafi pa piti Ateeteyo. Ateeteyo oopa n’awe.”

XXIX Mpásiyaloo kilim enkuu Mari naaliim naayeno eakanoolo pakicanal puume mpaaw. **XXX** Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Mari, áasuumaasuum Pútuun pa. **XXXI** Síitan inci pusoki, aafasa munow mpúkii ciñii cikampaani aakati ufanoo caacaw ca Yéesu. **XXXII** Afaayeno an eemaka, afaayonkalee Añii ya ati Pútuun pa piti patiila. Ateeteyo Pútuun pa efiuwufanoo elemeyu ya eti amansa ya eti maamayoo Dawid, **XXXIII** afaapampaŋan ti miin ma miti Jakob, cáwii ca citeyoo eticipa.” **XXXIV** Mari naañahan yo: “Eehe puume níhiyina pitaako inci péemiit áyiin?” **XXXV** Maleekoo ya neesokoo: “Kunuu ka keenape ka éfikiwanoonii t’awe, sempe sa siti Pútuun pa piti patiila ínsikimpitooli, ekin ewune añii ya aŋa ankaakaay ya hipuku afaayeno eesampanee, naasokee Añii Pútuun. **XXXVI** Sincan Elisabet atii ya aŋa nkasoke ya caakonta, ti himaamanoo oopa niŋ munow miti kiim isak niŋ hoonool miti cikampaani. **XXXVII** Méyi nii waah uheekut Pútuun pa.” **XXXVIII** Mari naañahan yo: “Iyyoo, inci yem amiikan a ati Ateeteyo, hitaako t’inci samat nii

fa ansoke fa.” Maleekoo ya neekaay.

Hiyoop ha hiti Mari pati Elisabet

XXXIX Ti kunoom enkuu Mari naakaay mpacas ti saatee ya eti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, XL apinako la ti ekumpan ya eti Sakaliya naakican Elisabet. XLI Ta Elisabet náasiye ta Mari pakicanaloo añii ya naawen ti munowoo, Elisabet naameen nin Kunuu ka keenape ka. XLII Naaceek apusok: “Awe Pútuun pa mpíhine heehaje ha panap ti pakaal paka púloon, efi lompo píhin heehaje ha panap ti añii ya aja ankaakaay ya hipuku! XLIII Puume inci innapiyenee fiye, íñña ya ati Ateeteyo atoom kati mpáakeyyam hiyoop? XLIV Sincan, emma inci ínsiye ma pakicanali añii aje ti munowam naawen ti pásuuma. XLV Aánapiyane awa aja yínane ya ti eeha Ateeteyo mpusoke ha nii efihitaako.”

Hímulu Pútuun pa hiti Mari

XLVI Mari naaceek apusok:

“Yaanam émulaa Ateeteyo!

XLVII-XLIX Kamma Pútuun pa mpítahii kunuu etempo t’inci amiikan a atempo ásikateen a,
ekina ewune kunuwam kimeenaa nin pásuuma ti Pútuun pa Afakana ya atoom. Kamma Pútuun pa piti sempe mpíhinaam waah wenfakat,
ekina ewune, písik fiyooy pikaay pa púloon efimpiyonkalam ati pásuuma.
Caacaw etempo ceesampanee.
L Pitaakaataak paket hikaw ti keefeye po ka fo ti ekaay óo ekaay.

- LI Mpiyisan hamake ha niŋ epees etempo; mpihancalool kéemakiyanooliye ka ti pakan paka.
- LII Mpiwananii pumansa pa ti pilemeyu pa piteyii, pale, mpiseepin písikateen pa.
- LIII Mpisiitan keeyeniye ka ti peep pa niŋ waah weenape, pale, mpiyaan keetaake ka kapiñoŋo sipeesii ñaanii.
- LIV Mpiyankanan amiikan etempo Israyel, ti é nawuno paket hikaw etempo.
- LV Eehuu mpiyinanane símaama unaa Abraham niŋ miin ma miteyoo fo caanak óo caanak.”
- LVI Mari naayeno pati Elisabet fo kiim káhaaciil apite añoŋo pateyoo.

Ñáapukuma ña ñiti Saŋ-Patis

- LVII Púful toko, Elisabet íyyiŋooliyoo, náapukii cikampaani. LVIII Pikinooloo niŋ miin ma miteyoo nkási nii Ateeteyo áhinoohin henfakat niŋ paket hikaw, nkananfool ti pásuuma pa piteyoo. LIX Añii ya ta naataake ta kunoom isak niŋ kíhaaciil nkákey kapinakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niŋ maamaa ateyii Abraham, nkálafiyo kawufan caacaw ca citi faafoo Sakaliya. LX Elisabet naacoop hilim ha naasokii: “Haani! Caacawoo ciñañaa piyeno Saŋ.” LXI Nkasokoo: “Pale an aneetaat ti miin ma miti aluu aŋa ataake caacaw encuu.” LXII Nkákup neyoo niŋ sipees, kapicakan faafoo enceyme caacaw náalafiye kawufan añiino. LXIII Naasokii kawufanoo káakiicumaa, naakiic: “Caacawoo Saŋ.” Pakan paka púloŋ innimii.

LXIV Tokotoko putumoo mpípankino, híleeluufoo nihikatan, náayini káakup, náayaañ kaanimpan Pútuun pa. LXV Ewatate enfakat neeyeno ti pikinoolii púlooj nin keekine ka ti pisaatee pa piti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, nkayeno káakup heetaakiye ha. LXVI An óo an éesiye ho naayeno káamiilool, naasok: “Añii aje, an puume naakaakaay piyeno?” Kaatuko sempe sa siti Ateeteyo siyenaayeno teyoo.

Hímulu Pútuun pa hiti Sakaliya

LXVII Añii ya, faafoo Sakaliya naameen nin Kunuu ka keenape ka naayaamakool hiti Pútuun pa, apusok:

LXVIII “Unimpanaa Ateeteyo Pútuun pa piti Is-rayel kamma mpitahe kunuu ti pakan etempo mpifakanii.

LXIX Mpúpoñii unaa Afakana eemaka ati miin ma miti amansa ya Dawid amiikan etempo,

LXX eehuu piyaamakoola pa keesampanee ka nkátuunane unaa ti caacaw Pútuun pa ta infiyye

LXXI nii efipufakan unaa ti pikamool unaa nin ti sipees keenate ka unaa púlooj.

LXXII Mpíyisan símaama unaa paket hikaw, mpínawuno písiyool etempo peesampañee pa,

LXXIII esintoolo eyya mpisintooliye ya ti maamaa unaa Abraham✧:

LXXIV nii, ta mpufakane ta unaa ti sipees pikamool unaa, éfiwuyiniyaa po himi-ikanate peefeyut

✧ I:LXXIII 1:73 Púcook 12:1-3; 22:15-18

- LXXV nuuyeniyaa pimiikan keesampanee niŋ keecoonoole hátikin etempo fo eket maama.
- LXXVI Awe añiinam lompo aafayonkalee ayaa-makoola ya ati Pútuun pa piti pati-ila, kamma ankaakaay énowii hátikin Ateeteyo aapiwañaloo pítin pa,
- LXXVII ti káyisanool pakan etempo kafakan ka ti kaaponket ka kiti umuuyen wa uteyii,
- LXXVIII kamma Pútuun pa piti unaa mpimeeŋe paket hikaw, ekina ewune aŋa eecaŋe ya nii caanak céefulii áfaawanoonii ápikey unaa hiyooop,
- LXXIX kati acaañan keeyem ka ti eloŋ ya eti ñáanim ña niŋ ti hísaalumant ha hiti eket ya, ápitintinjan unaa ti pítin pa piti kásumaay ka.”
- LXXX Añii ya Saŋ náayankii, kunuuwoo nkítaakii sempe. Naayeno ti káahaan tes fo ta náafulii ta ti pakati Israyel.

II

Ñáapukuma ña ñiti Yéesu

^I Ta Saŋ-Patis naapukee ta, amansa ya enfakat a aŋa nkasok ya Ookust náafulanii hilim nii an óo an ti mah ma miti Room púloon añañee hikiicu caacawoo. ^{II} Oom hikiicu hiyeniye híyaañ ta Kileños naayeniye ta ati hikaw ha hiti Siriya. ^{III} An óo an naañoho ti saatee ya eti cosaan ya eteyoo apikaakiicee po.

^{IV} Josef lompo náafulii ti saatee ya eti Naasalet ti mah ma miti Kalilee apiwant mah ma miti

Yutaay ti saatee ya eti amansa ya Dawid eyya nkasok ya Betelehem, kamma akina lombo naayem ati miin ma miti maamaa teyoo Dawid. ^V Apikaay hikiicu ha naacopool Mari aña naañaame ya ekop, aña eeyeniye ya immunow.

^{VI} Ta nkayeniye ta po, íyyiñooliyoo, ^{VII} náapukii ciñiinoo cíyaañ, cikampaani. Naakuupatanool co niñ ñiseehu naahintanoo ti púus kamma nkataakut ékaap la efikawan.

Kakaman ñáapukuma ña ñiti Afakana ya pufaasa pa

^{VIII} Ti oom mah intaako ti ukit wa pufaasa keeyeniye efaas niñ hánant písaacii pa piteyii. ^{IX} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyii, ecaañ ya enfakat ya eti Ateeteyo néekinkoolii, ewatate enfakat neeyeno neyii. ^X Maleekoo ya neesokii: “Timpinife, cóopiyoocoo aluu ekooñan éesuume eti pásuuma penfakat piti pakan paka púloñ. ^{XI} Fíyooy pati saatee ya eti Dawid ciñii cipukee po Afakana ya, akina ayem Eenucee ya, akina lombo ayem Ateeteyo. ^{XII} Ehe píyisan empa efinikiiwoo pa tempo, efcanitook nkakuupatanoole ciñii niñ ñiseehu nkahintan co ti púus.”

^{XIII} Tokotoko kayoñ kenfakat kiti pumaleekoo nkúfulii alacana nkinanf maleekoo ya nkiyeno kaanimpan Pútuun pa, nkiyeno hisoku: ^{XIV} “Umúlaa Pútuun pa piti patiila, kásuumaay nkiyeno t’etaam ti payenka mpitaake ka pásuuma etempo.” ^{XV} Ta pumaleekoo pa mpuño hiye ta patiila pufaasa pa nkasokool:

“Ukaayaa Betelehem hicuku heetaakiye ha, eeha Ateeteyo naasoke ha unaa.”

XVI Nkahiliikan, kapucol nkatook Mari, Josef niŋ ciñii ca ceehintanee ca ti púus pa. **XVII** Ta nkacukoo ta nkayeno kakaman eeha maleekoo ya neesokii ha ti añii ya. **XVIII** Kéesiye ho ka púloonj ínnimii ti eeha pufaasa pa nkasokii ha. **XIX** Pale Mari naamank eehe púloonj ti kunuuwoo náamiilool ho meemak. **XX** Pufaasa pa ta nkayeniye ta puñoho, nkayeno hímulu niŋ kaanimpan Pútuun pa kamma eeha nkásiye ha nkacuk samat nii fa maleekoo ya neesokii fa.

Hiwasuyee ha hiti Yéesu caacaw

XXI Ta naataake ta kunoom isak niŋ kíhaaciil, nkanakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niŋ maamaa ateyii Abraham, nkawasoo caacaw ca Yéesu, samat nii fa maleekoo ya neesoke fa íñña a teyoo peelokot asa munow.

Kañoman ka kiti Yéesu ti Pútuun pa

XXII Hinoom ha hiti kaakuulan ka kiti hipuku ha níhicolii, kaakuulan ka keekiice ka ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Móyiis. Josef niŋ Mari nkacoop ciñii ca Jerusalem kápiyisanoo Ateeteyo. **XXIII** Inhínee nii heekiicee ha ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo: “Niŋ añii áyiin ácook apukee añanee kañoman Ateeteyo.” ✧ **XXIV** Kañañaa lompo kaawaaseen toko sílunt súsupak man me múcuucuuku músupak samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo.✧

Kaayaamakool ka kiti Simeyon

^{XXV} Intaako Jerusalem akee áyiin caacawoo Simeyon. Ayiin eecoonoole naafe Pútuun pa, naayeno hítuulu aṅa akaakaay ékey kaa-puuñanool Israyel. Kunuu ka keenape ka nkiyeno teyoo, ^{XXVI} nkíyisanoo nii ataket akina peecukut Eenucee ya ati Ateeteyo. ^{XXVII} Kunuu ka keenape ka nkítintinjanoo apikaay pati ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ta Yéesu pupukayoo nkácoopiyoo ta kati káhinoo eeha hilim ha heesiinane ha fa nihisoke fa, ^{XXVIII} Simeyon naafenfo ciñii ca ti sipeesoo naan-impan Pútuun pa apusok:

^{XXIX-XXX} “Kamma inci incuke niṅ ñíkinam kafakan ka kitii,

ekina ewune Ateeteyo, fiye aayina hikatu ami-ikan a atii apiket ti kásuumaay samat nii fa áyyinananaam fa;

^{XXXI} kafakan ka enka ammemanooole ka hátikin písii pa púloon,

^{XXXII} ecaṅ ya eyya éfeeyisan keeneetaat ka Pusuwif Pútuun pa, néecoopii pakani Israyel hamake ha.”

^{XXXIII} Ciñii ca faafoo niṅ íñña ateyoo ínnimii ti keesokee ka kiti ciñii ca. ^{XXXIV} Simeyon naasampanii, naasok íñña ateyoo Mari: “Síitan, añii ya aṅe Pútuun pa pumamaloomamal kati ácoopii enow ya eti pakan keemeenje pakati Israyel niṅ piyito pa piti pakakee pakan keemeenje. Afaayeno piyisan pa piti Pútuun pa empa pakan paka nkakaakaay pa hipooku, ^{XXXV} kati áfulanii tikitaṅ pámiiloolal pa peeyoliye pa ti kunuu

hícump pakan. Awe íñña ateyoo lompo kúnuul efikiyeno ti yaani samat nii aña epaay neeyaye.”

Kaayaamakool ka kiti Hanna

^{XXXVI} Intaako akee aal ayaamakoola eemaamane caacawoo Hanna, faafoo Fanuwel, ati miin ma miti Asel. Apinimo ti áyiinoo fo sitiil isak niñ súsupak, áyiinoo naaket. ^{XXXVII} Nene animiit, sitiiloo áwii epaakiil niñ sipaakiil (84). Afúlantoo pati ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náatuul po ti suñ niñ ti kaluum hánant niñ hanakan. ^{XXXVIII} Ti oom caanak, ápucolii teyii, naanimpan Pútuun pa, naayeno hisoku kiti ciñii ca hátikin keeyeniye ka púloon hítuulu kafakan ka kiti Jerusalem.

Piyetu pa piteyii Naasalet

^{XXXIX} Ta Josef niñ Mari nkapayoole ta fa ínhinee fa samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiinjane ha hiti Ateeteyo, nkayet Kalilee pati saatee ya eteyii Naasalet. ^{XL} Añii ya náayankii niñ sempe; naameenj ecohato, pálafí pa piti Pútuun pa mpiyeno teyoo.

Akampaani ya Yéesu pati Ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

^{XLI} Esúk óo ésuk Yéesu pupukayoo nkakaakaay Jerusalem pahaaño pa piti Himuusu ha. ^{XLII} Ta naataake ta sitiil ñaasuwan niñ súsupak, nkasilo Jerusalem pahaaño pa, samat nii fa cosaan ya eteyii neesoke fa. ^{XLIII} Pahaaño pa pupupa nkayeno puñoño, akampaani ya Yéesu náatowoonii puson Jerusalem, pale pupukayoo kápanumut. ^{XLIV} Incukii nii oopa

ti pinamii, kapisapal fo hinoom púmpulun, nkáyaañoó hiñes ti pakanii niñ ti pinapoolii.

^{XLV} Ta nkacukutoo ta nkañoóho Jerusalem hiñesoo. ^{XLVI} Ti hinoom ha íhaaciyenu ha nkalañanoo la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa naayeniye niñ pikalañana pa, apiyeno káasiitan teyii niñ kaacakanoolii. ^{XLVII} An óo an éesiyoo ínnimoo ti kameye ka kiteyoo niñ ti pañahanaloo. ^{XLVIII} Pupukayoo kapicukoo, nkañajo. Iññaá ateyoo naasokoo: “Añiinam, weyme ánhine unii fiye? Paapaa atii niñ inci uliimaaliim meemak ti hiñesi.” ^{XLIX} Yéesu naañahanii: “Weyme inniñesam? Fo nímiit nii inci ñañaa piyeno ti ekumpaan ya eti Paapaa atoom?” ^L Pale kásiit eeha náalafiyii ha hisoku.

^{LI} Náawanoonii niñ pupukayoo Naasalet, náatuulii. Iññaá ateyoo naamank enke púloon cew ti kunuuwoo.

^{LII} Yéesu náayankii niñ ecohatoyoo niñ kaacecoo, Pútuun pa niñ pakan paka nkálafiyoo pihanhan toko.

III

Káatuunan ka kiti Sañ

^I Ti sitiil kaat ya siti Tipel Sesaal, amansa ya enfakat a ati mah ma miti Room, Pons Pilaat naayeno ati hikaw ha hiti Yutaay, Helot naayeno ati hikaw ha hiti Kalilee, atuwoo Filip naayeno ati hikaw ha hiti mah ma miti Itulaay niñ Tilakonit, niñ Lisañas ati hikaw ha hiti Apilen. ^{II} Annas niñ Kayif nkayeno puwaaseena pa kenfakat ka pakati Pútuun pa. Ti oom caanak

hilim ha hiti Pútuun pa níhicolii ti Saṅ, Sakaliya añiino, pati káahaan ka tes. ^{III} Saṅ naayeno kaafiitanool mah ma púloon meekole ma musuu ma miti Jordan, apiyenyii káatuunan: “Níhin pátise nípiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu, Pútuun pa kati puponket wo aluu.”

^{IV} Samat nii hilim ha heekiice ha ti kaahit ka kiti Esayaayaamakoola ya:

“An náaceekii ti káahaan tes apusok:

*'Niwañal pítin pa piti Ateeteyo,
nicoonanool pítin pa piteyoo.*

^V *Elijoon óo elijoon efehokanee,
tíntin óo tíntin niṅ cítintin óo cítintin
éfipitamiyanee.*

*Ñítin ña ñeeṅoncalooliye ña efiñicoonanoolee,
ñítin ña ñiti pínankiin pa efiñiteecanoolee.*

^{VI} *Pakan paka púloon efikacuk kafakan ka kiti
Pútuun pa.”*✧

^{VII} Saṅ naasok kayon ka kéekeyii ka kati áhinii pátise: “Aluu mufepa emmuu! Ayme áwunii aluu kunuu kati nitey paseeña pa piti Pútuun pa peeyem pa ti ékey? ^{VIII} Níhin waah weenape samat nii enuun eyya nepuk papukal peenape. Fiyuu éfiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu. Timpi níyaañ esokoolo nii: 'Unaa ufakaafak kamma Abraham naayem maamaa ati unaa.' Inci pusok aluu háati ti pínankiin empe Pútuun pa píyiniyini éfulanii epuuk pakati Abraham. ^{IX} Ehe hinahaane ha nihihintiye ti ñinkonk punuun pa. Enuun óo enuun eepukut

✧ **III:VI** 3:6 Esaya 40:3-5

papukal peenape efeefitaloolee neewantee ti seemak.”

X Kayonj ka nkicakanoo: “Puume unii úfuuhin?” XI Sanj naañahanii: “Ninj an ataakaa kúsool kúsupak añañaa káapaacinool ninj aña ataakut ya, aña ataake paliyal añañaa lompo íhinu fo.” XII Pisayoola kúncoo ya lompo nkákey kati káhinee pátise nkacakanoo: “Ahámpaatiin, puume nuuñañe íhinu?” XIII Naasokii: “Timpi nisa pihanj la pakati Room nkasoke la aluu.” XIV Pusooaali lompo nkacakanoo: “Unii puume nuuñañe íhinu?” Naañahanii: “Timpi nicoop mañ miti an ti sempe aluu, timpi ninook an kamma mañ, nileh ti cooy ya eti aluu.”

XV Pakan paka púloonj nkayeno hítuulu man hikee efihitaako, nkayeno eakanoolo ti kunuuwii man Sanj ayem Eenucee ya ati Pútuun pa. XVI Sanj naañahanii poko púloonj: “Inci ninj man íhin aluu pátise. Pale aña eeyem ya ti ékey ahañaaam sempe, yinaat fala kákopin ñikopu ña ñiti pisamata pa piteyoo. Akina áfaahin aluu pátise ninj Kunuu ka keenape ka ninj seemak. XVII Kaahelu ka kiteyoo unka ti epeesoo kati ákatinoool pakak pa ninj éheeni ya. Naamank pakak pa la ti pileefaan pa piteyoo, pale afaasowan éheeni ya ti seemak seehokiyantoo.” XVIII Ninj kikee kilim keemeenje Sanj naalum pakan paka kápuwunko umuuyen wa uteyii náatuunanii ekoonjan ya éesuume ya.

XIX Pale, Sanj nawatanwatan Helot ati hikaw ha hiti Kalilee kamma naalame Helotiya púnuwoo aaloo, ninj waah wa púloonj ewwa náahine wa

weekance wa. **XX** Tempo Helot naapenane eehe: naakul Saŋ ti ékuluma.

Pátise ya eti Yéesu

XXI Ta hícump pakan nkáhinee ta pátise, Yéesu lompo náahinee pátise, naaluum. Ta naayeniye ta kaluum, alacana néepankino, **XXII** Kunuu ka keenape ka nkiwanoonii teyoo, niŋ enii samat nii hícuucuuku. Hilim níhifulii alacana: “Awe yem añiinam, aŋa inci íllafiye ya; ti awe inci intaake pásuumayam.”

Yéesu símaamayoo

XXIII Yéesu ti máamun sitiiloo áwii niŋ ŋaasuwan náayaañe páhin pa piteyoo. Incukii nii akina ayem Josef añiinoo, Josef ati Heli, **XXIV** Heli ati Matat, Matat ati Lewi, Lewi ati Meleki, Meleki ati Yannay, Yannay ati Josef, **XXV** Josef ati Matacas, Matacas ati Amos, Amos ati Nahum, Nahum ati Esili, Esili ati Nakay, **XXVI** Nakay ati Maat, Maat ati Matacas, Matacas ati Semeyin, Semeyin ati Yosek, Yosek ati Yota, **XXVII** Yota ati Yowanan, Yowanan ati Lesa, Lesa ati Solopapel, Solopapel ati Salatiyel, Salatiyel ati Neli, **XXVIII** Neli ati Meleki, Meleki ati Adi, Adi ati Kosam, Kosam ati Elematam, Elematam ati Eel, **XXIX** Eel ati Yesus, Yesus ati Eliyesel, Eliyesel ati Yolim, Yolim ati Matat, Matat ati Lewi, **XXX** Lewi ati Simeyon, Simeyon ati Yuta, Yuta ati Josef, Josef ati Yonam, Yonam ati Eliyakim, **XXXI** Eliyakim ati Meleya, Meleya ati Menna, Menna ati Matata, Matata ati Natan, Natan ati Dawid, **XXXII** Dawid ati Yesaay, Yesaay ati Yopet, Yopet ati Powas, Powas ati Sala, Sala ati Naason,

XXXIII Naason ati Aminatap, Aminatap ati Atimin, Atimin ati Alini, Alini ati Hesilom, Hesilom ati Fales, Fales ati Yuta, XXXIV Yuta ati Jakob, Jakob ati Isaak, Isaak ati Abraham, Abraham ati Telah, Telah ati Nahol, XXXV Nahol ati Seluk, Seluk ati Leyu, Leyu ati Pelek, Pelek ati Epel, Epel ati Selah, XXXVI Selah ati Kayinam, Kayinam ati Alpaksat, Alpaksat ati Sem, Sem ati Nowe, Nowe ati Lemek, XXXVII Lemek ati Metuselah, Metuselah ati Enok, Enok ati Yelet, Yelet ati Mahalaleel, Mahalaleel ati Kenan, XXXVIII Kenan ati Enos, Enos ati Set, Set ati Ataam, Ataam ati Pútuun pa.

IV

Híluunuyee ha hiti Yéesu

^I Yéesu naameej niŋ Kunuu ka keenape ka, náafulii ti musuu ma miti Jordan. Kunuu ka nkiyeniyo kátintinjan pati káahaan ka tes.

^{II} Naayeno po fo kunoom áwii ésupak, Seetaani ya ti hiŋes híluunuyoo. Aliit waah ti oom kunoom púloon, ti pikelan, peep mpucokoo.

^{III} Seetaani ya neesokoo: “Niŋ awe yem Añii Pútuun, sok érankiin eyye eyeso hímpuul.”

^{IV} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *An ataloŋ niŋ hímpuul lamma.* ✧”

^V Seetaani ya neecoopoo patiila la haane, néeyisanoo mpacas cáwii ca citi mah ma púloon.

^{VI} Neesokoo: “Inci fawufani kayine enke púloon niŋ hamake ha hiti cáwii ca, kaatuko inci nkuwufanee, yíniyini kawufan etenko an óo an aŋa ínsuumaam. ^{VII} Fiye, náakilipiyaa hátikinam

✧ **IV:IV** 4:4 Kakaman 8:3

ti hímulu, efikiyeno púloon kitii.” VIII Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Hátikin Ateeteyo Pútuun pa pitii ádafakilipo ti hímulu, niñ pikina lamma aññañe hítuulu.'*✧”

IX Seetaani ya néetintinanoo Jerusalem episi-lanoo la hañe la pahaan ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Nene esokoo: “Niñ awe yem Añii Pútuun, fúl le cípo t’etaam. X Kamma nkiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa:

'Efipusok pumaleekoo etempo pumankooli;

XI *niñ sipees etempo éfipiseepini,*

eeha efhiwun ha kooti etikiloonoolo ti énankiin.'✧”

XII Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Aañanut puwinko Ateeteyo Pútuun pa pitii.'*✧” XIII Ta Seetaani ya neepaye ta hiñes híluunuyoo ha púloon, neekatanoo fo ti cikee caanak.

Píyaañ páhin pa piti Yéesu

XIV Toko fúle, Yéesu naañoho Kalilee, niñ pameeñ sempe sa siti Pútuun pa séefulii sa ti Kunuu ka keenape ka. Pakan paka nkáyaañ káakup kiteyoo ti pisaatee pa púloon péekinkoolii pa. XV Naayeno kakalañan ti púluumuma pa piteyii, pakan paka púloon nkayeniyo himulu.

Hipookuyee ha hiti Yéesu Naasalet

XVI Púful toko, Yéesu naakaay Naasalet pa náakulee pa. Ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa naanako ti éluumuma ya eteyii

✧ **IV:VIII** 4:8 Kakaman 6:13 ✧ **IV:XI** 4:11 Kícimu 91:11-12

✧ **IV:XII** 4:12 Kakaman 6:16

samat nii fa naasale fa íhinu. Naalito apisiinjo kati akalan. ^{XVII} Nkañaakanoo kaahit ka kiti ayaamakoola ya Esaya. Apúpoonin ko, naacuk la nkakiice la:

^{XVIII} *“Kunuu ka kiti Ateeteyo unka t’inci*

kamma nkimamalaam

kati túunan ekoonjan éesuume ti keeleke ka.

Kúpoñiyaampoñ kati kaman keekulee ka nii éfikafulii,

niñ kéefuume ka nii éfikañhoonii ti hicuku,
kati fúlan keekallanee ka ti kúnuul,

^{XIX} *nkaman etii eya Ateeteyo áfaayisan pásuum pa piteyoo.✧”*

^{XX} Naapoon kaahit ka naañaakan ko áhina ya naacaayeno. Keeyeniye ka ti éluumuma ya púloonj cew ñikinií iññiya teyoo. ^{XXI} Náayaañ hisokuyii: “Fíyooy, heekiicee eehe hitaakiyaa ti pásiyal aluu.” ^{XXII} Pakan paka púloonj nkákup héesuume teyoo, innimii ti kilim ka kéesuume ka kéefulii ka ti putumoo. Nkacakan: “Fo aņe tom ayem Josef aņiino?” ^{XXIII} Yéesu naasokii: “Híiniyaamhiini nii efinifinam ti kusoku enke: ‘Akúuñana kúuñanoolo! Hín le ti saatee ya etii, samat nii eeha núusiye ha ánhine Kafaanawum.”

^{XXIV} Naapenan hisokuyii: “Pánipani, ayaa-makoola asayanantee ti saatee ya eteyoo. ^{XXV} Píhiiniyan aluu nii ti caanak ca citi ayaa-makoola ya Elí, etii ya enuput fo sitiil síhaaciil niñ kiim isak niñ hoonool, épankul neeyeno ti mah ma púloonj. Tempo, intaako piyaanjat peemeenje Israyel payenka pákayiinii keekete.

✧ **IV:XIX** 4:19 Esaya 61:1-2

XXVI Pútuun pa pupoñut Elí ti akee ti payenkuu, pale ti ekee eyaanat aña áyiinoo eekete ati saatee ya eti Salepat pukol saatee ya eti Siton.✧ XXVII Ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elise, intaako lompo kayon púkuuña pakati kanuk ti mah ma miti Israyel, pale háati oonool teyii akuulanutee fo Neeman lamma ati Siriya.✧”

XXVIII Pakan paka púloon keeyeniye ka ti éluumuma ya, kiiñii nkili ta nkásiye ta enke fiye. XXIX Nkayito, nkáfulanoo ti saatee ya. Nkacoopoo patiila kanaac cítintin ca la saatee ya neelutee la, kati káhalapiyoo t’etaam. XXX Pale Yéesu náanapii ti pututa kayon ka naakaay pítinoo.

Hiyaanu hísaalumant seetaani

XXXI Yéesu náawanoonii Kafaanawum, saatee eti Kalilee, naayeno kakalañan pakan paka ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa. XXXII Innímii ti pakalañanal pa piteyoo, kamma hilim ha hiteyoo nihitaake sempe.

XXXIII Intaako la ti éluumuma ya áyiin aña hísaalumantseetaani nihinakiye. Náaceekii nin kaawiiluyoo: XXXIV “Katan unii! Weyme uyem ti pututa unaa, Yéesu ati Naasalet? Fo áakeyyookey aakati púcalool unii? Inci méyimeyi awe yem ayme: Eesampanee ya ati Pútuun pa!”

XXXV Yéesu naafet teyyo: “Fatan! Fúlii teyoo!” Hísaalumant ha nihitah áyiin a t’etaam hátikin pakan paka púloon, níhiful teyoo peekuumutoo.

✧ IV:XXVI 4:26 1 Pumansa 17:7-24 ✧ IV:XXVII 4:27 2 Pumansa 5:1-14

XXXVI Pakan paka púloon nkanjaño nkayeno picakanool: “Hilim eehe, hilim puume? Ti kayine niñ sempe nasok kisaalumant ka kúfulii, nkúful!” XXXVII Kiti Yéesu nkísiyo ti pisaatee pa péekinkoolii pa púloon.

Káakuuñan ka kiti keemeenje ka

XXXVIII Yéesu ápufulii la ti éluumuma ya naanako la ti ekumpan ya eti Simon. Simon aasonoo aal naayeno niñ káakuuñu kiti pasowe-enii kenfakat, nkaluum Yéesu apiyankananoo. XXXIX Naañeeho toko teyoo naafet ti pasowe-enii ya mpúful. Tokotoko náayitoonii, naamankoolii.

XL Ti panowal caanak ca, pakati káakuuñu óo káakuuñu nkácoopiyee ti Yéesu, naalemp sipeesoo ti an óo an teyii, náakuuñanií.

XLI Kísaalumant lompo nkúfulii ti pakan keemeenje, nkiyeno hiceeku: “Awe yem Añii ya ati Pútuun pa!” Pale naafet tenko naakit ko káakup kamma nkimeya nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa.

XLII Cipilap, Yéesu naañako apiyeno lamayoo. Kayon ka nkiyenyoo hiñes, ta nkítookiyoo ta la naayenyee la, nkílafiyoo hicoku tikimpi akatanii.

XLIII Pale naasokii: “Inci ñañaa káatuunan ekoonan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa ti pikee pisaatee pa lompo, heewune ha inci ímpoñiyee.” XLIV Naayeno káatuunan eteeho ti púluumuma pa piti Yutaay.

V

Kamamal ka kiti Yéesu pinapanayoo píyaañ

^I Hikee hinoom Yéesu naasiinjo la ti kantant ka kiti han ha hiti Kennesalet*, kayonj ka nkikin-cooloo kipiyeño káasiitan hilim ha hiti Pútuun pa. ^{II} Akee acalafayya, caacawoo Simon Piyeer, naayeno pukol han ha. Pákawiyoo picalafayya Saak niñ Sañ, Sepete epuukoo, nkayeno lompo toko†. Picalafayya pa payenkuu, ñiteen ña ñiteyii ñúsupak ña iññisiinjo ti kantant ka, kápuwanoonii teñño nkayeno puñowu picala pa piteyii.

Ti káasiinuma enkuu, Yéesu naacuk ñiteen ña, ^{III} náayuuko ti piteen pa piti Simon, naasokoo: “Fúlan po le ti kantant ke, teenjan po caahinkinj,” naayeno tempo apiyeño kakalajan kayonj ka.

^{IV} Ta naapaye ta káakup, naasok Simon: “Wanan piteen pa pati kásul ka innitah picala pa piti aluu nípicokii soon.” ^V Simon naañahanoo: “Aápuu, unii uyokaa hánant ha púloonj ti calafayi ucokut waah. Pale niñ aasokaa fo, inci fatah picala pa.” ^{VI} Nkatak po nkácokii hícump soon fo picala pa piteyii mpiyaañe pihaaco. ^{VII} Nkakaaween pákawiyii keeyeniye ka ti pikee piteen kápikey kapiyankananii, nkákey nkameenjan ñiteen ña ñúsupak ña púloonj fo iññilafiye híseemu.

^{VIII} Simon Piyeer, ta naacuke ta eehuu, náakilipo ti Yéesu wootoo naasokoo: “Ahámpaatiin, láañam, inci áyiin amuuyena!” ^{IX} Kaatuko Simon niñ pákawiyoo kañañaañajo

* **V:I** 5:1 Hikina lompo nihisokee han ha hiti Kalilee. † **V:II** 5:2 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:10.

ti hícump soon ensa nkacoke sa. ^X Saak nin Sanj lombo nkanajo. Yéesu naasok Simon: “Timpi fe, písik fiyooy pakan ankaakaay hicoku.” ^{XI} Nkácinjii, nkafaakal ñiteen ña ñiteyii, nkatah toko waah óo waah, nkanapan Yéesu.

Káakuuñan áyiin ati kanuk

^{XII} Hikee hinoom Yéesu naayeno ti ekee saatee, intaak áyiin ati kanuk. Nin pacukaloo Yéesu, naanow hátikinoo, puhoonuyoo t’etaam naalumoo: “Ahámpaatiin, áyiniyamyini kaakuulan, nin áalafiyaa.” ^{XIII} Yéesu náañakanii epeesoo náalikoo, naasokoo: “Inci láfilafi. Kuul!” Tokotoko kanuk ka nkikatanoo. ^{XIV} Yéesu naakitoo hisoku eteeho an: “Kaay cáayaañ yísanoolo awaaseena ya ati Pútuun pa, uwwaaseen kaawaaseen ka kiti kaakuulan ka enka Móyiis naasoke ka aluu, áapiyisan pakan paka nii awe kásuumaayi ayyem.”

^{XV} Háati fo, kiti Yéesu nkihanj toko nkísiye, uyoj pakan núuconcoolii ti káasiitanoo nin ékuuñano úkuuñu wa uteyii. ^{XVI} Pale Yéesu nañakoñako ti káahaaj tes, naayeno po kaluum.

Káakuuñan áyiin éehute

^{XVII} Hikee hinoom Yéesu ti kakalañan, Pufalisaay pa nin pikalañana hilim ha heesiinane ha hiti Móyiis nkáfulii pan óo pan ti misaatee ma miti Kalilee, miti Yutaay nin Jerusalem, nkayeno toko. Sempe sa siti Ateeteyo insiyeno ti Yéesu kati ákuuñan kéekuuñe ka.

^{XVIII} Tempo, pakakee pakan kéekantoonii páhut ti kahun nkácolii. Nkayoopoo kanakan ti ekumpan ya kati kahintanoo hátikin Yéesu.

XIX Pale kataakut pítin piti kanakanoo kamma kayon ka. Nkasilo neyoo ti kankalan ka nkátiñin káatiñu nkáyuunaniyoo toko niñ kahun ka kiteyoo ti pututa pakan paka hátikin Yéesu.

XX Ta Yéesu naacuke ta káyinan ka kiteyii, naasok ákuuña ya: “Awí, umuuyen wa utii uponketee.” **XXI** Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ Pufalisaay pa nkáyaañ káamiilool ti fanji: “Añe an puume naacokooliye fo kati ateñal Pútuun pa? Ayme ayina kaaponket umuuyen wa fo niñ neetaat Pútuun pa lamma?” **XXII** Yéesu náameyi eha nkayeniye ha káamiilool naacakanii: “Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu ti saan aluu? **XXIII** Weyme uhañe páciite hisoku: 'Umuuyen wa utii uponketee', niñ hisoku: 'Lito nkaay'? **XXIV** Pale píyisan aluu nii inci, Añii An, taakaataak kayine t’etaam kiti kaaponket umuuyen wa,” naasok páhut pa: “Inci pusoki, lito, coop kahun ka kitii, iyyet t’enuuf.” **XXV** Tokotoko naasiño hátikinii, náaseepin kahun enka nahinto ka tenko, naayet t’enuuf ti hímulu Pútuun pa. **XXVI** Pakan paka púloon innimii nkámul Pútuun pa. Ewatate neemeenji nkayeno hisoku: “Ucukaacuk fíyooy heetaapala hicukee.”

Kaayonkal ka kiti Lewi

XXVII Púful toko, Yéesu naakaay naacuk asayoola kúncoo ya aña nkasok ya Lewi, naayeniye ti ésayuma kúncoo ya. Yéesu naasokoo: “Nápaniyam.” **XXVIII** Lewi naalito, naakatan waah óo waah ewwa naayeniye íhinu naanapanoo.

XXIX Lewi, ti kánapiyan Yéesu, naayonkaloo hili káciim kenfakat ti ekumpaan ya eteyoo, in-taako toko kayon kenfakat kiti pisayoola kúncoo ya niŋ pakakee pakan keeyeniye hili neyii. XXX Pale Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno káakumutool ti pina-pana pa pakati Yéesu, nkasokii: “Weyme innili, innilaan nantoonool niŋ pisayoola kúncoo ya niŋ pumuuyena pa?”

XXXI Yéesu naaŋahanii: “Pakan paka tom keeyem ka kásuumaayii kasoolahe ákuuñana, pale kéekuñe ka. XXXII Inci kéyyoot kaay-onkal keecoonoole ka, pale pumuuyena pa kati káwunko umuuyen wa uteyii.”

Kacakan ka kiti suŋ ya

XXXIII Pakakee pakan nkasok Yéesu: “Pinapana pa pakati Saŋ nkaloombloom suŋ niŋ kaluum, fo lompo incuke ti pinapana pa pakati Pufalisaay pa, pale pakatii paka nkatowo ti hili niŋ pálaani.” XXXIV Yéesu naaŋahanii: “Efíniyini hiwasu pakan suŋ kéeyonkaliyee pahaaño piti esa, asaya ya toko niŋ poko? XXXV Pale caanak unca ti ékey, asaya ya áfaafulanee teyii, ti oom kunoom efikasun.”

XXXVI Naasokii lompo hícantiiitu eehe: “An ahaacantoo cifaal ti hísool héeyeeni kati apap co ti hísool heemaamane. Niŋ áhinaa fo, afaahaac hísool ha héeyeeni ha, niŋ fúlaa toko cifaal ca céefulii ca ti hísool ha héeyeeni ha etici-napool niŋ hísool ha heemaamane ha. XXXVII An

awasantoo pucoma elaan ti upañ‡ weemaamane. Niñ áhinaa fo pucoma pa piti elaan ya efi-
ihaac upañ wa, elaan ya efeeniiso, upañ wa
núpucaloolo. XXXVIII Pale pucoma elaan, fo
puwasee ti upañ wéeyeeni. XXXIX An atasiikan
elaan eeyanke náalafi pucoma, kamma elaan
eeyanke neehañoo pásuum.”

VI

Yéesu Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka

^I Hikee hinoom hiti kayeno kiti Pusuwif pa,
Yéesu naayeno kaafiitanool koos, pinapana pa
pakateyoo nkayeno kaasuut ulat nkahenkecal
wo niñ sipeesii nkayeno wo hili. ^{II} Pakakee ti
Pufalisaay pa nkacakanii: “Weyme inniyem ti
íhinu héehinantee ha ti hinoom ha hiti kayeno
ka?” ^{III} Yéesu naañahanii: “Fo nikalanjut eeha
Dawid náahine ha ta peep pa mpicokii ta akina
niñ pákawiyoo?✧ ^{IV} Anakaanako ti ékuut ya
enfakat ya eti Pútuun pa, naacoop hímpuul ha
heesampanee ha eeha puwaaseena pa pakati
Pútuun pa nkañañe ha hili poko lamayii. Apili
ho, naawun pákawiyoo.” ^V Yéesu nene asokii:
“Inci, Añii An, yem Ateeteyo ati hinoom ha hiti
kayeno ka.”

Káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka

^{VI} Hikee hinoom nene hiti kayeno Yéesu
naanako ti éluumuma ya eti Pusuwif pa apiyeno
kakalañan. Intaako toko áyiin aña epeesoo yáali

‡ **V:XXXVII** 5:37 Kapan keeciffee keeyina hiwasuyee tenko elaan
niñ fotom man niñ ekina tom miin. ✧ **VI:III** 6:3 1 Samiyel 21:1-6

éehute. ^{VII} Páawoo Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha kayenaayeno hiŋes waah ewwa efikanook newwo Yéesu, nkayeno kaasincan teyoo man áfaakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka. ^{VIII} Pale Yéesu náameyi pámiiloolalii naasok áyiin a ati epees ya éehute ya: “Lito siŋo hátikin pakan paka.” Ayiin a naalito naasiŋo. ^{IX} Yéesu naasokii: “Inci picakan aluu, eeheyme hicoonee ti hinoom ha hiti kayeno ka: íhinu heenape fo íhinu heenaput, kafakan elon fo káapucalool eteyyo?” ^X Naasincanii púloon cew, nene asok áyiin a: “Pántin epeesí.” Ayiin a náahin fo, epeesoo neeño ho toko tak.

^{XI} Pale Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha, kiiñii nkili meemak, nkáyaañ piteŋenool puume éfikahin Yéesu.

Kamamal ka kiti pupoñapoñ pa ŋaasuwan niŋ pákasupak paka

^{XII} Ti oom kunoom Yéesu naakaay pati tíntiŋ ya kaluum, naapa hánant ha púloon ti kaluum Pútuun pa. ^{XIII} Ta incilape ta, naayonkal pina-pana pa pakateyoo naamamal teyii ŋaasuwan niŋ pákasupak, payenka efikayeno pupoñapoñ pa pakateyoo. Poko kayem: ^{XIV} Simon aŋa naawufane ya caacaw ca Piyeer* niŋ atuwoo Andre, Saak, Saŋ, Filip, Paatolomaay, ^{XV} Máciya, Tomas, Saak ati Alifaay, Simon aŋa nkasok ya Selot†, ^{XVI} Yutas ati Saak, niŋ Yutas Iskaliyot, aŋa akaakaay ya hífulu ti Yéesu.

* **VI:XIV** 6:14 Ti kaŋ ya eti Kilek, Piyeer, ekena eyem “énankiin”.

† **VI:XV** 6:15 Selot, ti caanak ca citi Yéesu, yenaayeno kayon keeyeniye esuum kiti mah ma miteyii.

Kakalajan ka niŋ káakuuñan ka

^{XVII} Púful toko, Yéesu náawanoonii ti t́ntinŋ ya niŋ keeyeniye ka neyoo, naasiŋo la etaam ya neetempooliye la. Kayoŋ keemeenje kiti pinapana pa pakateyoo nkiyeno toko niŋ hícamp pakan kéefulii Yutaay, Jerusalem niŋ kéefulii ti pisaatee pa piti kantant ka peeyem pa Til niŋ Siton. ^{XVIII} Kákeyyookey káasiitanoo niŋ kati kákuuñanee úkuuñu wa uteyii. Payenka ḱsaalumant nkiyokane nkákuuñanee. ^{XIX} An óo an ti kayoŋ ka naaŋes hílikuyoo kamma sempe ínsifulii teyoo ínsikuuñanii púlooŋ.

Hiyihu niŋ hitahu kunuu

^{XX} Yéesu naasincan pinapana pa pakateyoo naasok:

“Niyihaayih - aluu keeleke ka,

kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa citaaluu.

^{XXI} Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti peep pa, kaatuko efinisiítanee.

Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti pukooŋ, kaatuko efinilenken.

^{XXII} Niyihaayih - niŋ pakan kanataa aluu, nkaŋay aluu, nkateñal aluu, nkákup ti aluu heenaput kamma ínniyinane ti inci, Añii An.

^{XXIII} “Nihaaño ti oom hinoom, ninuunuutool ti pásuuma, kamma kawun kenfakat nkiyem ti hítuulu aluu alacana. Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine piyaamakoola pa.

^{XXIV} Pale ḱnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keetaake ka, kaatuko nisayaasa kaapuuñanool ka kiti aluu.

XXV Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keesiite ka fiye,
kaatuko efiniyeno ti peep.

Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keeyem ka ti caalenken fiye,
kaatuko efiniyeno ti weenjoot innikooj.

XXVI Kúnuul efikiyeno ti aluu! - niñ pakan paka púlooj kákupaa ti aluu heenape.
Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine keeneetaat ka piyaamakoola pánipani.”

Pálafi pikamooli

XXVII Yéesu nene asok: “Pale inci pusok aluu, aluu keeyemam ka ti káasiitan: Nílafi pikamool aluu, níhin heenape ti payenka keenate ka aluu. XXVIII Nisap lúwa payenka nkañan ka aluu, niluum Pútuun pa heenape payenka nkakancool ka niñ aluu. XXIX Niñ an ahankuu kapal ti kaawiilu, ufanoo kikee kaawiilu ka apinene ahanki tenko kapal. Niñ an alamaa hísool ha hitii henfakat ha, timpi kitoo hicoopu eeha lupo páhantuwa. XXX An óo an eelumuu uwwunoo, niñ an acoopaa waahi timpi cakanoo wo. XXXI Níhin pakan paka samat nii fa ínnilafiye fa kati nkáhin aluu.

XXXII “Innílafiyaa kéelafiye ka aluu lamma, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkálafilafi kéelafiyii ka. XXXIII Inníhinana heenape ti payenka nkáhin ka aluu heenape, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkáhinhin fo. XXXIV Innimaakaa payenka incuke ka aluu nii efikañahan aluu, eyyeyme cooy

innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkamaakmaak pumuuyena pa kati kañahanii memma nkamaakii ma. ^{XXXV} Pale nílafí pikamool aluu, níhin heenape teyii, innimaakii, timpi nímiilool hitaaku kañahan teyii. Inníhinaa fiyuu, Pútuun pa efipuwun aluu kawun kenfakat niŋ fúlaa toko efiniyeno epuuk pakati Pútuun pa piti patiila, kamma mpinape ti keesokantoo ka apalaka niŋ ti keekance ka. ^{XXXVI} Nitaak paket hikaw samat nii Faaf aluu ati patiila fa naataake fa paket hikaw.”

Káahinaati kíiti an

^{XXXVII} Yéesu nene asok: “Timpi níhin kíiti pakan, Pútuun pa lompo étipihin aluu kíiti. Timpi niwufan pakan umuuyen, Pútuun pa lompo etipuwufan aluu umuuyen. Niponketii, Pútuun pa lompo efipuponket aluu. ^{XXXVIII} Niwun, Pútuun pa lompo efipuwun aluu, mpúnunŋ ti uhuuy wa uti aluu eniiku eemeenanee looc, neepimpee, neewenee, neemeenanee fo eniisaloolo. Kaatuko eniiku ya eyya inniniike ya neyyo, ekina lompo Pútuun pa efipiniik aluu neyyo.”

^{XXXIX} Yéesu naasokii lompo hícantiiitu eehe: “Fo káafuumafuum nátintinŋan-tíntinŋan áwiyoo káafuumafuum? Etikanow poko t’ésupakii ti kaayeen? ^{XL} Akalaŋa ahaŋantoo akalaŋana ya ateyoo, pale an óo an eekalaŋe meemak afaacuk nii akalaŋana ya ateyoo.

^{XLI} “Weyme uwune aanincuk cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya, awe péepannumut hifiin ha heeyem ha ti níkini? ^{XLII} Puume ayyina

hisoku atii ya: 'Atoomu, túlam inci púfulani cíheeni ca ceeyem ca ti níkini,' awe aña eeyinaat ya hicuku hifiin ha heeyem ha ti níkini? Awe nícuŋ, yáañ fúlan hifiin ha ti níkini, tempo áafayini hicuku picaañ catañ aakati yíni káfulan cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya."

Enuun niŋ papukal eteyyo

XLIII Yéesu nene asok: "Enuun eenape epukantoo papukal peenaput, fo lompo incuke enuun eenaput epukantoo papukal peenape. **XLIV** Enuun óo enuun ti papukal eteyyo nekiivee. An átayini hicutu sootoo ti usooy uti pícanċun, kikenenk lompo kucutantee ti nikota. **XLV** An eenape nasoksok waah weenape kamma kunuuwoo nċinape. Pale an eenaput nasoksok waah weenaput kamma kunuuwoo nċinaput. Kaatuko putumoo mpúfulanii-fúlan pámiiloolal pa peeyem pa ti kunuuwoo."

Hícantiiu hiti sikumpaan súsupak

XLVI Yéesu nene asok: "Weyme uwune inniy-onkalam 'Ateeteyo, Ateeteyo,' apan níhinantoo eeha inci insok ha? **XLVII** An óo an éekeyii t'inci náasi kilimam náahin ko, inci fáyisan aluu niŋ weyme naanakoole. **XLVIII** Anakoolaa-nakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan: awakaawak fo súni naasiinċan ekumpaan ya eteyoo ti pínankiin. Esáacin néefulii niŋ sempe, man ma immisap teyyo pale miyinaat yo káyiyinċan kamma neeluttee pinap. **XLIX** Pale an a aña ásiye ya kilimam áhinut ko, anakoolaanakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan ti esiya peewakut t'etaam.

Man ma immisap teyyo, neehaanj ti enow neehancaloolo púloonj cew.”

VII

Káyinan kiti áhampaatiin asooaali ati Room

^I Ta Yéesu naapaye ta káakup púloonj hátikin pakan paka, naanako saatee ya eti Kafaanawum.

^{II} Intaako toko akee ti ñíhampaatiin pusoocaali ati Room, eetaake amiikan ati hikawoo éekuufne meemak fo alohan putum eket. ^{III} Náasi kiti Yéesu, naapoñ pakakee ñíhampaatiin Pusuwif kapica kaluumoo ápikey ákuuñan amiikan a ateyoo. ^{IV} Ta nkacole ta ti Yéesu nkanjiniyoo meemak: “Asoocaali ya ane añañee kayankananan meemak, ^V kaatuko álafilafi pakan unaa niñ fúláa toko akina alute éluumuma ya eti le.”

^{VI} Fiye, Yéesu naanapool neyii. Ta naalohane ta ekumpan ya, áhampaatiin a asooaali ya ati Room náapoñii pákawiyoo kapisok Yéesu: “Ahámpaatiin, timpi yokanoloo écolii pe t’inci kamma inci íntuuniit aapinako ti ekumpan ya etoom. ^{VII} Ekina lompo ewune inci mílloomut nii ñañaa ékey puu ti awe, pale sok hilim hoonool lamma, amiikan a atoom afaayeno kásuumaayoo. ^{VIII} Kaatuko inci ti kayine kiti pakan inci iyyem, niñ fúláa toko intaak pusoocaali lompo keeyem ti kayineyam. Niñ inci sokaa ane 'kaay', naakaay; insok ane 'kéy', náakey. Insok amiikan a atoom 'hín fiye', náahin fo.”

IX Ta Yéesu náasiye ta eehe ínnimoo teyoo náayeesoonii ti kayoŋ ka keeyeniyoo ka kanapan, naasokii: “Inci pusok aluu, inci taapala cuk káyinan ka kenfakat enke, háati ti pakati Israyel.”

X Ta Yéesu naapaye ta hisoku eehe, payenka áhampaatiin a asoocaali ya naapoñe ka nkañoho. Kapucol nkatook amiikan a kásuumaayoo.

Kayitan akampaani ati eyaanat aña áyiinoo eekete

XI Púful toko Yéesu naakaay ti saatee ya eyya nkasok ya Nayin, pinapana pa pakateyoo niŋ kayoŋ kenfakat nkanapool neyoo. **XII** Fiye, ta naalohane ta putum pa piti saatee ya, nkayeno hicoopu ehunuŋ ti íhokuma. Eekete ya, akampaani, akina lamayoo íñña ateyoo naataake, áyiinoo eekete. Kayoŋ kenfakat kiti saatee ya nkayeno neyoo. **XIII** Íñña ateyoo naayeno pukooŋ. Ateeteyo apucukoo, nketoo teyoo ti hikaw, naasokoo: “Timpi kooŋ.”

XIV Naaloh pisaapu pa, náalik po, keetiyye po ka nkasiio. Yéesu naasokoo: “Akampaani, inci soki: 'Lito!'” **XV** Aña eekete ya náalitoonii, naayeno, náayaañ káakup, Yéesu naacoopoo naañahanoo íñña ateyoo.

XVI Kayoŋ ka púlooŋ nkimeeŋ niŋ ewatate nkúmul Pútuun pa nkusok: “Ayaamakoola enfakat áfuliyoo t'unaa. Pútuun pa pítahiyoo kunuu ti pakan etempo.” **XVII** Hiti Yéesu eehe, níhisiyo ti mah ma miti Yutaay púlooŋ niŋ ti pisaatee pa púlooŋ péekinkoole yo pa.

Pinapana pakati Saᅇ-Patis pati Yéesu

XVIII Ti písiyo pa piti Yéesu empuu, Saᅇ, pina-pana pa pakateyoo nkakamanoo eehe púlooj. Naayonkal teyii pákasupak, **XIX** naapoñii ti Ateeteyo kapica kacakanoo: “Fo awe yem Aᅇa eeyem ya ti ékey, fo uñaᅇaa hítuulu akee?”

XX Kapucol ti Yéesu nkasokoo: “Saᅇ-Patis ápoñii unii ti awe upicakani: ‘Fo awe yem aᅇa eeyem ya ti ékey, fo uñaᅇaa hítuulu akee?’”

XXI Ti oom caanak, Yéesu náakuuñan hícump pakan keeyoke niᅇ úkuuñu weemeeᅇe, niᅇ payenka kísaalumant nkúwuuliye, náahin úfuumiin weemeeᅇe upucuk. **XXII** Fiye, Yéesu naañahan payenka Saᅇ náapoñii ka, naasokii: “Niñoᅇo nica nikaman Saᅇ eeᅇa innicuke ha niᅇ eeᅇa ínisiye ha: kéefuume ka unka ti hicuku, kéehute ka unka ti pikaayu, pakati kanuk ka nkakuulanee, keecotiye ka unka ti hísiyu, keekete ka nkalitane, ekooᅇan ya éesuume ya néetuunanee keeleke ka. **XXIII** Oopa ti pásuuma, aᅇa apookut ya hitaaku káyinan kamma inci.”

XXIV Payenka Saᅇ náapoñii ka, ta nkañoᅇhiye ta, Yéesu náayaañ káakup kiti Saᅇ ti kayoᅇ ka: “Weyme innikaaye pati káahaanᅇ ka tes kaasin-can? Káaheeni enka eyam ya neeliñaloole? **XXV** Niᅇ fotom, weyme innikaaye po hicuku? An eewasiye wañ weewalla? Haani! Payenka nkawaso ka wañ wa wéeciita wa hinoom, nkayeno ti eloᅇ enfakat, pati pukumpaan pa piti pumansa pa nkayeno. **XXVI** Niᅇ fotom, weyme innikaaye po hicuku? Ayaamakoola? Ee ayaamakoola! Inci pusok aluu nii aᅇaᅇaᅇanᅇ

ayaamakoola. **XXVII** Saŋ akina ayem aŋa hilim ha hiti Pútuun pa nihisoke ya:

'Inci fápoñii ati ekoonŋan ya atoom apunowi hátikin kati awañali pítin pa.'✧'

XXVIII “Inci pusok aluu, an óo an aŋa aal naapuke, Saŋ ahaŋoohaŋ hamake, pale aŋa eehaŋe ya káafomaati ti cáwii ca citi Pútuun pa, ahaŋa Saŋ hamake.”

XXIX Pakan paka púloon kéesiye ka enkuu, háati pisayoola kúncoo ya, kacoonaacoon nii Pútuun pa pecoonole. Ta Saŋ naayeniye ta káatuunan ekoonŋan ya eti Pútuun pa, nkacoon ápihinii pátise. **XXX** Pale Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkapook eeha Pútuun pa mpílaŋiye ha teyii; kacoonut Saŋ ápihinii pátise.

XXXI Yéesu naasokii: “Niŋ weyme inci iññaŋe kaakufumool ekaay ya eti fíyooy, niŋ weyme nkanakoole? **XXXII** Kanakoolaa-nakool nii epuuk keeyem ti híliŋ nkayeno kaaceeceeekool:

'Uhapaahap aluu,
nikiiyut,
nuucook aluu kícimu kiti keenŋoot,
nikoonŋut.'

XXXIII “Kaatuko, Saŋ-Patis ákeyyookey, aliyantoo hímpuul, alaanantoo elaan innisok: 'Hísaalumant hiyem neyoo.' **XXXIV** Inci, Añii An, ínkey pilli illaan innisok: 'Nisincan! Aŋuu an eekase, níkumana, áwi ati pisayoola kúncoo ya niŋ pumuuyena pa.' **XXXV** Pale ecohato

✧ **VII:XXVII** 7:27 Malaki 3:1

ya eti Pútuun pa, keecoone yo ka púloon káýisanaayisan nii ecoonoolaa-coonool.”

Kaaponket kiti aal amuuyena la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a

XXXVI Afalisaay akee, aña nkasok Simon, naay-onkal Yéesu hili káciim pateyoo. Yéesu naakaay, naanako la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a naayeno hili. **XXXVII** Intaako toko ti saatee ya aal amuuyena. Náasi nii Yéesu oopa ti hili pati ekumpaan ya eti Afalisaay a. Ta náasiye ta eehuu, naacopool cílumpa ceewalla kaameen munucu méesuume haaw. **XXXVIII** Naasiño puson woot Yéesu, naayeno pukoon, náayaañ káamaañiyan wootoo niñ mukunoo, naatoot wo niñ wanoo, naasump wootoo, naanuc wo niñ munucu méesuume haaw. **XXXIX** Afalisaay a aña ayonkale ya Yéesu hili káciim, apucuk eehuu, naasokoolo: “Niñ pánipani áyiin añe ayaa-makoola, añañaa kameye aal puume ayemoo ti híliku - aal amuuyena!”

XL Yéesu naacop hilim ha naasokoo: “Simon, taakaataak eeha inci iññañuu hisoku.” Simon naañahanoo: “Sokam, Ahámpaatiin.” **XLI** Yéesu naasokoo: “Taakaataak pákayiin pákasupak keetaake ñikopu ti akee áyiin eelontiyii mañ. Akee ya naataakoo nikopu sitenali sikeme isak (500), akee ya lompo nikopu sitenali áwii ésupak niñ ñaasuwan (50). **XLII** Pale háati oonool teyii ayinaatoo mo kañahan. Fiye, naaponket poko t’ésupakii ñikopu ña ñiteyii. Ti awe, ayme ti payenke t’ésupakii afaahan páfafi aña eelontiyii ya mañ ma?” **XLIII** Simon naañahanoo:

“Ti pacukalam, akina ayem aña nkaaponkete ya nikopu na nenfakat na.” Yéesu naasokoo: “Aasokaa páni.”

XLIV Apipa, náayesoonii pati aal a, naasok Simon: “Aacukaacuk aal a aña, emma inci ínnakoonii ma le ti awe, aawunutam man puñow wootam, pale akina náamaañiyan wootam niñ mukunoo, naatoot wo niñ wanoo. **XLV** Ta inci ínnakoonii ta le ti awe, aawananutam niñ hisumpu, pale akina áyekuniit hisumpu wootam. **XLVI** Aanucut hikawam niñ munucu, pale akina, naanuc wootam niñ munucu méesuume haaw. **XLVII** Síitanam inci pusoki, pálafí pa piteyoo penfakat pa píyisanaayisan nii umuuyen wa uteyoo weemeenje wa upayeepa kaaponket. Pale an óo an aña nkaaponkete caahinkin, caahinkilin lompo nálafi.”

XLVIII Fiye, Yéesu naasok aal a aña: “Umuuyen wa utii uponketeponket.” **XLIX** Keeyeniye ka toko hili neyoo nkáyaañ pusokool: “Aña ayem ayme, fo kati aponket umuuyen?” **L** Pale Yéesu naasok aal a: “Káyinan ka kitii kifakanuu, kaay niñ kásuumaay.”

VIII

Pakaal paka, kanapan ka kiteyii Yéesu

I Púful toko Yéesu naayeno kaamuusool ti pisaatee niñ misaatee, káatuunan niñ kakaman ekoonan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkayeno neyoo, **II** niñ lompo pakakee pakaal payenka náakuuñane

nin̄ payenka naayaane teyii kásaalumant: Mari aña nkasok ya Mari ati Makatala aña náafulanii ya teyoo kásaalumant isak nin̄ kúsupak; ^{III} Yowanna, áyiinoo aña nkasok ya Husa, eeyeniye ya ati hikaw ha ti éhinuma ya eti Helot; Suusaana nin̄ hícump pakakee pakaal, nin̄ mañ ma miteyii nkayeno kayankanan Yéesu nin̄ pupoñapoñ pa pakateyoo.

Hícantiitu ha hiti ataha piyooseen pa

^{IV} Hikee hinoom, kayon̄ kenfakat nkuconcool nin̄ pakan kéefulii ti pisaatee peemeen̄e nkíkey ti Yéesu. Ti káasiin̄uma enkuu, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^V “Taakaataak akee áyiin aña eekaaye etah piyooseen. Akina ti etah piyooseen pa, ekee etukal ya neenowal ti pítin pa; neekakalee, pusuwa pa mpuhoon yo. ^{VI} Ekee ya neenowal ti etaam eti pínankiin; nin̄ páñantalii eteyyo neesuucan, kamma etaam ya néeci hut. ^{VII} Ekee ya neenowal ti pícan̄kun, épiñantoolii ti coonool nin̄ pícan̄kun pa, pícan̄kun pa mpikin̄cool yo. ^{VIII} Fiye, ekee etukal ya neenowal ti etaam eenape, eyyuu néen̄antii neepuk ulant, kaalant óo kaalant nkupuk papukal keme.” Yéesu naasokii nin̄ hiceeku: “An óo an eetaake kaanuu kiti kásiitan, ásiitan.”

Heewune ha innakup nin̄ hícantiitu

^{IX} Ta Yéesu naapaye ta káakup, pinapana pa pakateyoo nkacakanoo weyme hícantiitu eehuu nihisoke. ^X Naañahanii: “Kameye meeñeeya ma miti cáwii ca citi Pútuun pa kuwufaneewufan aluu, pale ti pakakee paka nin̄ kícantiitu inci

ínkup, samat nii ayaamakoola ya Esaya fa naa-
soke fa:

*'Efikasincan pale etikacuk;
Efikasiitan pale étikasi.'*✧”

Kakaman ka kiti hícantiitu ha

^{XI} Yéesu nene asok: “Ehe, eeha hícantiitu ha nihisoke ha: Etukal ya eyem hilim ha hiti Pútuun pa. ^{XII} Etukal ya eenowe ya ti pítin pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, Seetaani ya néékey nééfulan ho ti saanii, ancuk timpi káyinan nkafakanee. ^{XIII} Etukal ya eenowe ya ti etaam ya eti pínankiin pa ecukaacuk nii payenka nkasayan ka hilim ha niṅ pásuuma niṅ kásiyaa ho, pale hilim ha hitaakut ñinkonk teyii. Káyinanii kifiiyantoo, ti caanak citi páciite nkañoho puson. ^{XIV} Etukal ya eenowe ya ti pícankun pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, pale ti eloṅ ya eteyii káamiilool ka niṅ hitaaku ha niṅ pásuuma pa piti eloṅ ya mpikincoolii mpikitii hitaaku papukal peeyane. ^{XV} Pale etukal ya eenowe ya ti etaam ya eenape ya ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha nkayenan ho pinap ti saanii seekuule sa, nka-mukut fo cákapukii samat nii enuun fa nepuk papukal peemeenje.”

Hícantiitu ha hiti lampi ya

^{XVI} Yéesu nene asokii hícantiitu eehe: “An acaañanantoo lampi náawuf teyyo epool niṅ fotom naanakan yo t’etaam ecunkun, pale nawaṅwaṅ yo, ancuk an óo an éenakoonii naacuk ecaañ ya.

✧ **VIII:X** 8:10 Esaya 6:9

XVII “Waah óo waah weeyolee éfuufulaniyee tikitaan, waah óo waah wéewufaloolee éfuuwufinee, núufulaniyee tikitaan.

XVIII “Ooto, nitah kunuu ti pásiitanal aluu. Kaatuko an óo an eetaake afaapenanee meemak; an óo an eetaakut háati aña incukoo ya nii naataake efuusayee teyoo.”

Yéesu niñ miin ma miteyoo

XXIX Púful toko, Yéesu íñña ateyoo niñ pakatuwoo nkákeyyoo hicuku, pale kayinaatoo hicuku kamma kayon ka.

XX Nkasok Yéesu nii: “Íñña atii niñ pakatuwi unka kasiñiye tikitaan, awe nkálafiye hicuku.”

XXI Naañahanii: “Íñña atoom niñ pakatuwam poko kayem payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho fa nihiñanee fa íhinu.”

Kaasiñan ka kiti hiyam ha

XXII Hikee hinoom Yéesu náayuuko ti piteen niñ pinapana pa pakateyoo, naasokii: “Ufiitanaa ti kikee kaapii ka kiti han ha.” Nkañak. **XXIII** Ta nkayeniye ta kaafiitan, Yéesu naalam hiñotu. Hítaapanu eyam néesapii ti han ha, piteen pa mpiyeno émeenanii man, nkayeno ti páciite penfakat.

XXIV Ti oom páciite, pinapana pa nkaloh Yéesu nkáiyialoo, nkasokoo: “Ahámpaatiin! Ahámpaatiin! Efuuketaa!” Yéesu náayiyoonii naafet ti hiyam ha niñ kúsuuh ka kenfakat ka nkapilan niit. **XXV** Púful toko naacakanii: “Káyinan ka kiti aluu unkey?” Ewatate neemeenii, ínnimii, nkayeno picakanool: “Ayme

ayem áyiin aṇe, kati nasok hiyam ha niṇ kúsuuh ka kapilan, nkásiyoo?”

Káakuuñan áyiin ati kisaalumant

XXVI Púful toko, Yéesu niṇ pinapana pa pakateyoo nkaciṇ ti mah ma miti Kelasen,* meeyem ma ti púcoonool mah ma miti Kalilee. **XXVII** Ta Yéesu naayeniye ta éyuukinoyii ti piteen pa, áyiin ati saatee ya náakey kapaakoolanoo. Ayiin a aṇuu kisaalumant kúwuuliyoo, afiyaafiyo awasiyantoo wañ, akinut ti ekumpa fo ti kiyaak. **XXVIII-XXIX** Nkiloomooloom íhinu apihiñ, háati nkacenk sipeesoo niṇ wootoo niṇ ñiseel kati kafaasoo, naacutal ño, kisaalumant ka nkítintinṇanoo ti káahaan tes. Ayiin a ta naacuke ta Yéesu naaceek, naanow ti wootoo, náaceekii ti kaawiiluyoo: “Weyme ánlafiye ti inci, Yéesu, Añii ya ati Pútuun pa piti patiila? Inci luumuu timpi kallanam!” Asokaasok eehe, kamma Yéesu naafete ti kisaalumant ka, apusok ko kífulii teyoo.

XXX Yéesu naacakanoo: “Caacawi puume?” Naañahanoo: “Caacawam 'Kayon†’,” kamma kisaalumant keemeene nkinakiyoo. **XXXI** Nkinjiino Yéesu timpi awant ko ti seemak. **XXXII** Inhemool koolee enfakat eti pícalukun neeyeno kaahoon ti kanaac cítintinṇ.

* **VIII:XXVI** 8:26 Náasiyaa Kelasen, ekina eyem pakan paka pakati saatee ya eti Kelasa. Pikee pakiical pa piti Kilek mpusok Kelasa, pale pikee pa lombo mpusok Katala. Katala niṇ Kelasa pisaatee peekufut ti mah emmuu. † **VIII:XXX** 8:30 Caacaw ence ti kaṇ ya eti Kilek “Lesiyon” cikina ciyem kayonṇ kiti pusooaali síwuli isak niṇ yoonool.

Kísaalumant ka nkinjiino Yéesu apikatan ko kipinako ti pícalukun pa, naakatan ko. **XXXIII** Nkífulalii ti áyiin a, nkinakalo ti pícalukun pa, koolee ya néeliinoonii mpacas patiila cítintin ca, neenow ti han ha néeseem.

XXXIV Ta keeyeniye ka efaas ya nkacuke ta heetaakiye ha nkatey ti saatee ya niñ ti misaatee ma méekinkoolii ma kakaman pakan paka heetaakiye ha. **XXXV** Fiye, pakan paka nkákey kaasincan heetaakiye ha. Nkácolii ti Yéesu nkatook áyiin a aña kísaalumant ka nkúfulii ya teyoo náasooliye niñ kunuuwoo cononon naayeno ti woot Yéesu. Ta nkacuke ta eehuu nkameej niñ ewatate. **XXXVI** Keecuke ka heetaakiye ha nkayeno kakaman pakan paka puume áyiin a aña kísaalumant ka nkúfulii ya teyoo fa náakuuñanee fa. **XXXVII** Púful toko, pakan paka púlooj pakati mah ma miti Kelasen nkaluum Yéesu akatanii apikaay, kamma ewatate enfakat neeyeniye neyii. Yéesu náayuuko ti piteen pa, áñakum **XXXVIII** áyiin a aña kísaalumant ka nkúfulii ya teyoo naalum kanapanoo, pale Yéesu naayaanoo, naasokoo: **XXXIX** “Ñoho ti enuufi nkaakaman eeha púlooj Pútuun pa mpíhinuu ha.” Ayiin a naakaay ti saatee ya púlooj, naayeno kakaman eeha Yéesu náahinoo ha.

Amáacul eekete niñ aal éekuuñe

XL Pakan paka púlooj nkayeno hítuulu Yéesu ti kikee kaapii ka kiti han ha, ta náañohoonii ta, kayoj ka nkiwananoo. **XLI** Ehe, intaako áyiin aña nkasok Yayil áhampaatiin ti éluumuma ya.

Náakey náakilipo ti Yéesu wootoo, naañiiniyoo apikaay pati enuuf ya eteyoo ^{XLII} kamma añiinoo ámaacul ooñool a lamma eetaake máamun sitiil ñaasuwan niñ súsupak naayeniye ti putum eket.

Ta Yéesu naayeniye ta pikaayu pateyoo kayoñ ka nkikincooloo. ^{XLIII} Intaako toko aal eeyeniye hicuku etaam eefitantofo fo sitiil ñaasuwan niñ súsupak, náapucalool maño púlooñ ti púkuuñana pale an ayinaatoo káakuuñan. ^{XLIV} Náakey puson Yéesu, náalik hileelu hísool ha hiteyoo, tokotoko etaam ya eteyoo neesiño. ^{XLV} Yéesu naacakan: “Ayme álikaam?” Pakan paka púlooñ nkalaaco, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, kayoñ ka kúconcooliyoo-concool nkikincoolii.” ^{XLVI} Pale Yéesu naasok: “An álikaamlík kaatuko méyimeyi nii sempe sífulaaful ti inci.” ^{XLVII} Aal a náameyi nii eeha náahine ha hiyoliit, náakey niñ kakikilan, náakilipo ti woot Yéesu. Naakaman hátikin pakan paka púlooñ heewune ha náalik Yéesu niñ fa náakuuñanee fa tokotoko. ^{XLVIII} Yéesu naasokoo: “Añiinam káyinán ka kitii kifakanuu. Kaay niñ kásuumaay.”

^{XLIX} Yéesu ti káakup, an náafulii pati ekumpan ya eti Yayil áhampaatiin a ati éluumuma ya. Naasok Yayil: “Añiini ámaacul aketaaket, timpi yokan fiye Ahámpaatiin a.” ^L Yéesu niñ pásiyaloo eteeho naasok Yayil: “Timpi fe, yínan lamma, añiini afaayeno kásuumaayoo.” ^{LI} Apicol ti enuuf ya eti Yayil acoonut an apinako neyoo fo Piyeer, Sañ niñ Saak, niñ añii ya faafoo niñ íññaayoo. ^{LII} Pakan paka púlooñ nkayeno pukooñ niñ

esampoolo, Yéesu naasok: “Níyekuno pukoon pa kaatuko aje aketut, hinjotu naayaake.”
 LIII Nkayeniyoo caalenken kamma nkameya nii añii ya aketaaket. LIV Pale Yéesu náasik epees añii ya naayonkaloo, naasokoo: “Añiinam, íiyo!”
 LV Yaanoo néeñoohonii naahaan ti piyito. Yéesu naasokii kawufanoo apili. LVI Pupukayoo ínnimii pale Yéesu naakitii hisoku heetaakiye ha an.

IX

Kúmpona ka kiti pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ pákasupak paka

I Yéesu naayonkal nantoonool pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka, naawufanii sempe niñ kayine kiti hiyaanu kisaalumant ka púloon niñ káakuuñan úkuuñu.
 II Púful toko, naapoñii kapikaay káatuunan cáwii ca citi Pútuun pa niñ káakuuñan púkuuña.
 III Naasokii: “Ti pítin pa piti kaakaawool ka timpí niyekan waah: Hikasap tom, epootak tom, hímpuul tom, mañ tom, háati hísool hísupiyenu.
 IV Niñ kawananaa aluu ti ekumpaana, inniyeno toko fo ta éfiniful ti oom saatee. V Niñ pakan kapookaa aluu kawanana, innihank haafol ha ti woot aluu ínniful ti oom saatee nípiyisanií nii Pútuun pa efisapii.” VI Pupoñapoñ pa pakateyoo nkakaay, nkanako ti misaatee ma kapiyeno káatuunan ekoonjan ya éesuume ya niñ káakuuñan pakan paka pan óo pan.

Paliima pa piti Helot Antipas

VII Heetaakiye ha púloon nihicol ti kaanuu Helot, ati hikaw ha hiti Kalilee. Naaliim meemak

kamma pakakee paka nkayem ti hisoku nii Saŋ-Patis álitoonii ti keekete ka, ^{VIII} pakakee paka nkasok ayaamakoola ya Elí himuumoo áñoohonii[☆], pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka. ^{IX} Pale Helot naasok: “Saŋ, inci himuumam mukoo ta inci mpoñii ta kapifiit hikawoo. Aŋe akina ayem ayme, aŋa inci iyyem ya ti hísiyu kiteyoo?” Naaŋes hicuku Yéesu.

Pákayiin síwuli isak kákuumanee

^X Yéesu, pupoñapoñ pa pakateyoo kápiñoohonii nkakamanoo eeha nkáhine ha. Naacoopii kapiñako lamayii ti saatee ya eyya nkasok ya Petesayit. ^{XI} Pale kayoŋ ka kípanumoo, nkinapanoo. Yéesu naawananii, naayenyii káakup kiti cáwii ca citi Pútuun pa, náakuuñan keesoolahe ka ékuuñano.

^{XII} Cípiiniimo, pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka nkaloh Yéesu, nkasokoo: “Unaa úlaaŋaalaan, katan kayoŋ ka kipikaay ti pisaatee pa niŋ misaatee ma meelohe ma le, kati kíyini hitaaku paliyal niŋ káhintuma.” ^{XIII} Yéesu naasokii: “Aluu faŋ aluu niwufanii kapili.” Pupoñapoñ pa nkañahanoo: “Kúmpuul isak niŋ soon súsupak lamma nuutaakaa, fo niŋ unii ukaayaa hinoom paliyal piti pakan paka púlooŋ.” ^{XIV} Kasokaasok eehuu kaatuko máamun pákayiin síwuli isak (5,000) kayeniye toko.

Yéesu naasok pupoñapoñ pa pakateyoo: “Níhinii kapiyeno ti uyoŋ uti máamun pakan

☆ **IX:VIII** 9:8 Malaki 4:5

áwii ésupak niŋ ŋaasuwan (50).” ^{XV} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáhin fo, an óo an naayeno. ^{XVI} Yéesu naacoop kúmpuul ka isak ya niŋ soon sa súsupak sa náahaafin, naanimpan Pútuun pa, naafiitalool ko, naawufan pupoñapoñ pa pakateyoo kápipaacinool ko kayoŋ ka. ^{XVII} Pakan paka púloŋ nkali fo kasiit tuk. Pupoñapoñ pa pakateyoo nkayesal mífiitiin paliyal pa peetowiye pa fo kameeŋan síyya ŋaasuwan niŋ súsupak.

Káyisan ka kiti Piyeer ayeme ayem Yéesu

^{XVIII} Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lamayoo, pinapana pa pakateyoo nkayeno toko neyoo. Naacakanii: “Ti pakan paka, inci yem ayeme?” ^{XIX} Nkañahanoo: “Pakakee kasok awe yem Saŋ-Patis, pakakee paka nkasok awe yem Elí ayaamakoola ya, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka.” ^{XX} Naacakanii: “Ti aluu, inci yem ayeme?” Piyeer naacoop hilim ha naasokoo: “Awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa.”

Káakup Yéesu kiti eketoo

^{XXI} Yéesu náakupananii, naakitii hisoku eteeho an. ^{XXII} Naapenan apisokii: “Inci, Añii An, fo yeno ti kúnuul kenfakat, ñíhampaatiin ña, pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa efikapookam, fa mukée, ti hinoom ha híhaaciyenu ha inci fáñahaniyee ti eloŋ.”

Páciite pa piti kanapan ka kiti Yéesu

XXIII Naasokii poko púloon: “Niŋ an álafiyaam kanapan afaapook himuumoo, naakanto hinak óo hinak kuluwaa ya eteyoo, ekina eyem kúnuul ka kiteyoo, naanapanam. XXIV Kaatuko aŋa éelafiye kafakan eloŋ ya eteyoo, áfaapuul teyyo. Pale aŋa éepuule eloŋ ya eteyoo kamma inci, afaafakan yo. XXV Empeyme panap piyem toko an kati ataak hisaanumate ha hiti púlunta pa náapuul ti eloŋ ya eteyoo niŋ fotom naatahoolo? XXVI Niŋ an asuuwaam niŋ kilim ka kutoom, inci, Añii An, fasuuwoo niŋ inci ñóhooniyoo ti hamake ha hitoom niŋ ti hamake ha hiti Paapaa atoom niŋ pumaleekoo pa peesampanee pa. XXVII Inci pusok aluu pánipani ya, pakakee ti aluu keesiŋiye ka le etikaket peecukut cáwii ca citi Pútuun pa.”

Hamake ha hiti Yéesu

XXVIII Ta Yéesu naapaye ta káakup enkuu máamun kunoom isak niŋ káhaaciil, naa-coopool Piyeer, Saŋ niŋ Saak nkasilo patiila tíntiŋ ya kaluum. XXIX Akina ti kaluum ka pacuk puhoonuyoo mpiyesan, wañ wa uteyoo núuhiiniyii fo nuucaŋ catan. XXX Fiyiit, pákayiin pákasupak ti piyaamakoola pa keefiyye ka nkayeno neyoo káakupat, poko kayem Móyiis niŋ Elí ayaamakoola ya. XXXI Poko káfulii ti ecaŋ enfakat. Nkayeno káakup niŋ Yéesu kiti eket ya eteyoo eyya naakaakaay ya kaahankan Jerusalem. XXXII Piyeer niŋ pákawiyoo nkaket niŋ hiŋotu, ta nkáyiyoonii ta nkacuk hamake ha hiti Yéesu niŋ pákayiin paka pákasupak paka keesiŋiye ka neyoo. XXXIII Pákayiin paka

payenkuu ta nkayeniye ta píkatinool niṅ Yéesu, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, napaanap unii upiyeno le. Upisiinṅan múkuut máhaaciil, coonool citii, coonool citi Móyiis, coonool citi Elí.” Amíit eeha naayeniye káakup.

XXXIV Ta naayeniye ta káakup káatiṅu nkúfulii nkíkimpitoolii, ewatate neeyeno niṅ pinapana pa pakateyoo ta nkanakiye ta ti káatiṅu ka. **XXXV** Hilim níhifulii ti káatiṅu ka nihiisok: “Aṅe ayem Añiinam, inci mamaloo. Nísiitanoo!” **XXXVI** Ta hilim ha nihipaye ta káakup nkacuk Yéesu lamayoo. Piyeer niṅ pákawiyoo nkafatanool neeho, kakamanut an ti oom caanak eeha nkacuke ha.

Káakuuñan añii ati hísaalumant

XXXVII Eti kacom eteyyo, Yéesu niṅ pinapana pa pakateyoo pákahaaciil paka nkáwanoonii ti tíntiṅ ya, kayoṅ kenfakat nkíkey kaa-paakoolanoo. **XXXVIII** Ayiin náaceekii ti kayoṅ ka: “Ahámpaatiin, inci luumuu, sincan añiinam akampaani ye, añiinam oonool a kónṅ aṅa inci intaake ya! **XXXIX** Hísaalumant nihinakiyoon-ako, tokotoko níhihinoo apiceek, níhiyiṅanoo niṅ sempe fo putumoo mpiyohat, nihikallanoo, hífiisantoo kakatan. **XL** Inci luumaalum pina-pana pa pakatii kati kayaan ho, pale kayinaat.”

XLI Yéesu naasok: “Oo! Aluu ekaay ya eenaput ya apan nitaakut káyinan, fo teyme inci fayeno niṅ aluu immukut niṅ aluu? Cóopii añiini le.”

XLII Añii ya ti ékey ya, hísaalumant ha nihita-hoo híp t’etaam, níhiyiṅanoo niṅ sempe. Pale Yéesu naafet ti hísaalumant ha, náakuuñan añii

ya, naañahanoo faafoo. XLIII Pakan paka púloon ínnimii ti sempe sa senfakat sa siti Pútuun pa.

Púsupiyenu káakup Yéesu kiti eketoo

Pakan paka oopa ními ti eeha Yéesu náahine ha púloon, naasok pinapana pa pakateyoo: XLIV “Niwas kilim enke ti unuu aluu: Inci, Añii An, éfikaful ti inci, uwwufanee ti sipees pakan.” XLV Pale kámiit eeha naayenyii hisoku. Putum hilim ha nihiyolee ti poko timpi kámeysi fa nihisoke, nkafe kacakanoo puume nihisoke.

Eemaka ya

XLVI Fiye, Yéesu pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkáyaañ pílaacinool aña eehañe pamake teyii. XLVII Yéesu náameysi pámiiloolal pa piteyii, naacooop ciñii cenkilis naasiñan co pukoloo. XLVIII Naasokii: “An óo an eewanane ciñii ca cenkilis ence ti caacawam, inci naawanane, an óo an eewananaam, aña éepoñiyaam ya lompo naawanane. Kaatuko aña éetinee ya ti aluu púloon, akina ayem eemaka ya.”

XLIX Sañ naacooop hilim ha, naasok: “Ahámpaatiin, unii ucukaacuk áyiin ti hiyaanu kísaalumant ti caacawi, nuuyooop hikituyoo, kamma naaneetaat ati kayoñ ka kiti unaa.” L Yéesu naañahanoo: “Timpi nikitoo, kaatuko an óo an eepookut aluu oopa ti aluu.”

Hipooku ha hiti cisaatee citi Samali

LI Yéesu, hicoopu ha hiteyoo alacana, ta níhilohanii ta, naacok piliit pikaayu pa piti Jerusalem. LII Naapoñ pakan niñ kilim

kapinowoo hátikin, oom pakan nkakaay, nkanako ti cisaatee citi Samali kapimemanool ékey ya eteyoo. ^{LIII} Pale pakan paka pakati cisaatee ca kawananutoo, kamma naayem ti himuusu Jerusalem*. ^{LIV} Pinapana pa pakateyoo, Saak niñ Sañ ta nkacuke ta eehe nkasokoo: “Ahámpaatiin, áalafilafi úpuwananii seemak sípufulii patiila sípupucaloolii?” ^{LV} Pale Yéesu náayesoonii lipe ti poko, naafet teyii. ^{LVI} Fiye, nkakaay ti cikee cisaatee.

Kéelafiye ka kanapan Yéesu

^{LVII} Ta nkayeniye ta pikaayu ti pítin pa, akee áyiin naasok Yéesu: “Inci fanapani pan óo pan pa ankaakaay.” ^{LVIII} Yéesu naasokoo: “Pupampano pa pitaakaataak uyeen, pusuwa pa mpitaak ñáawuunu, pale inci, Añii An, taakut la fanañ hikawam.”

^{LIX} Naasok akee áyiin: “Napanam,” pale áyiin a naañahanoo: “Ahámpaatiin, túulam púcaahokii fala paapaa atoom.” ^{LX} Yéesu naasokoo: “Kat keekete ka kapihok pakateyii keekete ka, pale awe kaay cáatuunan cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{LXI} Akee áyiin nene, naasokoo: “Ahámpaatiin, inci fanapani, pale túulam fala pikaay upica úkatinooolii niñ pakanam.” ^{LXII} Yéesu naasokoo: “An óo an eecoke kacantu naawelep puson, átuuniit páhin ti cáwii ca citi Pútuun pa.”

* **IX:LIII** 9:53 Pakati Samali kásiyoolut niñ Pusuwif pa, kaconut nii Jerusalem yem pa Pútuun pa mpiñañee pa himulu.

X

Kúmpoña ka kiti pinapana pa áwii éhaaciil niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72)

^I Púful toko, Ateeteyo nene amamal pakakee pinapana áwii éhaaciil niñ ñaasuwan niñ pákasupak (72), naapoñii pákasupak pákasupak kapinowoo hátikin ti pisaatee pa púlooj niñ pan óo pan pa naañañe pikaayu.

^{II} Naasokii: “Kaamaañ ka kufomaafom pale pumaaña pa kameenut. Niluum Ateeteyo ati kaamaañ ka apupoñ pumaaña kapikaay kaamaañ ka kiteyoo. ^{III} Nikaay! Inci pupoñ aluu nii mísaacii ti pututa piyen elampa.

^{IV} Timpi niyekan mañ, epootak tom, pisamata púsupiyenu tom, ti pítin pa timpi nikican an.

^V “Niñ ninakiyaa ti ekumpaan, níyaañ nisok: 'Kásuumaay kiyeno ti ekumpaan eyye.' ^{VI} Niñ an ati kásuumaay oopa toko, kásuumaay ka kiti aluu efikiyeno teyoo, niñ ekina tom, éfikiñoohonii ti aluu. ^{VII} Niyeno ti ekumpaan eyyuu, innili, innilaan waah ewwa efikawufan wa aluu. Kaatuko áhina añañaa hitaaku cooy ya eteyoo. Timpi nitootoosool ti pukumpaan.

^{VIII} “Niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya nkawanan aluu, nili waah óo waah ewwa nkawufane aluu. ^{IX} Inníkuuñan púkuuña pa keeyem ka ti oom saatee, innisokii: 'Cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.' ^X Pale niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya kawananut aluu, nikaay pati ñítin ña innisok: ^{XI} 'Háati haafol ha hiti saatee ya hiti aluu heecoke ha ti woot unii, unii uhankaa ho úpiyisan aluu nii Pútuun pa efipisap

aluu. Háati ekina, nímeyi nii cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.' **XII** Inci pusok aluu: Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti saatee eyyuu efikihañ kiti saatee ya eti Sotom*.

XIII “Waah weecukantee wa nuucukee Pútuun pa mpíhine ti pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit. Niñ eehe hitaakiye ti pisaatee pa piti Til niñ Siton†, anti kafiyo nkáwunkiye umuuyen wa uteyii, nkayeno niñ kúsool kiti pupootak niñ emaamoolo píiha‡ kápiyisan ewatanoolo ya eteyii. Pale kúnuul efikiyeno ti aluu Kolasin, kúnuul efikiyeno ti aluu Petesayit. **XIV** Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti aluu efikihañ kiti Til niñ Siton. **XV** Aluu pakati saatee ya eti Kafaanawum, fo éfiniseepinee patiila? Haani, efiniwananee pati keekete ka.”

XVI Yéesu naapenan hisoku pinapana pa pakateyoo: “An óo an éesiitane aluu, inci náasiitane; pale an óo an eepooke aluu inci naapooke; an óo an eepookaam, éepoñiyaam ya lombo naapooke.”

Eñóhoonii ya eti pinapana pa áwii éhaaciil ya niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72)

* **X:XII** 10:12 Pakan paka pakati Sotom kakancaakanc hínun meemak, ekina ewune Pútuun pa mpúcalool saatee ya eteyii (Púcook 18:17-19). † **X:XIII** 10:13 Pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit Pusuwif, pale Til niñ Siton kaneetaat Pusuwif. Nisincan kahoonju mah. ‡ **X:XIII** 10:13 Ti káyisan ewatanoolo enfakat eti umuuyen wa uteyii, pakan paka nkawaso wañ weesañate uti pahan pifil, niñ emaamoolo píiha. (Jonas 3:5-9)

XVII Ta pinapana pa áwii éhaaciil ya niŋ ɲaasuwan niŋ pákasupak paka (72) nkáñoohonii ta niŋ pásuuma nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, ta núukupe ta ti caacawi háati kisaalumant ka kisiitanaa-síitan unii.”
XVIII Yéesu naasokii: “Inci cukaa Seetaani ya néefulii patiila néenowii nii pamaliñoolal etiil.
XIX Nísiitan! Inci ufanaawufan aluu kayine kiti kakakal ti ufepa niŋ ti púpuntalo, niŋ iheeku sempe sa púloon siti Seetaani ya, háati waah eti ukuum aluu. **XX** Pale timpi nitaak pásuuma kamma kisaalumant ka nkísiitane aluu, nitaak pásuuma kamma ucaw aluu nuukiicee alacana.”

XXI Ti oom káasiinjuma, Kunuu ka keenape ka nkimeenjan Yéesu niŋ pásuuma, naasok: “Inci múluu Paapaa, Ateeteyo ati patiila niŋ t’etaam, kamma ayyole eehe keecohatiye ka niŋ kéesuume ka kunuu, pale íyyisan ho keewanooliye ka nii epuuk kenkilis. Ee, Paapaa, kaatuko fiye állafiye hipitaako ti pásuum pa pitii.

XXII “Paapaa atoom awufanaamufan waah wa púloon. An ámiit ayme ayem Añii ya, fo Paapaa ya, an lompo ámiit ayme ayem Paapaa ya fo Añii ya niŋ aña Añii ya náalafiye káyisanoo.”

XXIII Púful toko, naayeso pati pinapana pa pakateyoo naasokii poko lamayii: “Nínapiyanee aluu keecuke ka eeha innicuke ha. **XXIV** Inci pusok aluu: Hícump piyaamakoola niŋ pumansa kálafilafi hínúm hicuku aña innicuke ya pale kayinaatoo hicuku, nkálafi hísiyu eeha innisiye ha pale kayinaat ho hísiyu.”

Hícantiitu ha hiti áyiin eenape ati Samali ati payenka Pusuwif pa nkálafit ka

XXV Fiye, akalanana hilim ha heesiinanee ha hiti Móyiis, ápilafi puwinko Yéesu, naasiinjo naacakanoo: “Ahámpaatiin, puume inci iññañe ihinu pitaak elon ya eepayantoo ya?”

XXVI Yéesu naasokoo: “Weyme ukiicee ti hilim ha heesiinanee ha? Weyme ánsiye toko?”

XXVII Naañahanoo: “Láfi Ateeteyo Pútuun pa pitii ti himuumi púloon, ti kunuuwi púloon, ti yaani púloon, ti sempeyi púloon niñ ti ecohatoyi púloon✧. Lompo láfi akinooli samat nii fa állafiye fa fanj✧.”

XXVIII Yéesu naasokoo: “Aañahanaa pinap. Náahinaa fo aafataak elon ya eepayantoo ya.” **XXIX** Pale akalanana ya náalafi káyisan nii fa naasoke fa fo, naañoho apicakan Yéesu: “Ayme ayem akinooolam?”

XXX Yéesu naasokoo hícantiitu heehe: “Taakaataak akee áyiin éefulii Jerusalem apiyeno éwanoonii Yeliko. Ti pítin pa, naapaakool niñ pikancak. Payenkuu nkawaatoo, nkasapoo fo alamo, nkatahoo toko. **XXXI** Intaak awaaseena ati Pútuun pa eeyeniye énapii oom pítin apiñantanoo la naahintiye la, naacinciliyoo naamuus. **XXXII** Intaak ásisikana puwaaseena pa lompo ápucolii toko naañantanoo, naacinciliyoo naamuus. **XXXIII** Pale intaako áyiin ati Samali eeyeniye pikaayu kaakaawoolo ápucolii lompo teyoo. Naacuk áyiin a añuu naahintiye nketoo teyoo ti hikaw. **XXXIV** Naalohoo naatoot musontuwaay ma miteyoo niñ munucu niñ

✧ **X:XXVII** 10:27 Kakaman 6:5 ✧ **X:XXVII** 10:27 Lewitik 19:18

elaan, naacenk mo niŋ mufaal. Naalapanoo ti fáli ya eteyoo, naacooopoo ti ekumpan éwananuma ekaawoola, naamankooloo. **XXXV** Eti kacom eteyyo náafulanii sitenali súsupak naawufan so ati éwananuma ekaawoola ya, naasokoo: 'Mankoolam aŋe, niŋ inci ñóhooniyoo mañ óo mañ emma ampenane toko efiñahani mo.'"

XXXVI Yéesu naacakanoo: "Ti pacukali, ayme ti payenke t'éhaaciilii ayem akinool a ati aŋa eenowe ya ti sipees pikancak pa?" **XXXVII** Akalaŋana ya hilim ha heesiŋanee ha naañahanoo: "Akina ayem aŋa eecukoo ya nketoo teyoo ti hikaw." Yéesu naasokoo: "Kaay, awe lompo, hín fo."

Yéesu pati Maarta niŋ Mari

XXXVIII Yéesu niŋ pinapana pa pakateyoo, ta nkayeniye ta ti pítinii, naanako ti cisaa-tee, aal aŋa nkasok Maarta naawananoo ti ekumpan ya eteyoo. **XXXIX** Naataak atu, aŋa nkasok Mari, naayeno ti woot Ateeteyo, apiyeno káasiitan eeha naayeniye ha kakalaŋan. **XL** Pale Maarta naayeno eyesoolo niŋ pali-ima kaamemanool paliyalii. Náakey ti Yéesu naasokoo: "Ahámpaatiin, cokuti ti inci fa atuwam naakatoolaam fa niŋ páhin pa? Ooto sokoo ayankananam." **XLI** Ateeteyo naañahanoo: "Maarta, Maarta, aapa ti ewasoolo kúnuul, im-meenjanoolo kúnuul ti waah weemeenje. **XLII** Pale waah woonool lamma usoolahee. Mari amamale weenape wa, apan étuufulanee teyoo."

XI

Kakalaŋan ka kiti kaluum ka

^I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum la-keenaay. Ta naapaye ta, akee ti pinapana pa pakateyoo naasokoo: “Ahámpaatiin, yísanool unii fa nkaluum samat nii fa Saŋ náayisanoole fa pinapana pa pakateyoo.” ^{II} Yéesu naasokii: “Niŋ niyenyayaa kaluum innisok:

'Paapaa,
 álimaati caacawi cisampanee,
 álimaati cáwii ca citii cíkey.

^{III} Alímaati aawufan unii hinoom óo hinoom paliyal pa putoonii.

^{IV} Alímaati aaponket unii umuuyen wa utoonii, kaatuko unii lombo uponketaaponket keemuuyene ka toonii,
 timpi katan unii upunow ti híluuŋu ha.”

^{V-VI} Yéesu nene asokii: “Usokaa akee ti aluu ataake áwi éekaawoolii mpisit, aataakut aŋa aafawufanoo apili. Fiye, ankaay pati akee áwiyi insokoo: 'Awíyam, máakiyam kúmpuul káhaaciil, kaatuko, akee áwiyam ákaawoolii féefiye, taakut waah ewwa inci fawufanoo apili.’

^{VII} Eeyem ya páhantuwa náañahaniyi apusok: 'Timpi yokanam! Hunkut ha hikuleekul, inci niŋ epuukam uhintaahinto, eti yíni piyito puwufani kúmpuul.’ ^{VIII} Inci pusok aluu: Háati aŋa ayitiit apiwufani kúmpuul ka kamma naayem áwiyi, pale afaalito apiwufani aŋa ansolahe ya púloon kamma antaakut ñusuu inŋiiniyoo.

^{IX} “Inci pusok aluu, niluum efipuwun aluu, niŋes efinilaŋan, niwenken éfipipankin aluu

hunkut ha. ^X Kaatuko an óo an eeluume afaawunee, an óo an eenese afaalaŋan, an óo an eewenkene áfaapankinee. ^{XI} Ayme faaf ti aluu, niŋ ańiini aluumuu yoon, awwufanoo kaafepa? ^{XII} Niŋ fotom naaluumi heeh awwufanoo púntalo? ^{XIII} Niŋ aluu keenaput ka nimeya kawun waah weenape epuuk aluu, puume Paa-paa ti aluu eeyem ya alacana atahaŋ naawufane Kunuu ka keenape ka payenka keelumoo ko ka.”

Hinookuyee ha hiti Yéesu

^{XIV} Hikee hinoom nene, Yéesu naayeno hiyaanu hísaalumant heeyinaat káakup. Ta hísaalumant ha níhifulii ta, áyiin a éekupantoo ya náakupii, kayoŋ ka ínnim ko. ^{XV} Pale pakakee paka nkasok: “Ti caacaw Pelesepul*, áhampaatiin a ati kísaalumant ka, innayaan kísaalumant ka.” ^{XVI} Pakakee paka nkálafiyoo puwinko, nkasokoo áyisanii píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpońiyoo. ^{XVII} Pale, Yéesu náameyi pámiiloolalii, naasokii: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; pukumpa an etenco púloŋ efipuhumaloolo mpinaŋanoolo ti enow†. ^{XVIII} Nisok nii ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kísaalumant ka. Pale niŋ cáwii ca citi Seetaani cíkatinooliyaa, puume éficiyini pisiŋo? ^{XIX} Fiye, niŋ ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kísaalumant ka, pinapana pa pakati

* **XI:XX** 11:15 Pelesepul, ekina eyem Seetaani. † **XI:XXII** 11:17 Pakakee paka, fiye nkásiye hilim eehe: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; miin óo miin méetaakoolanooliye, efimihancaloolo.”

aluu ti pakayme nkayaan ko? Ooto, efikayeno pihina aluu kiiiti. **XX** Pale niŋ ti caacaw ca citi Pútuun pa inci niyyaan kisaalumant ka, ooto, cáwii ca citi Pútuun pa cícoliyooool ti aluu.

XXI “Niŋ áyiin eetaake sempe naataak lompo pucoolaŋ ayeniyaa efaas ekumpaani ya eteyoo, waah óo waah uteyoo weeyem toko, uwwa ti pamankal peenape. **XXII** Pale niŋ taakaa áyiin eehaŋoo sempe, éekeyii kátaakoolanoo, naaheekoo, naacoo pucoolaŋ pa piteyoo empa náayinane pa tempo, náapaacinoool waah óo waah uteyoo.

XXIII “An eeneetaat niŋ inci, apookaampook, an eeyankananutam kaaconcenool, nahancalool-hancalool.

XXIV “Niŋ hísalumant hífulaa ti an, nihimuusool-muusool ti káahaŋ tes ti hiŋes éyekunooluma. Niŋ hílaŋaniyoot, nihisokoolo: ‘Túulam inci puñoŋo pati aŋa inci ífulii ya.’

XXV Ti éñoŋoonii eteeho, nihitook ékinuma ya neeneeŋee neememanoolee pitempo tak.

XXVI Fiye, nihikaay, níhicoopii kikee kisaalumant isak niŋ kúsupak keehaŋe ho pakanc, nkinako nkikin toko. Kúnuul ka kikelan ka kiti an a aŋuu nkiaŋ páciite kíyaañ ka.”

XXVII Yéesu ti hisoku ha eehuu, aal náaceekii ti kayoŋ ka: “Íñña ya eepukuu ya náacuuwani ánapiyanee-nápiyan.”

XXVIII Pale Yéesu naañahanoo: “Payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho kánapiyaneenápiyan.”

Kacakan ka kiti píyisan pa

XXIX Uyoŋ wa ta núuconcoolii ta, Yéesu naasok: “Ekaay eyye, ekaay eenaput. Uyya ti kacakan píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyaam, pale háati poonool étikayisane, fo píyisan pa piti Jonas.‡ **XXX** Samat nii Jonas fa naayeniye fa píyisan ti pakati Ninew, fo lompo inci, Añii An, fayeno píyisan ti ekaay eyye.

XXXI “Ta infiyye, amansa ya aal a ati Sepa, náafulii ti mah méelaañeelañ ápikey peti amansa ya Solomon kásiitan ecohato ya eteyooŒ. Fiye, heeyem ha le hihañahañ amansa ya Solomon. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti ihinu kíiti ya, amansa ya aal a ati Sepa afaasiño hátikin ekaay eyye náayisan yo nii enowaanow.

XXXII Fo lompo incuke, Jonas náatuunan hilim ha hiti Pútuun pa pakati Ninew, nkáwunko umuuyen wa uteyii.✧ Fiye, heeyem ha le hihañahañ Jonas. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti ihinu kíiti ya, pakati Ninew efikasiño hátikin ekaay eyye nkáyisan yo nii enowaanow.”

Piyeno ti ecaañ

XXXIII Yéesu naapenanii hisoku: “An acaañanantoo lampi naayol yo niñ fotom náawuf teyyo eheem. Pale nawañwañ yo ti esafu la ammeya nii an óo an éenakoonii naacuk

‡ **XI:XXIX** 11:29 Ta infiyye yoon enfakat neemelan Jonas ayaamakoola ya ati Pútuun pa. Pumuus kunoom káhaaciil yoon ya néenuusiyoo ti kantant ka kalonayoo (Jonas 1:17).

✧ **XI:XXIX** 11:29 Máciya 12:40 § **XI:XXXI** 11:31 Amansa ya aal a ati Sepa, akina ayem amansa aal éefulii ti mah meeyem epees yáali pa caanak ca íncifulii pa (1 Pumansa 10:1-13).

✧ **XI:XXXII** 11:32 Jonas 3:1-10

ecaaŋ ya. ^{XXXIV} Ñíkini ñikina ñiyem lampi ya eti eniini. Niŋ ñíkini ñinapaa eniini púlooŋ lombo efeemeen niŋ ecaaŋ. Niŋ ñinaput, eniini lombo neemeen niŋ énímaan. ^{XXXV} Ooto, tah kunuu ti ecaaŋ ya eeyem ya ti awe timpi eyeno énímaan. ^{XXXVI} Niŋ eniini púlooŋ eemeenaa niŋ ecaaŋ, peetaakut la níme, efeeyeno púlooŋ ti ecaaŋ samat nii ecaaŋ lampi eecaŋe cataŋ éeyayii ti awe.”

Hinooku ha hiti Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha

^{XXXVII} Yéesu ta naapaye ta káakup, Afalisaay naayonkaloo hili pa teyoo. Apikaay, naanako naayeno hili. ^{XXXVIII} Afalisaay a ta naacuke ta nii Yéesu akuulanut sipeeso apite ali, innimoo teyoo. ^{XXXIX} Ateeteyo naasokoo: “Aluu Pufalisaay pa, tíkitaŋ elontoŋ ya niŋ epulaatu ya innikuulan, pale páhantuwa aluu innimeeŋ niŋ pálaŋi piti káalipu niŋ pakanc. ^{XL} Aluu pusoŋ pa! Fo Pútuun pa peememanoole pa tíkitaŋ pikina tom lombo pimemanoole páhantuwa? ^{XLI} Niwufan salaka weeyem wa lupoo keeleke ka, ancuk aluu niŋ waah óo waah efinikuul.

^{XLII} “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma inniwufan himpaac ha heewase ha ŋaasuwan ti pamaañal pa pitaaluu, samat nii kanca, micempanu niŋ típaapikeen. Pale innifiil nii niñaŋaa piyeno keecoonoole ti pututa aluu niŋ pakan paka, innilaŋi Pútuun pa, ántuŋ hikina inniñaŋe íhinu peefilut weetowiye wa.

^{XLIII} “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma innilaŋi piyeno ti kúkon ka keenape ka

ti púluumuma pa, ínnilafi pakan paka kapinkakan aluu pinapnap ti kílinj ka.

XLIV “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innicuke nii kiyaak keetaakut lánkamaasi enka pakan nkakak tenko péemiit nii kakakaakak ti waah weekuulut.”

XLV Fiye, akee ti pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha naasokoo: “Ahámpaatiin, naasokaa fiyaaw, unii lompo antañale.”

XLVI Yéesu naañahanoo: “Aluu lompo pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha, kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innitiyan pakan paka pitiyo peenapa línj, háati niṅ cisiik aluu coonool nílikantoo pitiyo pempuu.

XLVII “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innilut kiyaak ka kiti piyaamakoola pa, payenka símaama aluu nkamuke ka. **XLVIII** Inníyisanyisan ti páhinal empuu nii nicoonaacoon eeha símaama aluu nkáhine ha, poko kamukale piyaamakoola pa, aluu ínniwaliyanool kiyaak ka kiteyii. **XLIX** Ékina ewune Pútuun pa ti ecohato etempo mpusok: 'Inci fápoñiyii piyaamakoola niṅ pupoñapoñ, efikamuk ti poko pakakee, pakakee paka nkakallanii.'

L “Ancuk hísim ha hiti piyaamakoola pa púlooj heeniisiye ha kápiliṅ ti púcook púlunta pa, efihinaṅee ti hikaw ekaay eyye. **LI** Písikii ti hísim ha hiti Abel fo ti hísim ha hiti Sakaliya*, eemukee ya ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, ti pututa kaaciin ka niṅ la haṅee

* **XI:LI** 11:51 Aṅa ayem ayaamakoola ya (2 Heetaakiye 24:20-22) pale neetaat paapaa ti Saṅ-Patis.

la kaasampan. Ee, inci pusok aluu, eehe fiye púlooj efihinaŋee ti hikaw ekaay eyye.

LII “Kúnuul efikiyeno ti aluu pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha, kamma innicoope ékululuma ya eti káapankin hunkut ha hiti kameye ka. Aluu faŋ aluu ninakiit lupó, innikit kéelafiye ka pinako.”

LIII Yéesu apiyeno hífulu ti ekumpaana ya, pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ Pufalisaay pa kiiñii nkili meemak, nkayeniyoó kaakil-incanool ti hícump pacakanoolal. **LIV** Kápilafiyoo hikuucu ti eeha afaasok kati káyiniyoó hinooku teho.

XII

Káwasum écuŋato

I Ti oom caanak, pakan púwuli peemeene nkaconcoolo fo nkakakalool. Yéesu náayaañ ápukup niŋ pinapana pa pakateyoó, naasok: “Níwasum leweño ya eti Pufalisaay pa, kamma neeyem écuŋato eyya nétif. **II** Waah óo waah weeyolee éfuuyisane, waah óo waah weeyem ti énim éfuumeyyee. **III** Ekina ewune eeha innisoke ha ti énimaañ éfihisiyee niŋ hanakan palaw, eeha innipuusanoole ti kaanuu páhantuwa ékaap éfihituunanee ti kíliŋ ka.”

Eeñane ya hifeyu

IV Yéesu nene asok: “Aluu pákawiyam, inci pusok aluu: Timpi nife payenka nkamuk ka ífulaa toko étinekayini waah ti aluu. **V** Pale inci fáyisan aluu aŋa inniñane ya hifeyu: Nife Pútuun pa, peeyem pa niŋ pupayaa himuku

enii ya, pitaakaataak kayine kiti hiwantu aluu ti seemak. Ee, inci pusok ho aluu, pikina inniñañe hifeyu. ^{VI} Fo ninoomanantoo múculuculu isak, uhit úsupak? Háati coonool temmo Pútuun pa pifiilut. ^{VII} Háati wan aluu fiye púloonj ufi-neefin. Timpi nife, nihañajaan panap meemak múculuculu meemeenje.”

Kasayan niñ fotom hipooku Yéesu hátikin pakan paka

^{VIII} Yéesu nene asok: “Inci pusok aluu: An óo an eesayanaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fasayanoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^{IX} Pale an óo an eepookaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fapookoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^X An óo an eesoke heenaput t’inci, Añii An, afaaponketee, pale an óo an éehañiye kateñal Kunuu ka keenape ka ataponketee.

^{XI} “Niñ kacoopaa aluu ti sempe ti púluumuma pa íhinu aluu kíiti, niñ fotom nkacooop aluu hátikin ñihampaatiin ña niñ ti pakati kayine ka, timpi niwasoolo kúnuul fa innikaakaay káakup kati nifak niñ fotom eeha innikaakaay hisoku, ^{XII} kaatuko Kunuu ka keenape ka efikikalajan aluu ti oom caanak eeha inniñañe hisoku.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a

^{XIII} Yéesu ti káakup ka, akee ti kayonj ka naasokoo: “Ahámpaatiin, sok atoom a úpaacinool hitaaku ha eeha paapaa atoonii naakate ha unii.” ^{XIV} Yéesu naañahanoo: “Awíyam, ayme asiñjanaam áhina kíiti niñ fotom aña

akaakaay aluu káapaacinool hitaaku ha hitaaluu?" **XV** Púful toko, naasokii: "Nisiinjo púsooni! Nitah kunuu, timpi niñes kaacencenool hitaaku, kaatuko elon an eneetaat ti hitaaku ha hiteyoo, háati nihifom."

XVI Naasokii hícantiitu eehe: "Taakaataak usaanum áyiin eetaake etaam eepuke meemak. **XVII** Naacakanoolo: 'Puume inci inñañe ihinu? Kaatuko taakut la famank aña inci nkaakaay ya émaañii.' **XVIII** Naasok: 'Fiye inci nkaakaay ihinu. Fahancalool mileefaan ma mutoom, illut ñenfakat, la faacencenool púloon aña inci nkaakaay ya émaañii niñ hitaaku ha hitoom. **XIX** Inci fasokoolo: "Awíyam, yékunoolo, hitaaku ha hitii hiti sitiil seemeñe, li, illaan, iyyeno ti elon éesuume meemak.'" **XX** Pale Pútuun pa mpusokoo: 'Awe eson eyyuu! Hánant eehe aafaket. Fiye, ayme afaacooop aña anconcenoole ya púloon?' **XXI** Yéesu naapenan apisokii: "Eehe efihitaako an aña naacencenool hitaaku hiti fañoo apan ataakut waah hátikin Pútuun pa."

Kat káamiilool yínan Pútuun

XXII Púful toko, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Eehe hiwune inci insok aluu, timpi niwasoolo kúnuul ti elon ya etaaluu, ti waah ewwa efinili, niñ fotom ti sinii aluu, waah ewwa éfinisoolo. **XXIII** Kaatuko elon ya ehañaañan paliyal, enii ya neehañ pásooliyal. **XXIV** Nisincan pusuwa pa: pusukantoo, pumaañantoo, pitaakut káamankuma niñ ekina tom pileefaan, pale Pútuun pa mpúkuuman-kúuman po. Ñiyema puume innihañe panap pusuwa pa?"

XXV Ayme ti aluu, ti ewasoolo kúnuul, ayina kapenan caanak ti elon̄ ya eteyoo? XXVI Páawoo niyinaat fala íhinu waah wa wenkilis wa ewwe, weyme efiniwasoolo kúnuul ti ukee wa?

XXVII “Nisincan fa híliili ha nihinant fa. Híhinantoo piseeñ niñ ekina tom hiliilantoo. Pale inci pusok aluu, háati amansa ya Solomon niñ hisaanumate ha hiteyoo fiye púloon̄ ayinaat púsoolo samat nii hikina. XXVIII Niñ Pútuun pa púsoolaa fiyuu káaheeni kiti kaakit, keeyem ka le fíyooy, kacom nkiwantee ti seemak, faala aluu, puume conko étipusool aluu? Aluu keetaakut ka káyinan kenfakat! XXIX Timpi niñes waah ewwa efinili, innilaan; timpi niwasoolo kúnuul. XXX Kaatuko keeneetaat ka Pusuwif, poko nkañes waah ewwu. Pale Pútuun pa Paapaa ti aluu, pímeyimeyi nii nisoolahaa-soolah wo. XXXI Haja panap nipíñes cáwii etempo, waah ewwe púloon̄ efuuwufanee aluu.

XXXII “Aluu cikoolee ca citoom, timpi nife, kaatuko Paapaa ti aluu súmoosuum kati awufan aluu cáwii etempo. XXXIII Ninooman hitaaku ha hitaalu, ínnifulan ho salaka ti keeleke ka. Nimemanoolo émankuma mañ éepuciyantoo. Inniconcenool hitaaku ha hitaalu alacana la étihicim, pa innimeya pa nii pílipa étikayini hikolu, cemmek lompo etecok. XXXIV Kaatuko la pamankal pa pitaalu mpiyem, toko lompo saan aluu insiyem.”

Pimiikan keeyem kaasincan

XXXV Yéesu nene asok pinapana pa pakateyoo: “Niyeno niñ wañ uti páhin, innikat pilampi pa

pitaaluu pipicaañ. ^{XXXVI} Níhin samat nii pakan keeyem ti hítuulu éñoohonii ya eti áhampaatiin a ateyii, loho akaayaa pahaaño piti pinimo. Niñ pácolaliyoo naawenken, nkápankinoo putum pa. ^{XXXVII} Pimiikan pa payenka áhampaatiin a naakaakaay ka étookii kaasincan niñ ácoliyoo éfikanapiyane. Pánipani, inci pusok aluu: Afáawasoonii wañ uti páhin naayenanii nantoonool naawufanii kapili. ^{XXXVIII} Iyyema ákeyyoo mpisit niñ fotom nuulap, náatookiyii kaasincan, éfikanapiyane.

^{XXXIX} “Pale nímeysi eehe, niñ áhampaatiin a ati ekumpaani ya ameya álipa ya ta naakaakaay ékey, atakatoo ápinakoonii ápilipoo. ^{XL} Aluu lompo nisiño púsooni kaatuko inci, Añii An, éfikey ti caanak enca étininunkoolam.”

^{XLI} Fiye, Piyeer naacakan Yéesu: “Ahámpaatiin, unii uwune ansok hícantiitu eehe fo hiti pakan paka púlooj?” ^{XLII} Ateeteyo naañahanoo: “Ayme ayem amiikan a eehintiyee ya, naacohato, aña áhampaatiin a naakaakaay kañoman páhin pa piti ekumpaani ya kati ápaacinoool paliyal pa pakakee pimiikan pa niñ caanak ca cituuniyaa? ^{XLIII} Amiikan a añuu, niñ áhampaatiin a áñoohoniyoo náatookiyoo ti oom páhin, áfaanapiyane. ^{XLIV} Inci pusok aluu pánipani ya, afaañomanoo hitaaku ha hiteyoo púlooj. ^{XLV} Pale usokaa amiikan a naasokoolo: ‘Ahámpaatiin a atoom áfiisut éñoohonii,’ náayaañ hisapu pimiikan pa pákayiini paka niñ pakaal paka, naayeno hili, pálaani fo ákuman. ^{XLVI} Ahámpaatiin a ati amiikan a añuu

áfaañohonii ti hinoom eeha náanunkoolut nin ti caanak enca náamiit. Afaakallanoo meemak, áfaahinoo samat nii fa nkáhin fa keehintiitee ka.

XLVII “Amiikan a aña eemeya ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha amemanooliit, áhinut ho afaasapee meemak.

XLVIII Pale amiikan a aña éemiit ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha, náahin heewune kati asapee, afaasapee caahinkinj. An óo an aña nkawufane meemak afaañaakee meemak, an óo an aña nkañomane meemak afaahañee hiñaaku.”

Kásuumaay tom pale píkatinool

XLIX Yéesu nene asok: “Inci kéyyookey écoopii seemak ti púlunta pa, illafi sipince sucok. **L** Pale taakaataak pátise eyya inci iññañe hisayu, kúnuul unka ti inci taamanta epayut. **LI** Cukaacuk aluu nii kásuumaay inci íncopii t’etaam? Haani, inci pusok aluu, pale píkatinool. **LII** Písik fíyooy, miin miti pakan isak éfimikatinool, pákahaaciil efikapook pákasupak, pákasupak efikapook pákahaaciil. **LIII** Efíkatatinool, paapaa afaapook añiinoo akampaani, akampaani afaapook paapaa ateyoo; iñña afaapook añiinoo ámaacul, ámaacul afaapook iñña ateyoo; iñña afaapook añiinoo aaloo, añiinoo aaloo afaapook aasonoo aal.”

Kameye heeñañe pitaako

LIV Yéesu naasok lompo kayonj ka: “Ninj nicukaa káatinj nkúfulii pa caanak ca inci-now pa, innihaañ ti hisoku 'éfeenupii', apan

nihitaako. ^{LV} Fo lompo incuke, niŋ eyam ésapiyoo ti kikee kaapii, innisok 'éfisowi', nihitaako. ^{LVI} Aluu ñícuf! Níyiniyini kameye heekaakaay pitaako niŋ nisincanaa patiila niŋ t'etaam. Weyme uwune niyinaat hicuku heeyem ha aluu ti kaaposool ti caanak ence, kati nímeysi heekaakaay ha pitaako?

^{LVII} “Fiye, weyme uwune aluu faŋ aluu nikii-wantoo heenape ha? ^{LVIII} Niŋ akamooli ayeniyuu hicoopu ti áhina kíiti, ti pítin pa hín kata nipiteŋenool kati nísiyool, niŋ ekina tom afaa-coopi ti sempe ti áhina kíiti ya, áhina kíiti ya naawufani pakati púwuulu pa, pakati púwuulu pa nkakuli. ^{LIX} Inci pusoki: Aátifulii ti ékuluma eyyuu awe peecooyut kaahit ka kikelan ka.”

XIII

Púwunko umuuyen niŋ ekina tom eket

^I Ti oom caanak, pakan nkákey kakaman Yéesu fa Pilaat náahine kapumuk pakakee pakan pakati Kalilee, ta nkayeniye ta kaawaaseen kiti Pútuun. ^{II} Yéesu naañahani: “Pakati Kalilee payenkuu, fo cukaacuk aluu nii poka kahaŋa kaamuuyen pakakee pakati Kalilee kamma nkamukee fiyuu? ^{III} Haani, inci pusok aluu, pale niŋ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloon efiniket. ^{IV} Niŋ fotom pakan paka kaat ya niŋ pákahaaciil paka payenka ekumpan ya eehaane ya eti Silowam neenowe ya teyii neemukalii, cukaacuk aluu nii kahaŋa kaamuuyen pakati Jerusalem? ^V Haani, inci

pusok aluu, pale niŋ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloonj efiniket.”

VI Fiye, Yéesu naasokii hícantiiitu eehe: “Akee áyiin ataake kaakit naasuk tenko sootoo. Naakaay hiŋes papukal eteyyo ataakut. VII Naasok áhina ya ateyoo: ‘Sincan, sitiil síhaaciil unse nii inci kéyyoo hiŋes papukal ti enuun eyye taakantoo. Fiit yo! Etaakut nafaa weyme efeesiinjo ti etaam eyye kenseŋ?’ VIII Pale áhina ya naañahanoo: ‘Ahámpaatiin, túul yo etiil eyye, inci pícikisool ti sipat eteyyo uwwas yo campanti, IX manti epuk niŋ ekina tom pulay mpoñ kapifiit yo.’”

Aal éehute éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

X Ti hinoom hiti kayeno hiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kakalaŋan ti ekee éluumuma. XI Intaako toko aal aŋa hísaalumant níhíhutane fo sitiil kaat niŋ síhaaciil (18). Náaŋuho ayi-nantoo ésaalino fo acoonool ciit. XII Yéesu ta naacukoo ta náayonkaliyoo hátikinoo naasokoo: “Aal, aayihaa ti káakuuñu ka kitii.” XIII Naalemp sipeesoo teyoo, tokotoko aal a náasaalino apu-coonool ciit, naayeno hímulu Pútuun pa.

XIV Pale, ahámpaatiin a ati éluumuma ya, apucuk eehuu inseeño ti Yéesu kamma náakuuñane ti hinoom ha hiti kayeno ka. Naacoop hilim ha, naasok kayoŋ ka: “Kunoom isak niŋ hoonool kiñaŋee páhin tenko. Ooto níkey ti oom kunoom nípikuuñanee, pale ti hinoom ha tom hiti kayeno ka.”

^{XV} Ateeteyo naañahanoo: “Aluu ñícuf! Fo an óo an ti aluu, ákopinantoo híciinoo niñ ekina tom fáliyoo ti káahoonanuma apicoop yo kaalaanan ti hinoom ha hiti kayeno ka? ^{XVI} Fiye, aal aje ati miin ma miti Abraham, aña Seetaani neenakiye fo sitiil kaat niñ síhaaciil (18) púmpuluj, fo añañutee kafakan ti káakuuñu enke ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{XVII} Ta naasoke ta enke, keepookoo ka nkameeñ niñ ñusuu, pale kayoñ ka nkiyeno ti pásuuma kamma heenape ha henfakat ha púlooj eeha Yéesu náahine ha.

Hícantiitu hiti ekoon sootoo

^{XVIII} Púful toko, Yéesu naasok: “Cáwii ca citi Pútuun pa niñ weyme incinakoole? Niñ weyme inci fakufumool co? ^{XIX} Cicukaacuk nii ekoon sootoo eyya an naacoope naasuk yo ti kaakit ka kiteyoo. Néenantii fo éyenoonii enuun, pusuwa pa mpúwuun ti unaay eteyyo.”

^{XX} Yéesu nene asok: “Niñ weyme inci fakufumool cáwii ca citi Pútuun pa? ^{XXI} Cicukaacuk nii leweño eyya aal naacoope naanakanool yo niñ efol eemeenje, fo hímaaf ha púlooj híkuntii.”

Putum pa peekoke pa

^{XXII} Yéesu ti pikaayu pa Jerusalem naasiinjo ti pisaatee pa niñ misaatee ma apiyeno kakalañan. ^{XXIII} Akee naacakanoo: “Ahámpaatiin, fo pakan caahinkilis lamma efikafakanee?”

Yéesu naañahanii: ^{XXIV} “Níhin kata nipinako ti putum pa peekoke pa kaatuko inci pusok aluu, pakan keemeenje efikanjes pinako étikayini. ^{XXV} Niñ ati ekumpan ya ayitiyaa

naapank putum pa, aluu tíkitaan, éfnicook kaawenken hunkut ha innisok: 'Ahámpaatiin, pánkin unii,' pale náañahanii: 'Inci míit peyme ínnifulii!'

XXVI “Fiye, efnisokoo: 'Unaa uyeniyaa hili niŋ pálaani nantoonool, ayyeno kakalaŋan ti kíliŋ ka kutoonii.’ XXVII Pale afaasok aluu: 'Inci míit peyme ínnifulii! Nílaanŋam aluu payenka ínnihin ka heenaput ha!’

XXVIII “Niŋ nicukaa Abraham, Isaak, Jakob niŋ piyaamakoola pa púloon ti cáwii ca citi Pútuun pa, efnikoon innifincal úŋiŋ aluu kamma inni-wantee tíkitaan. XXIX Pakan éfikafulii pa caanak ca íncifulii pa niŋ pa incinow pa, epees yaamay niŋ epees yáali, kápikey hili ha henfakat ha hiti cáwii ca citi Pútuun pa. XXX Nísiitan, pakakee paka kéekelanii ka efikayeno hátikin, pakakee paka keeyem ka hátikin éfikakelanii.”

Pálafi empa Yéesu náalafiye pa Jerusalem

XXXI Ti oom caanak, pakakee Pufalisaay nkákey ti Yéesu nkasokoo: “Fúl le aapikaay lakeenaay kaatuko Helot Antipas álafiyuulafi himuku.”

XXXII Yéesu naañahanii: “Nikaay canisok cipampaŋo ceekance encuu nii: 'Inci oopa ti hiyaanu kisaalumant, ínkuuñan pakan paka kéekuuñe ka fiyooy niŋ kacom, hinoom ha híhaaciyenu ha inci fapa páhin pa putoom.’ XXXIII Fan óo fan incuke fo inci muus pítinam fiyooy, kacom niŋ tanta, kaatuko ayaamakoola ayinaatee himuku pikee niŋ neetaat Jerusalem.

XXXIV “Oo Jerusalem, Jerusalem aluu keemukale ka piyaamakoola pa inninunkal

payenka Pútuun pa mpúpoñii ka ti aluu, ñiyema puume innoonkaam kati concenool epuuk aluu nantoonool samat nii fa ekutoon neconcenool fa mufuun eteyyo ti úpitu eteyyo. Pale nicoonut! XXXV Nísiitan, ekumpaam ya etaaluu efeekatanee, ee inci pusok aluu: Etinene nicukam fo hinak ta efinisok ta: 'Amúlee aña éekeyii ya ti caacaw ca citi Ateeteyo.'

XIV

Ayín ati káakuuñu kiti hanaay éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

^I Ti hinoom hiti kayeno, Yéesu naanako ti ekumpaam eti akee ti ñíhampaatiin Pufalisaay pa hili. Keeyeniye ka toko nkasincan teyoo. ^{II} Fiye, áyiin eetaake káakuuñu kiti hanaay sipees niñ woot naayeno hátikinoo. ^{III} Yéesu naacakan Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha: “Cooneecoon fo kiteekit káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{IV} Pale kañahanutoo. Náalik áyiin a aña éekuuñe ya náakuuñanoo, apipa, naasokoo ayet.

^V Fiye, naasokii: “Aluu ti aluu, ayme añiinoo niñ fotom híciinoo efihinow ti ésaapun átafulanii ho mpacas ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{VI} Kayinaatoo kañahan teeho.

Esilanoolo niñ ewananoolo

^{VII} Púful toko, Yéesu naacuk kéeyonkaliyee ka hili ti kamamal kúkon ka kiti hátikin, naasokii hilim eehe: ^{VIII} “Niñ kayonkaluu pa-haaño piti pinimo timpi yeno ti híkon ha hiti hátikin ti kafeyatan an eeñañuu nafaa

náayonkaliyee, ^{IX} niŋ eehuu hitaakiyaa, aŋa éeyonkalii ya aluu púloŋ, áfaakey ti awe, naasoki: 'Ufan híkon ha hitii áyiin a aŋe.' Fiye, niŋ ñísuuwi aafakaay iyyeno ti híkon ha hiti puson. ^X Pale niŋ kayonkaluu, yeno ti híkon ha hiti puson, ancuk niŋ aŋa éeyonkaliyuu ya hili acukuu, naasoki: 'Awíyam, káy yeno hátikin.' Fiye, áfanapiyanee hátikin kéeyonkaliyee ka púloŋ. ^{XI} Kaatuko an óo an eesilanooliye áfaawananiyee, an óo an eewananooliye afaasilanee."

^{XII} Yéesu naasok eeyonkaloo ya: "Naayikaa kawaay niŋ fotom káciim, timpi yónkalii pákawiya, pakatuwi tom, miin ma mitii tom niŋ ekina tom pikinooli tom keetaake ka. Náahinaa fo efi lompo kayonkali hili nkánukani. ^{XIII} Pale naayeniyaa kawufan hili henfakat yónkalii keeleke ka, kéehute ka, payenka nkanow ka niŋ efank, kéefuume ka. ^{XIV} Etíkayiniyi ho kañahan, pale Pútuun pa éfipinapiyani, mpiñahani ho ta keecoonoole ka nkakaakaay ta élitoonii ti eket ya."

Hícantiitu hiti hili henfakat

^{XV} Ti hili eehuu, akee ti keeyeniye ka toko, ápisi eeha Yéesu naayeniye ha hisoku, naasokoo: "Pásuuma efipiyeno ti aŋa eekaakaay ya hili pati cáwii ca citi Pútuun pa!"

^{XVI} Yéesu naañahanoo niŋ hícantiiitu eehe: "Taakaataak akee áyiin eememanoole hili henfakat naayonkal hícamp pakan. ^{XVII} Ta hili ha níhituuniye ta naapoñ amiikan a ateyoo, ápikaakupii niŋ keeyonkalee ka hili nii: 'Níkey,

hiik ha hipayaa.' XVIII Pale poko púloon nkáyaañ kaluum kaaponket. Ayáañ a naasokoo: 'Féefiye inci innoome kaakit, fo inci kaay hicuku etenko, sokoo aponketam.' XIX Akee ya naasokoo: 'Féefiye inci innoome kícíin ñaasuwan kiti piya, kikina inci iyyem fiye ti pikaayu hiyoo pu, sokoo aponketam.' XX Akee lompo naasokoo: 'Féefiye inci insaye aal, ekina ewune étiyini ékey.'

XXI “Amiikan a apuño ho, naakaman áhampaatiin a ateyoo eeha pakan paka nkásokiyoo ha. Fiye, ati ekumpan ya, ta náasiye ho ta, náañiken, naasokoo: 'Kaay mpacas ti kílinj ka niñ ñítin ña ñiti saatee ya cóopii keeleke ka, kéehute ka, kéefuume ka niñ payenka nkanow ka niñ efank.' XXII Amiikan a apipa ho íhinu, naasokoo: 'Ahámpaatiin, eeha ansoke ha híhineehin pale fo fiye ekumpan ya emeenjut.' XXIII Ahámpaatiin a naasokoo: 'Kaay ti mítin ma niñ kanaac kíkinku ka cóopiyii kápinakoonii, eeha efihiwun ha ekumpan ya etoom neemeen.' XXIV Inci pusok aluu: Háati akee ti kéeyonkaliyee ka hínum, atasiikan ti hili ha henfakat ha hitoom.'”

Páciite piyeno anapana

XXV Fiye, kayon kenfakat nkiyeno pinapool niñ Yéesu. Náayesoonii lipe teyii, naasokii: XXVI “Niñ an ákeyyoo ti inci, ayinaat piyeno anapanayam taamanta álafitam pihanj faafoo niñ íñña ateyoo, pihanj aaloo niñ epuukoo, pihanj ñúnuwoo niñ pakatuwoo niñ pakahoopoo, niñ lompo elonj ya eteyoo. XXVII Anja lompo eekantiit

kuluwaa ya eteyoo, eeyem ya kúnuul ka kiteyoo, naanapanam, ayinaat piyeno anapanayam.

XXVIII “Fo niŋ akee ti aluu álafiyaa kulut ekumpaan eehaane, átayaañ ayeno apifin mañ emma naakaakaay káfulan manti míyini hipayu oom páhin? XXXIX Niŋ ekina tom afaatah yo átayini yo hipayu, pakan paka keekaakaay ka hicuku eteyyo nkalenkenoo, XXX nkasok: ‘Sincan, aŋe áyaañe kulut ekumpaan, ayinaat yo hipayu.’

XXXI “Fo lompo incuke, niŋ amansa ayeniyaa pikaayu hikam niŋ akee amansa, fo átayaañ ayeno apisincan man niŋ síwuli ŋaasuwan (10,000) áfaayini kátaakoolan eeyem ya ti ékey niŋ síwuli áwii (20,000)? XXXII Niŋ ameya nii átayini, aŋa naaloŋ náalaŋe afaapoñ pakan kaluum púsumool. XXXIII Ti páhinal pa poonool puu, an óo an ti aluu ayinaat piyeno anapanayam taamanta akatanut waahoo púloŋ.

XXXIV “Micempanu anapaanap, pale niŋ múfulaa ti pasampe etemmo puume éfimiyyiniyee éñahanii ti pasampe? XXXV Minaput ti etaam ya, minaput lompo campanti, efimiwantee. An óo an eetaake kaanuu kiti káasiitan, ásiitan.”

XV

Hícantiitu ha hiti sáacii ya éecime ya

^I Hikee hinoom, hícump pisayoola kúncoo niŋ pumuuyena nkálohii Yéesu káasiitanoo.
^{II} Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno káakumutool kapisok:

“Ayíin aje nawanawan pumuuyena pa naali neyii.”

III Fiye, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: IV “Niñ akee ti aluu ataaka sísacii keme, yoonool néecim, fo atakat áwii epaakiil niñ kaat niñ sipaakiil sa (99) ti káahoonanuma, apikaay hiñes yoonool ya éecime ya fo álananii yo? V Niñ álananiyoo yo, niñ pásuuma áfaakantoonii yo VI naayet t’enuuf. Púful toko naayonkal pákawiyoo niñ pikinooloo nantoonool naasokii: ‘Níkey, ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci illanani sáacii ya etoom yoonool ya éecime ya.’ VII Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, pásuuma efipiyeno ti keeyem ka alacana niñ amuuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pihan áwii epaakiil niñ kaat niñ paka-paakiil paka keecoonoole ka kasoolahut kayesan eloñ ya eteyii.”

Hícantiitu hiti koofali éecime

VIII Yéesu naapenan hisoku: “Moonool muu, niñ aal ataaka sikoofali ñaasuwan, yoonool néecim, fo atacañan lampi, naaneñ ekumpan ya naañes yo niñ kunuu fo alañan yo? IX Niñ alañanaa yo áfaayonkalii pákawiyoo niñ pikinooloo nantoonool naasokii: ‘Ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci illanani koofali ya etoom éecime ya.’ X Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, niñ amuuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pásuuma efipiyeno ti pumaleekoo pa piti Pútuun pa.”

Hícantiitu ha hiti añii ya éecime ya

XI Yéesu nene asok: "Taakaataak áyiin eetaake epuuk pákasupak. **XII** Kahiineen ka nkusok faafoo: 'Paapaa, ufanam putumam ti hisaanumate ha eeha inci iññañe ha hitaaku nampi ketaa.' Fiye, paapaa ya náapaacinool hitaaku ha hiteyoo epuukoo. **XIII** Fiyiit kahiineen ka naanooman putum pa piteyoo púloñ naakaay ti mah méelaañe. Náapucalool po mañ ma miteyoo ti eloñ eenaput. **XIV** Apipa káapucalool aña naataake ya púloñ, épankul enfakat néenakoonii ti mah ma púloñ, náayaañ palek. **XV** Naakaay hiñes páhin, akee áyiin ati oom mah naacoopoo, naapoñoo káakuuman pícalukun ti etaam ya eteyoo. **XVI** Náalafi kaasiitan fañoo niñ paliyal empa pícalukun pa mpiyeniye pa hili pale an awunutoo waah.

XVII "Fiye, ápuñhoonii ti kunuuwoo, naasokoolo: 'Píhina kayema puume pakati paapaa atoom payenka nkali fo nkatowan, inci íyyemi le ti eket niñ peep. **XVIII** Ooto, inci fañoho pati paapaa atoom nkaasokoo: "Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niñ ti awe. **XIX** Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini, cokam samat nii akee ti píhina pa pakatii."

XX "Púful toko, añii ya naalito, naañoho pati faafoo. Mpálempaliyoo, faafoo naañantanoo nketoo teyoo ti hikaw meemak. Naatey apipaakoolanoo naañoonoo, naasumpooloo. **XXI** Añii ya naasokoo: 'Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niñ ti awe. Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini.' **XXII** Pale faafoo naasok pimiikan pa pakateyoo:

'Nihiliikan! Nícoopii hísool ha heehaḡe ha pawalle ínnoosoolo ho, inniḡaamoo ekop ti hisiiḡ, inniwasoo pisamata. ^{XXIII} Innícoopii cíciin ca ceehaḡe ca pafom nipumuk upuliyaa nuuhaañiyaa. ^{XXIV} Kamma añiinam aḡe naakete, náañohoonii ti elonḡ; náacim, naalaḡanee.' Nkáyaañ pahaaño.

^{XXV} "Ta eehe nihitaakiye ta añiinoo áhampaatiin a náalonḡii ti kaakit. Ti éñohooniyoo ápulohanii ekumpaam ya náasi páyifal niḡ pakiiyal. ^{XXVI} Naayonkal akee ti pimiikan pa, naacakanoo: 'Weyme utaakiye le?' ^{XXVII} Amiikan a naañahanoo: 'Atuwi añohoonii, paapaa atii naamuk cíciin ca ceehaḡe ca pafom kamma náañohoonii kásuumaayoo.'

^{XXVIII} "Fiye, añii ya áhampaatiin a hiiñoo nihili, naapook pinako ti ekumpaam ya. Paapaa ateyoo náafulii, naamaaneenakoo apinako ti ekumpaam ya. ^{XXIX} Pale naasok paapaa ateyoo: 'Síitan! Sitiil ense púloonḡ inci yemuu ti páhin péelaacinut hilimi. Pale háati ciful aataapala wunam pahaaño niḡ pákawiyam. ^{XXX} Pale añiini aḡe, ápuñohoonii, akina aḡa éepucaloole ya hitaaku ha hitii ti púmaacul keenaput, am mukoo cíciin ca ceehaḡe ca pafom!'

^{XXXI} "Paapaa ateyoo naasokoo: 'Añiinam, hinak óo hinak awe oopa le niḡ inci, waah óo waah utoom, utii. ^{XXXII} Pale atuwi aḡe aketaaket, náañohoonii ti elonḡ; náacim, naalaḡanee. Ekina ewune uñaḡaa pahaaño niḡ hitaaku pásuuma.'"

XVI

Hícantiitu ha hiti áhina ya eesuusa ya

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ayíin usaanum ataake áhina eeyeniye ati hikaw ha hiti páhin pa piteyoo. Pakan nkákey kapisok usaanum a nii áhina ya ateyoo, pahaaño niñ hisaanumate ha hiteyoo naayaake.

^{II} Naayonkaloo naasokoo: 'Eeheyime inci ínsi nkákup kitii? Finam waah wa wéenakoonii wa niñ wéefule wa, kaatuko áatineeyini piyeno ati hikaw ha hiti páhin pa putoom.'

^{III} “Ahína ya naasokoolo: 'Páawoo áhampaatiin a atoom áfaafulanam ti páhin pa putoom, puume inci iññaje íhinu? Taakut sempe siti piya, suuwaasuu lompo kaalumatool.

^{IV} Méyimeyi fa inci nkaakaay íhinu, ancuk niñ inci púulaa páhin pa putoom pakan paka nkawananam lateyii.'

^V “Naayonkal oonool oonool ti keetaake ka nikopu ti áhampaatiin a ateyoo. Naacakan áyaañ a: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' ^{VI} Naañahanoo: 'Kilampasaan keme kiti lúuliin.' Ahína ya naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno mpacas nkiic áwii ésupak niñ ñaasuwan (50).'

^{VII} “Apipa, naacakan akee: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' Naañahanoo: 'Sipootak keme siti uli.' Naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno nkiic áwii epaakiil (80).' Fiye, náahin fo ti an óo an eeyekane áhampaatiin a ateyoo nikopu.

VIII “Púful toko, áhampaatiin a náamul áhina ya eecoonoolut a kamma náahine ho niŋ pasuuse. Kaatuko payenka nkanapan ka énimaa ya eti púlunta empe kahaŋa pasuuse pakati ecaŋ ya eti Pútuun pa ti waah ewwa nkáhin wa ti pututayii.” IX Yéesu nene asokii: “Inci pusok aluu: Hisaanumate ha hitaaluu hiti púlunta empe, nicoop ho kati nitaak pákawi, ancuk niŋ hipayaa, innisayanee ti úyenuma wa uti eket máamaa.

X “An eehintiyee niŋ waah wenkilis afaahintiyee lombo niŋ waah wenfakat, an eecoonoolut niŋ waah wenkilis, atacoonool niŋ waah wenfakat. XI Niŋ nicoonoolut niŋ hisaanumate ha hiti púlunta empe, ayme afaañoman aluu hisaanumate ha hiti pánipani ya? XII Niŋ nicoonoolut niŋ hisaanumate hiti an, ayme afaawufan aluu hisaanumate ha hitaaluu? XIII Amiikan oonool ayinaat páhin ti ñihampaatiin pákasupak. Afaanat oonool a náalafi akee ya, niŋ ekina tom áfaalafi oonool a naapook akee ya. Niyinaat kaalehanool káyinan Pútuun niŋ páfafi mañ.”

XIV Ta Pufalisaay pa nkásiye ta enke púloon nkalenken Yéesu kamma nkálafiye mañ. XV Yéesu naasokii: “Aluu inniyisanyisan pucoonool pa pitaaluu ti ñíkin pakan paka, pale Pútuun pa pímeyimayi heeyem ha ti saan aluu. Kaatuko eeha pakan paka nkacoke ha nii hihaha hitaaku nafaa, Pútuun pa pinataanat ho.”

Hilim ha heesiŋanee ha niŋ cáwii ca citi Pútuun pa

XVI Yéesu nene asok: “Kilim ka kiti Móyiis niñ kiti piyaamakoola pa kisiinanees-siinjan fo ti caanak ca citi Sañ-Patis. Písik ti oom caanak ekoonjan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa neeyenyee ti káatuunan. Fiye, an óo an oopa ti íhinu kata kati anako. **XVII** Alacana niñ t’etaam efikahan pacas épucaloolo cilim ca ceehañe ca káafomaati ti hilim ha heesiinanees ha hiti Móyiis.

XVIII “Áyiin óo áyiin éefulane aaloo naasa akee aal, ti kaamuuyen naayem, aña lompo eesaye aal aña áyiinoo náafulane ti pinimo, ti kaamuuyen naayem.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a niñ Lasaar

XIX Fiye, Yéesu naasok Pufalisaay pa hícantiitu eehe: “Taakaataak usaanum áyiin, nawaso wañ weewalla núuciiti hinoom. Hinak óo hinak la teyoo pahaaño, naayeno ti elonj eenape. **XX** Intaak lompo áyiin eeleke, caacawoo Lasaar, aña nahinto hátikin putum ekumpaanan ya eteyoo, eniinoo púloonj kaameen musontuwaay. **XXI** Náalafi kahesal aña nánowalii ya ti púus pa piti usaanum a apili, piyen pa conko mpíkey mpiyeno kaaneewan musontuwaay ma miteyoo.

XXII “Eeleke ya naaket, pumaleekoo pa mpi-coopoo mpiyenanoo pukol Abraham. Usaanum a lompo, naaket naahokee. **XXIII** Pati keekete ka naayeno ti kúnuul kenfakat, ápihaafin naañantan pállaañe Abraham, Lasaar naayeno pukoloo. **XXIV** Naaceek apusok: ‘Paapaa Abraham, inci ti ñíseeña ñenfakat iyyem le ti uleew ewwe. Keti ti inci ti hikaw, mpoñ

Lasaar ápikaapuucii pikelan hisiiikoo ti man, apumonanam híleeluufam.' ^{XXV} Pale Abraham naañahanoo: 'Añiinam, náwuno nii aayenaayeno ti elonj éesuume, tempo Lasaar naayeno ti kúnuul. Fiye, Lasaar oopa le, ti kaapuñanoolee, awe oopa ti ñíseeña. ^{XXVI} Apan niñ fúlaa toko, kaayeen kenfakat unka ti pututa unaa, eeha efhiwun ha kéelafiye éfulii petoonii kápifiitanii lupuu ti aluu étikayini, fo lompo incuke ti kéelafiye éfulii lupuu ti aluu nkáfiitanii petoonii.'

^{XXVII} "Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, ooto inci luumuu, poñ Lasaar pati ekumpaan ya eti paapaa atoom, ^{XXVIII} kaatuko inci taakaataak po pakatu isak. Akaay, apicaakamanii heeyem ha pe, poko lompo timpí kákey peti kúnuul enke.' ^{XXIX} Abraham naañahanoo: 'Pakatuwi kataakaataak pakiical pa piti Móyiis niñ piti piyaamakoola pa, kásiitan po.' ^{XXX} Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, eehuu hifomut, pale niñ an áfuliyoo ti keekete ka naakaay teyii, éfikawunko umuuyen wa uteyii.' ^{XXXI} Abraham naasokoo: 'Niñ kásiitanut Móyiis niñ piyaamakoola pa, háati an náañohonii pati keekete ka, étikayinanoo.'"

XVII

Kaamuuyen niñ kaaponket

^I Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Fan óo fan incuke, efitaak waah weekaakaay kanakan an ti kaamuuyen, pale kúnuul efikiyeno ti aña éfuunapii ya teyoo. ^{II} Fisaka apicenkee

ti ekun énanikiin enfakat naawantee ti musuu le niŋ afaanakan akee ti kenkilis ka payenke ti kaamuuyen. ^{III} Nisiinjo púsooni!

“Niŋ atii ya amuuyenaa, watanoo, niŋ awatanooliyaa mponketoo. ^{IV} Niŋ amuuyenaa ti awe ñiyema isak niŋ ñésupak ti hinoom ha hoonool ha, náañohoonii ti awe ñiyema isak niŋ ñésupak kaalum kaaponket, aañanjo kaaponket.”

^V Pupoñapoñ pa nkasok Ateeteyo: “Penan unii káyinan.” ^{VI} Ateeteyo naañahanii: “Niŋ nitaakaa káyinan keefomut nii ekoon sootoo, níyiniyini hisoku enuun eyyuu: 'Lúpinoolo nkaasiinjanoolo ti musuu,' éfeehin eeha innisoke ha.

^{VII} “Usokaa akee ti aluu ataake amiikan ayaya niŋ fotom afaasa púlukuleen pa piteyoo. Mpáyetaliyoo ti kaakit, fo aafasokoo: 'Hiliikan káy yeno aapili'? ^{VIII} Haani, aafasokoo: 'Káy yikam waah ewwa inci fali káciim, naapayaa hiik, immemanoolo uwwufanam pili illaan, niŋ inci payaa, awe conko, illi illaan.' ^{IX} Fo aafasok amiikan a apalaka kamma náahine eeha ansokoo ha áhin? ^X Fo lompo incuke ti aluu, niŋ níhinaa waah ewwa nkasoke wa aluu níhin, nisok: 'Unii pimiikan kenseŋ, páhin pa putoonii lamma núuhine.'”

Káakuuñan pakan ñaasuwan pakati kanuk

^{XI} Yéesu ti pikaayu Jerusalem, naanap ti pututa mah ma miti Samali niŋ Kalilee. ^{XII} Akina ti pinako ti cikee cisaatee, pakan ñaasuwan keekuulut kamma kanuk nkákey kapipaakoolanoo. Nkasiinjo kápilaanjo

XIII nkaceekoo niŋ uwiiluyii: “Yéesu, Ahámpaatiin, keti híkaw ti unii!” XIV Yéesu apicukii, naasokii: “Nikaay cániyisanoolo pati puwaaseena pa pakati Pútuun pa.” Poko ti pítin pa nkakuulane.

XV Akee ti poko, ápipanum nii ákuuñaneekuuñan, náañohoonii ti wootoo, naayeno hímulu Pútuun pa niŋ kaawiiluyoo. XVI Naanow ti woot Yéesu, puhoonuyoo t’etaam, naasokoo apalaka. Antuŋ ati Samali. XVII Yéesu naacakan: “Fo ŋaasuwan ya púloon tom ekuulane? Isak ya niŋ pakapaakiil paka peyme nkayem? XVIII Háati akee ti poko ayinaat éñohoonii ápumul Pútuun pa fo niŋ neetaat ati Samali ya aŋe, eeneetaat a ati Israyel?” XIX Naasokoo: “Lito, kaay, káyinan ka kitii kúkuuñanuu.”

Ekéy ya eti cáwii ca citi Pútuun pa

XX Hikee hinoom, pakakee Pufalisaay nka-cakan Yéesu: “Teyme cáwii ca citi Pútuun pa éfícikey?” Yéesu naañahanii: “Cáwii ca citi Pútuun pa éticikey samat nii waah ewwa nuucukee. XXI An atasok: 'Nisincan! Ehe co!' niŋ fotom 'Aha co!' kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa unca ti aluu.”

XXII Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Caanak unca ti ékey, éfinilafi fanfan hícuku hinoom hoonool ti kunoom ka kiti inci, Añii An, pale etinicuk ho. XXIII Pakan efikasok aluu: 'Nisincan! Eheeyoo le!' niŋ ekina tom: 'Ahaayoo pa!' Pale timpí nikaay, timpí ninapanii. XXIV Samat nii pamaliñoolal etiil fa mpicaañan

fa patiila púloonj písik ti púcook fo ti pikelan, fo lompo pakan paka nkakaakaay hicuku inci, Añii An, ti hinoom ha eeha fáñoohonii ha. **XXV** Pale fo inci yáañ yeno ti kúnuul kenfakat, mpookee ti ekaay eyye.

XXVI “Samat nii fa intaakiye fa ti caanak ca citi Nowe,✧ fo lompo nkaakaay pitaako ti kunoom ka kiti inci, Añii An. **XXVII** Pakan paka nkayeno hili, pálaani, esa niñ pinimo fo ti hinoom eeha Nowe náayuukiye ha ti piteen pa penfakat pa. Fiye, etiiil ya néenupii man menfakat fo mumukalii púloonj cew. **XXVIII** Fo lompo incuke ti kunoom ka kiti Lot:✧ Pakan paka nkayeno hili niñ pálaani, hinoom niñ kaanooman, pusuk niñ kulut. **XXIX** Pale hinoom eeha Lot náafule ha Sotom, seemak niñ kíceek ínsifulii patiila, insimukalii púloonj cew.

XXX “Fo lompo facuk ti hinoom eeha inci, Añii An, nkaakaay ha éyisanoolo. **XXXI** Ti oom hinoom aña eeyem patiila ti kankalanj ekumpan ya eteyoo naataak waahoo páhantuwa, añañut éwanoonii apicoop wo. Fo lompo incuke aña eekaaye piya, añañut éñoohonii pati ekumpan ya eteyoo. **XXXII** Nínawuno heetaakiye ha Lot aaloo!✧ **XXXIII** Aña éelafiye kafakan elonj ya eteyoo, áfaapuul teyyo, aña éepuule ti elonj ya eteyoo afaafakan yo. **XXXIV** Inci pusok aluu: Oom hánant pakan pákasupak efikahinto nantoonool, oonool áfaaseepinee akee ya naakatee toko. **XXXV** Pakaal pákasupak efikayeno pútuum

✧ **XVII:XXVI** 17:26 Púcook 6-9 ✧ **XVII:XXVIII** 17:28 Púcook 18:16-19:29 ✧ **XVII:XXXII** 17:32 Púcook 19:26

ti ésiken yoonool, oonool áfaaseepinee, akee ya naakatee toko.” [XXXVI]

XXXVII Pinapana pa pakateyoo nkacakanoo: “Ahámpaatiin, peyme eehuu nihikaakaay pitaako?” Naañahanii: “La ehunuñ neeyem, toko píketul pa mpuconcool.”

XVIII

Hícantiitu piñiino ti kaluum

I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo hícantiitu eehe ápiyisanii nii kañañaa kaluum tan óo tan timpí káwusen. II Naasokii: “Taakaataak ti ekee saatee áyiin áhina kíiti eefeyut Pútuun apaaliit an. III Ti saatee eyyuu lompo, intaako eyaañat aña áyiinoo eekete, apinakaay pateyoo kati afiitoo kilim ti pututayoo niñ akamooloo.

IV “Fo ta infiyee innapook, pale ti pikelan naasokoolo: ‘Háati inci feyut Pútuun niñ ekina tom paaliit an V pale, páawoo aal aña oopa ti ihampuyam meemak, inci fasiñiyoo. Niñ inci hínut fo átayekuno ékey hinak óo hinak kayokanam.’”

VI Fiye, Ateeteyo nene asok: “Nísiitan áhina kíiti ya eenaput a añuu eeha naasoke ha. VII Fo Pútuun pa efipukuut ti pisiñjo pakan paka payenka mpimamale ka, keeyem ka ti kaayonkal etempo hánant hanakan kati piyankananii? VIII Inci pusok ho aluu, efipisiñiyii mpacas. Pale inci, Añii An, niñ inci ñóhooniyoo fo éfitookii t’etaam keetaake káyinan?”

Hícantiitu ha hiti Afalisaay niŋ asayoola kúncoo

^{IX} Fiye, intaako toko keecokooliye nii keecoonoole, nkátinan ti pakakee paka. Tempo, Yéesu naasokii hícantiiu eehe: ^X “Taakaataak pakan pákasupak keekaaye ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa kaluum: akee ya Afalisaay, akee ya asayoola kúncoo. ^{XI} Afalisaay a naasiŋo citeeteyoo naalum: 'Inci sokuu apalaka Pútuun kamma inci incukut nii pakakee paka, keeyem ka pílipa, keecooolut, pihaañiya niŋ pakaal niŋ fotom samat nii asayoola kúncoo ya aŋe. ^{XII} Insuŋsuŋ kunoom kúsupak ti lóokuŋ ya, uwwufani himpaac ha heewase ha ŋaasuwan ti waah óo waah púloon ewwa inci intaake tewwo cooy.'

^{XIII} “Pale asayoola kúncoo ya naasiŋo pílaaŋ, álafiiit fala káahaafin, pale náasitan, naasok: 'Pútuun, taak paket hikaw t'inci, amuyena ya.'”

^{XIV} Yéesu naasokii: “Inci pusok aluu, áyiin a aŋuu, ta naayeniye ta piyetu, akina Pútuun pa mpucoke nii eecoonoole pale Afalisaay a tom. Kaatuko an óo an éemakiyanooliye áfaawiiniyanee, an óo an éewiiniyanooliye áfaamakiyanee.”

Yéesu niŋ epuuk ya

^{XV} Fiye, pakan nkácoopii epuuk ti Yéesu kati álikii. Pinapana pa pakateyoo kapucuk eehuu nkafet teyii. ^{XVI} Pale Yéesu naayonkal epuuk ya naasok: “Nikat epuuk ya kápikey ti inci, timpí nikitii. Kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa ti payenka keecuke ka nii payenkuu inciyem.

XVII Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eesayanut cáwii ca citi Pútuun pa samat nii añii, atanako tenco.”

Ayíin usaanum niḡ eloḡ ya eepayantoo ya

XVIII Ati hikaw ati Pusuwif naacakan Yéesu: “Ahámpaatiin eenape yuu, puume inci iññaḡe ihinu pitaak eloḡ ya eepayantoo ya?”

XIX Yéesu naañahanoo: “Weyme uwune ayy-onkalam eenape? Taakut an eenape fo Pútuun pa lamma. XX Fo áamiit hilim ha heesiḡanee ḡa? Timpi haaño niḡ aal ati an, timpi coonool aapumuk an, timpi líp, timpi caam aapinook an, túul paapaa atii niḡ iññaa atii.”

XXI Naañahan Yéesu: “Eehuu púlooḡ inci immanke kápiliḡ maañiiyaayam.” XXII Ta Yéesu náasiye ta eehe, naasokoo: “Waah woonool uwwa toko ewwa ánhinut: Nooman hitaaku ha hitii púlooḡ uwwufan mañ ma keeleke ka, aafataak hisaanumate alacana, náafulaa toko ínkey innapanam.”

XXIII Pale áyiin a ta náasiye ta eehe inciitiyoo meemak, kamma naataake fo muus. XXIV Yéesu apisincanoo, naasok: “Cíiticiiti kusaanum ka kapinako ti cáwii ca citi Pútuun pa! XXV Fo ñonkomoo éfeeyini pinako ti káfuun saak-ilaḡ? Haani! Pale pinako pa piti usaanum ti cáwii ca citi Pútuun pa efipihan páciite.” XXVI Keeyeniyoo ka káasiitan, nka-cakan: “Fiye, ayme áfaayiniyee kafakan?” XXVII Yéesu naañahanii: “Waah wa weeheeke wa an, uheekut Pútuun pa.”

XXVIII Piyeer naasok Yéesu: “Sincan, unii ukatanaakatan waah wa utoonii púloon nuu-napani.” XXIX Yéesu naañahani: “Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eekatane enuuf, aal, pakatu niñ ñúnu, pupuka, epuuk kamma cáwii ca citi Pútuun pa, XXX afaahan hitaaku meemak ti caanak ca citi fíyooy, niñ ti púlunta pa peeyem pa ti ékey, elon eepayantoo.”

Káakup Yéesu káhaaciyenu kiti eket ya niñ pilito pa piteyoo

XXXI Púful toko, Yéesu naacoop pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka ti kaapii, naasokii: “Nísiitan, unaa unka ti pisilo Jerusalem, waah wa púloon ewwa piyaamakoola pa nkakiice wa kiti inci, Añii An, efuutaako. XXXII Efikawufanam keeneetaat ka Pusuwif. Efikapalahoolam nkalenkenam, nkakallanam, nkafaacal t’inci. XXXIII Efikasapam niñ kisawut, nkamukam. Ti hinoom ha híhaaciyenu ha éfilitoonii ti eket ya.”

XXXIV Pupoñapoñ pa kásiit eeha naayemii ti hisoku. Putum hilim ha nihiyolee teyii, kámiit eeha Yéesu náalafiyii hisoku.

Káakuuñan káafuumafuum pukol Yeliko

XXXV Yéesu ta naalohane ta Yeliko, káafuumafuum nkiyeno ti kanaac pítin pa, kipiyeno kaalumatool. XXXVI Kípisi kayon ka ti himuusu, nkicakanii heetaakiye. XXXVII Nkasokoo: “Yéesu ati Naasalet ayem ti himuusu.” XXXVIII Ta káafuumafuum ka nkísiye ta eehe nkíceekii niñ kaawiilu etenko: “Yéesu añii ya ati Dawid, taak paket hikaw ti

inci!” ^{XXXIX} Keeyeniye ka hátikin nkafet teyoo nkasokoo afatan, pale naahanj toko náaceekii: “Añii ya ati Dawid taak paket hikaw ti inci!”

^{XL} Yéesu naasiño naasokii: “Nícoopiyamoo.” Ta náalohaniyoo ta, Yéesu naacakanoo: ^{XLI} “Weyme állaŋfiye inci pihini?” Naasokoo: “Ateeteyo, hínam pinee cuk.” ^{XLII} Yéesu naasokoo: “Ñoho ti hicuku, káyinan ka kitii kúkuuñanuu.” ^{XLIII} Tokotoko ñíkinoo iññipankino, naanapan Yéesu, naayeno hímulu Pútuun pa. Kayonj ka púloonj kipicuk eehuu lompo, nkiyeno hímulu Pútuun pa.

XIX

Yéesu niñ Sakaay

^I Púful toko, Yéesu naanako ti saatee ya eti Yeliko. Apiyeno himuusu saatee ya, ^{II} intaako toko áyiin aña nkasok Sakaay, akee ti ññhampaatiin pisayoola kúncoo ya, naayeno usaanum. ^{III} Náalafi hicuku ayme ayem Yéesu, pale patameyoo mpiwun ayinaat kamma kayonj ka. ^{IV} Fiye, naatey hátikin pa Yéesu naañañe pa himuusu, naasilo ti enuun kati acukoo.

^V Yéesu ápucolii toko náahaafin naasokoo: “Sakaay, wánoonii mpacas, kaatuko fiyooy, fo inci wanan pati awe.” ^{VI} Sakaay náawanoonii mpacas, naawanan Yéesu niñ pásuuma.

^{VII} Pakan paka púloonj kapucuk eehuu nkáyaañ káakumutool kapisok: “Pati amuuyena naakaaye apiwanan.” ^{VIII} Pale Sakaay naasiño, naasok Ateeteyo: “Sincan, Ahámpaatiin! Inci fawufan kancan hisaanumate ha hitoom keeleke

ka, an óo an aña ammeya nii inci lípoolip, fañahanoo fo ñapaakiil aña inci incoope ya teyoo.”

^{IX} Yéesu naasokoo: “Fíyooy kafakan ka kúcoliyoo ti ekumpan eyye, kamma aña lombo naayem ati miin ma miti Abraham. ^X Kaatuko inci, Añii An, kéyyookey hiñes niñ kafakan keelinciye ka.”

Hícantiitu hiti sisanoo ñaasuwan

^{XI} Yéesu fa naalohane fa Jerusalem, pakan paka incukii nii etikamp Pútuun pa efpisiinan cáwii etempo. Ekina ewune, poko ti káasiitanoo ka, Yéesu naapenanii hícantiiitu eehe. ^{XII} Naasokii: “Taakaataak áyiin eemaka eeyeniye pikaayu ti mah méelaañe, pa naakaakaayee hícoku amansa ya ati mah ma miteyoo, niñ apayaa náañohoonii. ^{XIII} Akáayum, náayonkalii ñaasuwan ti pimiikan pa pakateyoo naawufan an óo an sanoo yoonool naasokii: 'Niyesanool nempo fo ta inci fáñohoonii.' ^{XIV} Pale, pakan paka pakati saatee ya kanatoonat, nkapoñ pusonoo pakan kapica kasok nii: 'Unii úlafiit áyiin a aña apiyeno amansa ya atoonii.'

^{XV} “Pale toko fiyaaw, náayenoonii amansa ya, náañohoonii ti mah ma miteyoo. Naayonkal pimiikan pa payenka naawufane ka pisanoo kati ámeyí puume nkataakale. ^{XVI} Ayáañ a náakey naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo ñaasuwan.' ^{XVII} Amansa ya naasokoo: 'Napaanap, amiikan eenape! Páawoo aaconoolaa-coonool niñ waah wa wenkilis ewwe, inci fáhini ati hikaw ati sisaatee

ɲaasuwan.' XVIII Asúpiyenu ya náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo isak.' XIX Amansa ya naasokoo: 'Awe lompo inci fáhini ati hikaw ati sisaatee isak.'

XX "Akee amiikan náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, ehe sanoo ya eyya awwufanaam ya, inci túkaatuk yo ti cifaal immank yo. XXI Inci feyuufe, kamma ayyem áyiin eefete. Ansasa waah ewwa ayyenanut, immaań waah ewwa ansukut.' XXII Amansa ya naańahanoo: 'Ti pákupali inci nkaakaay íhinuyi kíiti, awe amiikan a eenaput a! Aámeyimeyi nii inci áyiin eefete, insasa waah ewwa inci iyyenanut, immaań waah ewwa inci insukut. XXIII Weyme uwune aanakanut sanoo ya etoom ti émankuma mań eeha efihiwun ha niń inci ñóhooniyoo íntookii yo neepukoole?'

XXIV "Fiye, naasok keeyeniye ka toko: 'Nisa sanoo ya eteyoo niwufan yo ańa eetaake ya sisanoo ɲaasuwan.' XXV Nkasokoo: 'Ahámpaatiin, ańuu apayaapa hitaaku sisanoo ɲaasuwan!' XXVI Naańahanii: 'Inci pusok aluu: An óo an eetaake, afaapenanee, pale an óo an eetaakut, háati caahinkilis ya eyya naataake ya efeesayee teyoo. XXVII Pale pikamoolam keesoke ka kálafiit inci kati yeno amansa ya ateyii, nikaay nípicopiyyi le hátikinam innimukii.'"

Pinako pa piti Yéesu Jerusalem

XXVIII Yéesu ta naapaye ta hisoku eehuu, naanow kayoń ka hátikin, apiyeno pisilo Jerusalem. XXIX Ta nkalohane ta Petifake niń Petani, la nkasok la "cítintiń ca citi Olif",

naapoñ pákasupak ti pinapana pa pakateyoo, **XXX** naasokii: “Nikaay ti cisaatee ca ceeyem ca hátikin aluu, niñ ninakiyaa tenco efnitook nkacenke toko cífaliñ enca an ataapala alapo tenco, níkopinii co, ínnicoopiyam co. **XXXI** Niñ an acakanaa aluu: 'Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?' Inniñahanoo: 'Ateeteyo asoolahe co.'”

XXXII Keeponēe ka nkakaay incakatook samat nii fa Yéesu naasokii fa. **XXXIII** Kapiyeno kákopin cífaliñ ca, pakateete co nkacakanii: “Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?” **XXXIV** Nkañahanii: “Ateeteyo asoolahe co.” **XXXV** Nkácoopii co Yéesu, nkalemp kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti cífaliñ ca, nkalapanoo tenco. **XXXVI** Akina ti pikaayu pa, pakan paka nkatanaloo kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti pítin pa.

XXXVII Apilohan Jerusalem, ti pítin pa piti eliñoon ya eti cítintiñ ca citi Olif, kayoñ ka púlooñ kiti pinapana pa pakateyoo nkimeeñ niñ pásuuma, nkíyaañ kaanimpan Pútuun pa niñ kilim keeceeke kamma nkacuke waah weecukantee. **XXXVIII** Nkasok: “Pútuun pa pínapiyan amansa ya éekeyii ya ti caacaw etempo!

Kásuumaay kiyeno alacana, núumulaa Pútuun pa piti patiila.✧”

XXXIX Pakakee Pufalisaay pa keeyeniye ka ti kayoñ ka nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, fet ti pinapana pa pakatii kapifatan!” **XL** Yéesu

naañahanii: “Inci pusok aluu, niŋ kafatanaa, pínankiin pa éfipiceekii!”

XLII Yéesu apihanj naalohane Jerusalem, naacuk saatee ya, naakooŋ kiteeteyyo. **XLIII** Naasok: “Niŋ awe lompo Jerusalem aameya ti hinoom eehe waah ewwa éfuucoopiya kásuumaay ka! Pale fiye eehuu hiyoleeyol ti ñíkini. **XLIV** Hileenji kamma ámmiit, kaatuko caanak unca ti ékey ta pikamooli éfikakiiti púlooŋ, nkákinkooli, nkakincooli ti upii wa púlooŋ. **XLV** Efikatuncalooli niŋ epuuki; etikakat sínankiin súsapak seenañanooliye, kamma ankiwut ta Pútuun pa mpíkeyii ta kafakani.”

Yéesu la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

XLVI Ta Yéesu naacole ta Jerusalem, naanako ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náayaañ hiyaanu punoomana pa. **XLVII** Naasokii: “Ki-iceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa nii: *‘Ekumpaan ya etoom ekumpaan éluumuma,’*[✧] pale aluu inniyesan yo *‘éyolowuma pílipa’*[✧].”

XLVIII Naayeno kakalaŋan hinak óo hinak ti ekumpaan ya enfakat ya. Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ pakakee ñíhampaatiin ti pakan paka, nkílafiyoo himuku. **XLIX** Pale, kámiit fa nkakaakaay íhinu, kamma pakan paka púlooŋ nkayemoo ti kásiitan meemak.

✧ **XIX:XLVI** 19:46 Esaya 56:7 ✧ **XIX:XLVI** 19:46 Jeremiya 7:11

XX

Kacakan ka kiti kayine ka kiti Yéesu

^I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kakalañan pakan paka ti ekumpaana ya enfakat ya eti Pútuun pa niñ káatuunani ekoona ya éesuume ya. Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ pakakee níhampaatiin nkácolii. ^{II} Nkasokoo: “Sok unii ti enkeyme kayine ayyem ti íhinu enkuu, ayme awwufanu kayine enkuu?”

^{III} Yéesu naañahani: “Inci lompo taakaataak kacakan. Nisokam: ^{IV} Ayme ápoñii Sañ-Patis pátise, Pútuun pa fo pakan paka?”

^V Nkayeno piteñenool, nkasokoolo: “Niñ unaa usokaa Pútuun pa púpoñiyoo, afaasok unaa: ‘Weyme uwune níyinanutoo?’ ^{VI} Pale nuusokaa pakan paka kápoñiyoo, kayoñ ka púlooñ efikimuk unaa niñ pukumpa, kamma nkíyine nni Sañ ayaamakoola.” ^{VII} Fiye, nkañahanoo: “Umíit ayme ápoñii Sañ íhinu pátise.”

^{VIII} Yéesu naañahani: “Inci lompo etisok aluu ti enkeyme kayine inci iyyem ti íhinu enke fiye.”

Hícantiitu hiti píhina keekance

^{IX} Fiye, Yéesu naasok hícantiitu eehe pakan paka: “Taakaataak akee áyiin eesuke kaakitoo, náaluwaas ko pakakee píhina, naakaay kaakawool keefiye. ^X Ta hisaatu ha níhitsuuniye ta, naapoñ akee ti pimiikan pa pakateyoo pati píhina pa kati kawufanoo putum pa piteyoo ti pasaatal pa. Pale píhina pa nkasap amiikan a

nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XI} Ati kaakit ka nene apoñ akee amiikan, pale añuu lompo pihina pa nkasapoo, nkateñaloo, nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XII} Nene apoñ amiikan áhaaciyenu, pihina pa nkasapoo, nkakuumoo, nkayaanoo. ^{XIII} Fiye, ati kaakit ka naasok: 'Puume inci nkaakaay íhinu? Inci fapoñ añiinam aja inci illafiye ya manti kátuuloo.' ^{XIV} Pale ta pihina pa nkanjantanoo ta nkatejenool nkasok: 'Aha aja akaakaay ya hitoonu kaakit ka, umukoo ancuk kaakit ka kiyeniyaa kutuunaa.' ^{XV} Nkáfulanoo ti kaakit ka, nkamukoo."

Fiye, Yéesu naasok: "Puume ati kaakit ka naakaakaayii íhinu? ^{XVI} Afáakey naamuk pihina pa, naawufan kaakit ka pakakee." Ta pakan paka nkásiye ta eehe nkasok: "Alímaati eehuu timpí hitaako!" ^{XVII} Yéesu naasincanii naasok: "Ti hilim ha hiti Pútuun pa, eeheyme pakiical empe mpusoke:

'Enánkiin ya eyya puluta pa nkawante ya éyenoonii énankiin ya ehañe ya hitaaku nafaa'✧?

^{XVIII} "An óo an éenowii ti énankiin eyyuu áfaapucaloolo, an óo an aja néenowii teyoo afaatuncaloolo."

^{XIX} Pikalañana hilim ha heesiinane ha niñ ñihampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, nkámeyi nii poko kawune Yéesu naasok hícantitu eehe. Nkálafiyoo hicoku tokotoko pale nkafe kayoñ ka.

Kacakan kiti cooy kúncoo

XX Pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ ñihampaatiin ña nkatah kunuwii meemak ti Yéesu, nkapoñ mikelecoola teyoo kéehine fanii nii pakan keecoonoole. Nkálafi hikuucuyoo ti pákupaloo, kati kacokoo nkawufanoo ati hikaw ha hiti mah ma. XXI Nkacakanoo eehe: “Ahámpaatiin, unii úmeyimeyi nii ánkupkup nkalaŋan pucoonool ciit, niŋ fúlaa toko aasin-canantoo ti sicaw, pale ti pánipani ya ankalaŋan pakan paka pítin pa piti Pútuun pa. XXII Sok unii: Cooneecoon fo kiteekit upucooy kúncoo ya Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room?”

XXIII Pale Yéesu náameyi nii hikuucuyoo nkayaake, naasokii: XXIV “Níyisanam kaahit kiti mañ, puhooŋu niŋ caacaw ayme kayem toko?” Nkañahanoo: “Sesaal.” XXV Yéesu naasokii: “Ooto, niwufan Sesaal waah wa uteyoo, inniwufan Pútuun pa waah etempo.” XXVI Fiye, hátikin pakan paka kayinaatoo hicoku ti pákupaloo, nkaŋaŋo ti pañahanaloo nkakemanool kem.

Kacakan ka kiti pilito pa ti eket ya

XXVII Pakakee Pusatusaay nkákey ti Yéesu (poko nkasok nii keekete ka étikalitoonii). Nkacakanoo: XXVIII “Ahámpaatiin, Móyiis akiicaakiic ti hilim ha heesiŋanee ha nii: 'Niŋ áyiin asayaa naaket peetaakut añii, atuwoo añañaa hitoonu aal a, naataak neyoo epuuk keekaakaay piyeno pakati púnuwoo eekete ya.' XXIX Fiye, intaako ti miin moonool pákayiin isak niŋ pákasupak, áhampaatiin a naasa aal, ataakut añii, naaket. XXX Asúpiyenu ya naatoon aal a, ataakut añii, naaket. XXXI Aháciyenu ya lombo naatoonoo.

Fo lompo incuke, ti isak ya niŋ pákasupak paka nkatoonoo, nkaket peetaakut neyoo añii. **XXXII** Ti pikelan aal a lompo naaket. **XXXIII** Fiye, hinak ti pilito pa ti eket ya, aal a aŋuu ati ayme, páawoo isak ya niŋ pákasupak paka púloon kasayoo?”

XXXIV Yéesu naañahani: “Ti púlunta pa piti fiyooy, pakan paka nkasasa nkanimo. **XXXV** Payenka Pútuun pa mpusoke ka nii poko kanape kati kalitane ti eket ya nkakin ti púlunta pa peeyem pa ti ékey etikasa, etikanimo. **XXXVI** Etínekayini eket, kaatuko kacukaacuk nii pumaleekoo pa, ekina ewune etikasa etikanimo. Poko epuuk Pútuun kamma nkalitane ti eket ya. **XXXVII** Móyiis náayisan picaaŋ cataŋ nii keekete ka éfikalitoonii. La sokee la ti hilim ha hiti Pútuun pa kiti cífita ca ceecoke ca apan cisowiit, naayonkal Ateeteyo 'Pútuun pa piti Abraham, Pútuun pa piti Isaak, Pútuun pa piti Jakob.’[✧] **XXXVIII** Pútuun pa pineetaat piti keekete ka pale piti keelone ka, kaatuko ti Pútuun pa an óo an oopa kaloŋa.”

XXXIX Pakakee ti pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkasokoo: “Ahámpaatiin, áakupaa pitempo tak!” **XL** Kaatuko nene káhaañiitoo kacakan hikee hilim.

Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati ayme?

XLI Yéesu naasokii: “Weyme uwune pakan paka nkasok Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati Dawid? **XLII** Dawid himuumoo asokaasok ti pakiical pa piti kícimu ka:

✧ **XX:XXXVII** 20:37 Efúlii 3:6,15-16

Ateeteyo Pútuun pa púkupaakup niŋ Ateeteyo atoom ti hisoku:

Kéy yenyam epees yáali,

XLIII *fo ta inci fatah ta pikamooli ti wooti ayyeno amansa ya ateyii.**

XLIV “Dawid himuumoo nayonkaloo 'Ateeteyo', puume Eenucee ya áfaayini piyeno añii ati Dawid?”

Káwasum pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha

XLV *Ta pakan paka púloŋ nkayenyoo ta káasiitan, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo:*

XLVI *“Níwasum pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha. Poko, nkálafilafi kaamuusool niŋ kúsool kenfakat, nkálafi lompo kapinkakicane pinapnap ti kíliŋ ka. Poko nkayeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa niŋ ti hili ha henfakat ha. **XLVII** Poko lompo nkacaakool piyaanŋat pa payenka pákayiinii keekete ka, kapicoop waah wa uteyii púloŋ. Apan niŋ kayenyaa kaluum nkafiyo kati kacokee nii pakan keenape. Pútuun pa efipisapii pihanŋ pakakee paka.”*

XXI

Kawun kiti eyaanŋat eeleke aŋa áyiinoo eekete

I *Ti oom káasiinuma, Yéesu naayeno kaasin-canool pakan paka ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacuk kusaanum ka ti hiwasu mañ ti éwasuma mañ ma, emma nkácoopii ma kati kawufan mo Pútuun pa. **II** Naacuk lompo eyaanŋat eeleke, aŋa áyiinoo eekete, naawase toko uhít úsupak weetaakut nafaa. **III** Yéesu*

* **XX:XLIII** 20:43 Kísimu 110:1

naasok pinapana pa pakateyoo: “Inci pusok aluu pánipani ya: Aal a anju eeleke ya ahaña kawufan pakan paka púlooj. ^{IV} Kaatuko pakan paka, mañ ma emma nkasoolahut ma nkawase lupu, pale akina ti palekoo naawufan púlooj anja naataake ya kati alonj.”

Pýisan pa piti enow Jerusalem, niñ éñhoonii ya eti Añii An

^V Fiye, pakakee ti pinapana pa nkayeno hímulu ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, niñ pawalle pínankiin pa péewalliyanoole yo pa, niñ pawalle pa lompo piti waah wa weewufanee wa Pútuun pa. Yéesu naasokii: ^{VI} “Nicukaacuk eehe púlooj? Caanak unca ti ékey an atacuk énankiin eenaniye ti ekee, efipitahalee púlooj.”

^{VII} Pinapana pa nkacakan Yéesu: “Ahámpaatiin, eehuu, teyme nihikaakaay pitaako? Weyme úfuuyisan unii kati úmeyi nii uuha ti ékey pitaako tokofiye?” ^{VIII} Yéesu naasokii: “Nisiino púsooni, an timpi acaakool aluu. Kaatuko hícump pakan éfikakey niñ caacawam kapisok: 'Inci yem Eenucee ya ati Pútuun pa!' niñ ekina tom 'Caanak ca cícoliyoo!' Timpi ninapanii. ^{IX} Pikelan pa pineetaat féefiye. Le niñ éfipikey, fo yáañ taako kikam niñ ñitaakool. Niñ nísiyaa ko timpi nife. Pikelan empuu, pulonaa mpílaañe.”

^X Púful toko, nene asokii: “Mah éfimitaakoolan mah, cáwii incitaakoolan cáwii. ^{XI} Etaam ya éfineyiyinjan meemak, intaako púpankul niñ úkuuñu wenfakat uti eket ti

pisaatee peemeenje. Píyisan peefeyanana lompo mpucukee patiila.

XII “Pale eehuu púloon hítaakumo, efikacok aluu, nkakallan aluu. Efikacoop aluu ti púluumuma pa kati káhin aluu kíiti, nkakul aluu. Nkawufan aluu pumansa pa niŋ pakati kikaw ka kamma inci. **XIII** Toko efinitaak efaah eti kakamanii inci yem ayme. **XIV** Timpi niwasoolo kúnuul ti eeha innikaakaay hisoku kati nifak, **XV** kaatuko inci fawufan aluu kilim ka niŋ ecohato ya. Háati oonool ti keepooke ka aluu átayini pisiŋo hátikin aluu niŋ ekina tom naanook aluu. **XVI** Pupuka aluu, pakatu aluu, ñúnu aluu, pakan aluu niŋ pákawi aluu kakaakaay kawufan aluu pakati kikaw ka, pakakee ti aluu efikamukee. **XVII** Pakan paka púloon efikanat aluu kamma inci, **XVIII** pale háati kaahan koonool etikiñakee ti kikaw aluu. **XIX** Niŋ nísikaa piliit tiw efinitaak eloŋ ya etaaluu.”

XX Yéesu nene asokii: “Niŋ nicukaa Jerusalem néekinkoolee niŋ pusoocaali, ínnimeyi nii enow eteyyo écoliyoo. **XXI** Fiye, keeyem ka ti mah ma miti Yutaay katey pati pítintin pa, keeyem ka Jerusalem káful, keeyem ka tíkitaan saatee ya timpi kánakoonii. **XXII** Kaatuko ti kunoom enkuu Pútuun pa mpikaakaay hisapu pakan etempo. Hikina hikiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa, fo hitaako. **XXIII** Efiseeñ meemak ti kunoom enkuu ti pakaal paka keeyem ka niŋ munow niŋ keeyem ka ti káacuuwan! Kaatuko efi-taako ñíyoka ñenfakat ti mah emme, Pútuun pa mpíñiken teyii. **XXIV** Pakakee paka efikamukee

niŋ káakuntu, pakakee paka nkacokee nka-coopee ti hícump mah méelaanĵe. Keeneetaat ka ti káyanan ka kutuunaa efikakakalool Jerusalem fo ta kunoom enka nkawufanii ka efikipa.”

XXV Yéesu nene asokii: “Píyisan efipiyeno ti caanak ca, ti hiim ha, niŋ ti picaañan pa. Ti etaam ya, kaatii ka efikiliñool, kúsuuh ka lombo nkisap meemak, pakan paka púloon efikafe meemak, étikameyi fa éfikahin. **XXVI** Pakan paka efikaket niŋ ewatate ti káamiilool heekaakaay ha pitaako ti etaam ya, kaatuko sempe sa siti patiila éfisiyiyinanoolo. **XXVII** Tempo, efikacuk inci, Añii An, ti éwanoonii niŋ sempe niŋ ti hamake henfakat ti pututa káatiŋu. **XXVIII** Fiye, niŋ eehe híyaañaa pitaako, nisiŋo ínnaaalino, kaatuko kafakan ka kitaaluu kúlohaniyoo-lohan.”

XXIX Yéesu apipa, nene asokii hilim eehe: “Nis-inkan sootoo ya niŋ pikee punuun pa, **XXX** emma mpíyayanii ma pihatal péeyeeni innicuk niŋ ñíkin aluu, ínnameyi nii etiil ya élohaniyoo-lohan. **XXXI** Fo lombo incuke niŋ nicukaa enke fiye ti pitaako ínnameyi nii cáwii ca citi Pútuun pa cílohaniyoo-lohan. **XXXII** Inci pu-sok aluu pánipani ya: Ekaay eyye etepa eket ekina peecukut enke fiye púloon nkitaakiye. **XXXIII** Alacana niŋ t’etaam éfikacim pale kilim ka kutoom étikicim.

XXXIV “Nitah kunuu! Timpi níluuñoolo ti pahaaño, ékuman niŋ ekina tom káamiilool eloŋ ya, níwasum hinoom eehuu timpi himint aluu **XXXV** samat nii fa cala nemint soon. Kaatuko éfihinowii ti pakan paka púloon keeyem ka ti púlunta pa. **XXXVI** Timpi niŋooyal, inniluum tan

óo tan kati nitaak sempe siti hifaku ti waah wa weekaakaay wa écolii, niñ sempe siti pisiinjo hátikin inci, Añii An.”

XXXVII Nihanakan ha, Yéesu nayeno kakalañan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, kániim ka nakaay hiñotu ti cítintin ca enca nkasok ca “Olif”. **XXXVIII** Nuulap pakan paka nkáfiis piyito nkakaay pati ekumpaan ya enfakat ya káasiitanoo.

XXII

Piteñenool pa piti himukuyee ha hiti Yéesu

I Pahaaño pa piti hímpuul ha heetaakut ha leweño, empa nkasok pa Himuusu ha, níhilohanii. **II** Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkayeno hiñes fa éfikahin kapumuk Yéesu, pale nkafe pakan paka.

III Fiye, Seetaani neenako Yutas aja nkasok ya Iskaliyot, akee ti pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ pákasupak paka. **IV** Yutas naakaay hicuku níhampaatiin puwaaseena pa niñ níhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa kapiteñenool puume naañañii kawufan Yéesu. **V** Insúumii meemak, nkásiyool kati kawufanoo mañ. **VI** Yutas naacoon, naayeno hiñes káasiñuma keenape la afaawufanii Yéesu, kayonj ka peeneetaat toko.

Kaamemanool káciim ka kiti Himuusu ha

VII Hinoom ha hiti pahaaño pa hiti hímpuul ha heetaakut ha leweño níhicolii, ta nkañaje

ta kaawaaseen císaacii ca citi Himuusu ha. ^{VIII} Yéesu naapoñ Piyeer niḡ Saḡ naasokii: “Nikaay canimemanool káciim ka kutuunaa kiti Himuusu ha kati uliyaa.”

^{IX} Nkacakanoo: “Peyme állaḡiye upimemanool ko?” ^X Naañahanii: “Nísiitan, niḡ ninakiyaa ti saatee ya, efinipaakool niḡ áyiin eetiyye élumpa eti man. Inninow pusonoo fo ti ekumpaana eyya afaanako ya, ^{XI} innisok ati ekumpaana ya: ‘Ahámpaatiin a asok, leyme ékaap ya neeyem la naakaakaay hili káciim ka kiti Himuusu ha niḡ pinapana pa pakateyoo?’ ^{XII} Afáayisan aluu patiila ti ekumpaana ya ékaap enfakat eepayee kaamemanool. Toko efinimemanool káciim ka kutuunaa.”

^{XIII} Nkakaay nkatook waah óo waah samat nii fa Yéesu naasokii fa. Fiye, nkamemanool káciim ka kiti Himuusu ha.

Káciim ka kiti Ateeteyo

^{XIV} Caanak ca cípituuno, Yéesu naayeno niḡ pupoñapoñ pa pakateyoo kati kali. ^{XV} Naasokii: “Fa inci inhiliikane hínum hili císaacii ca citi Himuusu ha niḡ aluu le niḡ inci facuk kúnuul. ^{XVI} Kaatuko inci pusok aluu: etineneli císaacii ca citi Himuusu ha, fo ta eeha pahaaño pa mpútuule ha efihitaako pati cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{XVII} Naacoop elontonḡ eti elaan naasok Pútuun pa apalaka kiteyyo, naasok: “Nicoop elaan eyye nipisayool aluu púloonḡ. ^{XVIII} Kaatuko inci pusok ho aluu, písik fíyooy etinenelaan elaan fo ta cáwii ca citi Pútuun pa éficikey.”

XXIX Fiye, naacooop hímpuul naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho, naawufanii ho, naasok: “Añe eyem eniinam eewufanee ya aluu, níhin eehe kati nínawuniyam.”

XX Kapipa hili, naacooop lompo elontonj ya eti elaan ya naasok: “Elontonj eyye eti písiyool pa péeyeeni pa piti Pútuun pa niñ pakan etempo; elaan eteyyo ekina eyem hísimam heeniisee ha kamma aluu. **XXI** Pale nisincan: Epees aña eekaakaay ya hífulu ti inci, yoopiya le niñ etoom ya ti púus pa. **XXII** Kaatuko inci, Añii An, faketa samat nii fa Pútuun pa mpusoke fa, pale kúnuul efikiyeno ti aña éefule ya ti inci.” **XXIII** Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáyaañ picakanool ayme akaakaay íhinu eehuu.

Pílaacinool pa piti aña eehañe ya pamake

XXIV Pinapana pa pakati Yéesu nkayeno pílaacinool peesowa cút ti eecukee nii akina ayem aña eehañe ya pamake. **XXV** Yéesu naasokii: “Ti púlunta pa, pumansa pa kataakaataak sempe ti pakan paka, pakati kayine ka nkálafi kapisokee píhina heenape. **XXVI** Pale fotom nkaakaay piyeno ti aluu. Eemaka ya ti aluu añañaa piyeno nii akelan, ati hikaw ha samat nii amiikan. **XXVII** Ayme ayem eemaka ya, aña nkawufane ya apili fo amiikan a? Fo aña nkawufane ya tom hili ha? Pale inci oopa le ti pututa aluu samat nii amiikan.

XXVIII “Nisiñaasiño niñ inci ti páciite pa putoom. **XXIX** Samat nii fa Paapaa atoom naawufanaam fa cáwii fo lompo inci fáhin aluu nipiyeño pakati kikaw. **XXX** Ancuk innili innilaan

niŋ inci pati cáwii ca citoom, inniyeno ti pile-meyu pa kati ínnihin kíiti miin ma ŋaasuwan niŋ músupak ma miti Israyel.”

Kakaman ka kiti Yéesu pilaaco pa piti Piyeer

XXXI Fiye, Yéesu naasok Simon: “Simon, Simon, síitan. Seetaani ewufaneewufan kayine kiti káahaafeen aluu samat nii uli, kápikatinool cácuuf ca niŋ kilehut ka. **XXXII** Pale inci lu-umaalum kitii ancuk káyinan ka kitii timpi kiñoŋo puson, niŋ áañohooniyoo peti inci mpampaŋan pakani ti káyinan.” **XXXIII** Piyeer naasokoo: “Ateeteyo, inci siŋaasiŋo pikaayu niŋ awe ti ékuluma háati eket n’awe.”

XXXIV Yéesu naañahanoo: “Piyeer, inci pusoki, fíyooy káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñíhaaciil nii áameyiyam-méyi.”

Mañ, epootak niŋ káakuntu

XXXV Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ta inci mpoñe ta aluu peeyekanut mañ, peeyekanut epootak, peeyekanut pisamata púsUPIYENU, weyme innitaakut po?” Nkasokoo: “Waah óo waah nuutaake po.”

XXXVI Naasokii: “Fiye, an eetaake mañ naa-coopool mo, aŋa lombo eetaake epootak naa-coopool yo, aŋa eetaakut káakuntu anooman hísool ha hiteyoo henfakat ha naanoom koonool. **XXXVII** Kaatuko inci pusok aluu: Heekiicee ha kutoom ti hilim ha hiti Pútuun pa fo hitaako. Hisok: *‘Nkacokoo samat nii áhina heenaput.*”[✧] Pánipani, heekiicee ha ti inci efihitaako.”

✧ **XXII:XXXVII** 22:37 Esaya 53:12

XXXVIII Pinapana pa pakateyoo nkasokoo: “Ateeteyo ehe úkuntu úsupak.” Naasokii: “Fomaa.”

Kalum ka kiti Yéesu ti cítintin ca citi Olif

XXXIX Yéesu náaful ti saatee ya apikaay pati cítintin ca citi Olif samat nii fa naasale fa íhinu, pinapana pa pakateyoo nkanapool neyoo. XL Kapucol po, naasokii: “Niluum timpi ninow ti híluunju.”

XLI Naateenjo caahinkin apilaanji, náakilipo, naalum: XLII “Paapaa, nin súumuu, fúlan elonton ya eti kúnuul enke ti inci, timpi yeno ti pásuuma pa putoom, pale ti pitii pa.” XLIII Maleekoo néefulii alacana epipenanoo sempe. XLIV Ti oom kúnuul kenfakat Yéesu naapenan kaluum meemak fo hásuwat ha hiteyoo níhifulii nihisotal t’etaam picuk nii hísim.

XLV Apílitonii ti kaluum enkuu, náañhohonii peti pinapana pa pakateyoo náatookiyii ti hínotu kamma kúnuul. XLVI Naacakanii: “Weyme uwune inniyemi ti hínotu? Nilito inniluum ancuk timpi ninow ti híluunju.”

Hicokuyee ha hiti Yéesu

XLVII Yéesu ti káakup, kayon nkícolii teyoo. Ti kayon ka, intaako toko ñíhampaatiin puwaaseena pakati Pútuun, nin ñíhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, nin pakakee ñíhampaatiin*. Yutas, akee ti pinapana

* **XXII:XLVII** 22:47 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:52.

pa n̄aasuwan niŋ p̄akasupak paka, ánowii hátkin. Naaloh Yéesu kati asumpoo. XLVIII Pale Yéesu naasokoo: “Yutas niŋ hisumpu ánfule ti inci, Añii An!”

XLIX Ta pinapana pa pakateyoo nkacuke ta heekaakaay ha pitaako nkacakanoo: “Ahámpaatiin, fo unii úfulanii úkuntu wa utoonii?” L Oonool teyii náañakii káakuntu ka kiteyoo naafiit kaanuu káli kiti amiikan a ati awaaseena ya enfakat a. LI Pale Yéesu naasok: “Nikat po, eehe hifomaa!” Náalik kaanuu áyiin a náakuuñan ko.

LII Fiye, Yéesu naasok ñihampaatiin ña kéekeyii ka hicokuyoo: “Fo niñañaa ékey niŋ úkuntu niŋ kikasap samat nii pucoka ekancak? LIII Hinak óo hinak inci iyyeniye niŋ aluu ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, nicokutam, pale, caanak ence citaaluu niŋ citi sempe sa siti énimaan ya.”

Káalaacin ka kiti Piyeer kameye ka kiti Yéesu

LIV Fiye, nkacok Yéesu, nkacoopoo la ti ekumpaan ya eti awaaseena ya enfakat a ati Pútuun pa. Piyeer náalaan naayenyii kanapan. LV Nkacokan seemak senfakat ti pututa hank ha nkayeno kápikiipool so, Piyeer naayeno neyii. LVI Amiikan aal naacukoo naayeniye toko pukol seemak sa. Naasincanoo púsooni naasok: “Ayíin aŋe lombo ayenaayeno niŋ Yéesu!” LVII Pale Piyeer náalaacin ho naasok: “Iññáayuu, inci míitoo!” LVIII Pifiyo caahinkiŋ, akee naacukoo naasok: “Awe lombo akee ti pinapana pa pakateyoo!” Piyeer naasok: “Haani, inci neetaat

niŋ poko.” **LX** Máamun etalaŋ yoonool eemuuse, akee naaŋiino ti hisoku: “Pánipani áyiin aŋe ayenaayeno niŋ Yéesu kaatuko akina lompo ati Kalilee!” **LX** Piyeer naasok: “Haani, inci miiit eeha ayyem ti hisoku!” Akina ti káakup, tokotoko káayiin ekutoon nkílookii.

LXI Ateeteyo náayesoonii naasincan Piyeer táh. Piyeer náanawuno hilim eeha Ateeteyo naasokoo ha: “Fíyooy, káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñíhaaciil nii áameyiyam-méyi.”

LXII Náaful tíkitaŋ naakooŋ meemak.

LXIII Pákayiin paka keeyeniye ka efaas Yéesu nkápalahooloo nkalenkenoo, nkasapoo.

LXIV Nkacenk ñíkinoo nkasokoo: “Yaamakool! Sok unii ayme ayemuu ti hisapu?”

LXV Nkateñaloo niŋ hícump kikee kilim.

Yéesu hátikin píhina kíiti ya

LXVI Cipilap, ñíhampaatiin ña pakati Pusuwif pa, niŋ ñíhampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa, niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkaconcool. Yéesu náacooiyee hátikinii.

LXVII Nkacakanoo: “Sok unii fo awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa?” Yéesu naañahanii: “Niŋ inci ñahanaa aluu, étiniyananam. **LXVIII** Niŋ inci cakanaa aluu, etiniñahanam. **LXIX** Pale

písik fíyooy, inci, Añii An, fayeno ti epees yáli eti Pútuun pa piti sempe.” **LXX** Poko púloŋ nkacakanoo: “Awe aŋuu yem Añii Pútuun?”

Yéesu naañahanii: “Aluu himuum aluu nisoke nii inci yem akina.”

LXXI Fiye, nkasok: “Usoolahutaa hísiyu hiti an eetantake! Usíyaasi ho ti putumoo!”

XXIII

Yéesu hátikin Pilaat

^I Ta nkapaye ta hísiyu Yéesu pákupaloo, ñíhampaatiin ña nkalito ti coonool, nkacooop Yéesu hátikin Pilaat, ati hikaw ha hiti Yutaay.

^{II} Kapucol nkáyaañoó hinooku nkasok: “Áyiin aṅe nuutooke ti kanoṅan pakan unaa, naakitii cooy kúncoo ya eti Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room, apan naasokoolo nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, amansa ya.”

^{III} Pilaat naacakan Yéesu: “Awe yem amansa ya ati Pusuwif pa?” Yéesu naañahanoo: “Awe soke ho.”

^{IV} Pilaat naasok ñíhampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa niṅ kayoṅ ka: “Inci cukut heewune áyiin aṅe kati áhinee kíiti.”

^V Pale, nkanjiino kapisok: “Ti pakalaṅanaloo naayem ti kanoṅan pakan paka. Kalilee náacookii, náanapii ti mah ma miti Yutaay púloonṅ, fiye ácoliyoo le.”

Yéesu hátikin Helot

^{VI} Pilaat ápisi eehe naacakan: “Fo áyiin aṅe ati Kalilee?” ^{VII} Ta náasiye ta nii Yéesu ti mah emma Helot naayekane ma náafulii, naasokii kacooopoo pateyoo, ti oom caanak Helot naayeno Jerusalem.

^{VIII} Helot ásiyaasi hiti Yéesu, náalafiyoo hicuku ta infiyye. Náayinan nii afaacukoo ti íhinu heecukantee ha nihicukee. Fiye naacukoo, ínsuumoo meemak. ^{IX} Naacakanooloo meemak, pale Yéesu añahanutoo máati poonool. ^X Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niṅ pikalaṅana hilim ha heesiinṅanee ha nkayeno toko nkanookoo niṅ sempe. ^{XI} Helot

niŋ pusooçaali pa pakateyoo, nkápalahool Yéesu nkalenkenoo nkáwiiniyanoo. Nkásooloo hísool heewalla nkañahanoo pati Pilaat. ^{XXI} Púcook puu, Pilaat niŋ Helot an niŋ akamooloo, pale hinoom eehuu nkáwiyool.

Ihínuyee kúiti ya eti Yéesu apite amukee

^{XXIII} Fiye, Pilaat naayonkal nantoonool ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, ñíhampaatiin ña niŋ pakan paka, ^{XXIV} naasokii: “Nícoopiyaam-coop áyiin aŋe innisok: ‘Akina ayem ti kanoŋan pakan paka.’ Nisincan, hátikin aluu inci incakanooloo ti eeha inninookoo ha, pale cukut heewune fanfan kati áhinee kúiti. ^{XXV} Háati Helot lombo acukut la naamuyene, kamma náañahaniyoo unaa. Pánipani, áyiin aŋe áhinut waah ewwa efuuwun kati amukee. ^{XXVI} Ekina ewune, inci fáhin apisapee, nkatanoo.”

[^{XXVII}] ^{XXVIII} Ti coonool kayoŋ ka púloŋ nkíceekii: “Mukoo! Nkatan unii Palapas!” ^{XXIX} (Palapas akuleekul kamma naanoŋane pakan paka fo nkátaakoolane ñíhampaatiin saatee ya, naamuk an.) ^{XXX} Fiye, Pilaat náalafi kakatan Yéesu, nene ákup niŋ kayoŋ ka. ^{XXXI} Pale kayoŋ ka nkutowo ti hiceeku meemak: “Pempenŋoo ti kuluwaa ya! Pempenŋoo ti kuluwaa!” ^{XXXII} Fiye, Pilaat naacakanii píhaacyenu: “Áyiin aŋe, weyme náahine weenaput? Inci cukut waah ewwa efuuwun kati amukee. Inci fáhin apisapee, nkatanoo.” ^{XXXIII} Pale nkutowo ti kaaceeceeekool kipisok: “Pempenŋoo ti kuluwaa!” Ti pikelan, kilimii nkihan sempe. ^{XXXIV} Fiye, Pilaat naacon íhinu eeha nkasokoo

ha. **XXV** Naakatan Palapas, aña nkasokoo ya akatan, eekulee ya kamma naanojane pakan paka fo nkátaakoolane ñíhampaatiin saatee ya, naamuk an. Pale naasok pusoocaali pa káhin Yéesu samat nii fa Pusuwif pa nkálafiye fa.

Kaapempenje ka kiti Yéesu

XXVI Ta nkayeniye ta hicoopu Yéesu, nka-paakool niñ áyiin ati Silen aña nkasok Simon, eeyeniye énakoonii ti saatee ya. Pusoocaali pa nkacokoo, nkatiyanoo kuluwaa ya apinow puson Yéesu. **XXVII** Kayoñ kenfakat nkiyeniyo kana-pan, pakaal pakati Jerusalem nkayeno pukooñ niñ esampoolo kiteyoo. **XXVIII** Yéesu náayesoonii lipa teyii naasokii: “Pakaal Jerusalem, timpí nikoñ kutoom, nikoñ kitaaluu niñ kiti epuuk aluu! **XXIX** Nisincan, caanak unca ti ékey ta efikasok ta: ‘Kayihaa picaakonta pa, keetaapala kataak añii niñ payenka taapala kácuuwan ka.’

XXX Ti oom caanak,
'pakan paka efikasok pítintin pa: "Nínowii toonii!"

niñ mítintin ma: "Níwufalool unii!"✧

XXXI “Kaatuko niñ káhinaa pínapaati fiye ti enuun ya eemaña ya, puume eficuk ti enuun ya eesuce ya?”

XXXII Nkacoopool lompo pikancak pákasupak kati kamukee ti coonool niñ Yéesu. **XXXIII** Kapucol la nkasok la “Esent”, pusoocaali pa nkapempen Yéesu ti kuluwaa ya. Nkapempen toko lompo pikancak pa pákasupak paka, oonool epees yáali, akee ya epees yaamay. **XXXIV** Yéesu naasok:

✧ **XXIII:XXX** 23:30 Hoseya 10:8

“Paapaa, ponketii kamma nkámiit eeha nkayem ti ihinu.” Pusoocaali pa nkañak kaakaaw kápipaacinool wañ wa uteyoo.

XXXV Kayoñ ka nkiyeno toko kaasincan. Ñihampaatiin Pusuwif pa nkayeniyoo káapalahool nkalenkenoo, nkasok: “Pakakee pakan naafakane, afakanoolo, iyyema akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, eemamalee ya”. **XXXVI** Pusoocaali pa lompo nkayeniyoo caalenken, nkalohoo nkawufanoo elaan eesipe. **XXXVII** Nkasok: “Niñ awe yem amansa ya ati Pusuwif pa, fakanoolo!” **XXXVIII** Patiila ti hikawoo intaak pakiical peesoke: “AÑE AYEM AMANSA YA ATI PUSUWIF PA.”

XXXIX Akee ti pikancak pa eepempenee ya naateñaloo: “Fo aaneetaat Eenucee ya ati Pútuun pa? Fakanoolo infakan lompo unii!” **XL** Pale akee ya naafet teyoo naasok: “Aafeyut fala Pútuun, awe páyemali ti ñíseeña ña ñoonool ña ñiti eket ya neyoo? **XLI** Anii, páhinal kíiti ya etaanii econoolaa-coonool kamma immaayemaa ti cooy páhinal anii peenaput pa, pale áyiin aje áhinut waah weenaput.”

XLII Naasok: “Yéesu, náwuniyam naayeniyaa ti elemeyu ya etii.” **XLIII** Yéesu naañahanoo: “Inci pusoki pánipani ya: Hinoom ha hiti fíyooy aafayeno niñ inci alacana.”

Eket ya eti Yéesu

XLIV Máamun caanak ca ti kikaw, énimaaan neeyeno ti mah ma púlooj fo sitalañ síhaaciil, **XLV** caanak ca inciyolo. Kahuuy ka kenfakat ka keeyem ka páhantuwa ekumpaan ya enfakat ya

eti Pútuun pa nkihaaco ti pututa. ^{XLVI} Yéesu naaceek niŋ kaawiiluyoo, naasok: “Paapaa! Ti sipeesi inci iyyenane yaanam!” Apipa hisoku hilim eehuu, naaket. ^{XLVII} Ahámpaatiin asooçaali ya, apucuk eehuu náamul Pútuun pa, naasok: “Pánipani, áyiin aŋe eecoonoole!”

^{XLVIII} Kayoŋ ka púlooŋ kéekeyii ka kaasin-can kapucuk heetaakiye ha nkatiyo sipeesii, nkañoŋo niŋ esampoolo. ^{XLIX} Yéesu pákawiyoo fiye púlooŋ niŋ pakaal paka kéenapoolii ka neyoo kápiliŋ Kalilee nkasiinjo pílaaŋ, nkayeno kaasincan heetaakiye ha.

Ehok ya eti Yéesu

^{L-LI} Intaako áyiin caacawoo Josef, ati saatee ya eti Pusuwif pa eyya nkasok ya Alimataay. Ayiin eenape, naacoonool, naayeno hítuulu ékey ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Naayeno akee ti ñihampaatiin píhina kíiti ya pale asayanut eeha pákawiyoo nkacoke ha, nkáhin. ^{LII} Naakaay pati Pilaat naacakanoo ehunoŋ ya eti Yéesu. ^{LIII} Púful toko náawananii ehunoŋ ya ti kuluwaa ya, naakuup yo niŋ kahuuy kiti ehok, naahokoo ti hiyaak heewakee ti énanikiin la ammeya nii an ataapala ahokee. ^{LIV} Iyyeno hinoom hiti kaamemanoool, le niŋ hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa éfihiyaañ.

^{LV} Pakaal paka kéenapoolii ka niŋ Yéesu kápiliŋ Kalilee nkanow ti Josef nkacuk hiyaak ha niŋ fa ehunoŋ ya neehintanee fa lupoo. ^{LVI} Púful toko nkañoŋo pati saatee ya, nkame-manoool munucu niŋ man méesuume haaw miti kaamaamool ehunoŋ ya. Ti hinoom ha hiti

kayeno ka, nkáyekunoolo samat nii hilim ha heesiinanee ha fa nihisoke fa.

XXIV

Pilito pa piti Yéesu ti eket ya

^I Hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa nihimuus, eti kacom eteyyo, mpucom mic, pakaal paka nkakaay pati hiyaak ha. Nka-coopool munucu ma niñ man ma méesuume ma haaw emma nkamemanoole ma. ^{II} Incakatook énankiin ya eepantane ya putum hiyaak ha néepalinkanee. ^{III} Nkanako, pale kacukut ehunuj ya eti Ateeteyo Yéesu. ^{IV} Kámiit fa éfikamiilool. Tokotoko, pákayiin pákasupak nkáfulii teyii niñ wañ weemiñale tas. ^V Ewatate enfakat neeyeno neyii, nkásitan. Pákayiin paka payenkuu nkasokii: “Weyme uwune inniyemi ti hiñes ti keekete ka aña eeyem ya kaloña? ^{VI} Aneetaat le, alitaalito ti keekete ka! Nínawuno eeha naasoke ha aluu ta naayeniye ta Kalilee: ^{VII} ‘Inci, Añii An, fo inci ufanee ti sipees pumuuyena pa. Fapempenee ti kuluwaa ya, ti hinoom ha híhaaciyenu ha fálitoonii ti eket ya.’” ^{VIII} Fiye, nkánawuno kilim ka kiteyoo.

^{IX} Pakaal paka páfulaliyii pati hiyaak ha, nkañoho, nkakaman eehe pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a niñ pakakee pinapana pa púloonj. ^X Keekamane ka eehe pupoñapoñ pa kayem Mari ati Makatala, Yowanna, Mari íñña ya ati Saak niñ pakakee pakaal keeyeniye neyii. ^{XI} Pale pupoñapoñ pa kacokut ho nii hilim heetaake hikaw, káyinanutii. ^{XII} Toko

fiyaaw, Piyeer naalito niŋ katey fo pati hiyaak ha, náacuuhan acukut ehunuŋ fo kahuuy ka kiti ehok ya lamma. Naañoŋo pateyoo, ínnimoo ti heetaakiye ha.

Pítin pa piti Emmawus

^{XIII} Ti hinoom ha hoonool huu, pinapana pákasupak pakati Yéesu nkayeno pikaayu ti cisaatee enca nkasok Emmawus, ti pututa etenco niŋ Jerusalem sikilomeetal ŋaasuwan niŋ yoonool. ^{XIV} Nkayeno kákupat heetaakiye ha púloŋ. ^{XV} Ta nkayeniye ta kákupat niŋ pílaacinool, Yéesu himuumoo náakoliyii, naanapool neyii. ^{XVI} Nkacukoo pale waah nuukitii hikiiwuyoo.

^{XVII} Yéesu naacakanii: “Weyme ínnikupat ti pítin aluu?” Nkasiŋo niŋ páciiteyii. ^{XVIII} Oonool teyii, caacawoo Kileyopas naasokoo: “Fo awe lammayi yem Jerusalem akaawoola éemiit heetaakiye ha ti kunoom enke?” ^{XIX} Yéesu naacakanii: “Hikina hiyem eeheyeme?” Nkañahanoo: “Heetaakiye ha Yéesu ati Naasalet. Ayenaayeno ayaamakoola enfakat hátikin Pútuun pa niŋ pakan paka púloŋ, náhin páhinal penfakat, náakup niŋ sempe. ^{XX} Ñihampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ ñihampaatiin ña pakatuunaa nkawufanoo pakati Room kati káhinoo kíiti nkamukoo, nkapempenoo ti kuluwaa ya. ^{XXI} Pale unii, núuyinan hínum nii akina akaakaay kafakan Israyel. Apan ti eehe fiye púloŋ, fíyooy yem hinoom ha híhaaciyenu ha ta eehe ni-hitaakiye ta. ^{XXII} Pakakee pakaal ti kayon

ka kutoonii nkaliimanool unii. Káfíisaafis nuulap kapikaay pati hiyaak ha, [XXIII](#) kacukut ehunuj ya eteyoo. Nkáñoohonii, nkasok unii nii pumaleekoo nkacuke mpusokii nii oopa kalonja. [XXIV](#) Pakakee ti kayonj ka kutoonii nkakaay pati hiyaak ha, nkatook samat nii pakaal paka fa nkasoke fa pale kacukut Yéesu.”

[XXV](#) Fiye, Yéesu naasokii: “Aluu niyem puson, nicasut ti káyinan eeha púloonj piyaamakoola pa nkasoke ha! [XXVI](#) Fo Eenucee ya ati Pútuun pa añanjut hicuku kúnuul enke apite anako ti hamake ha hiteyoo?” [XXVII](#) Púful toko, naayenyii kakaman heesokee ha teyoo ti pakiical pa púloonj piti Pútuun pa, ápucook ti pakiical pa piti Móyiis fo ti pakiical pa piti piyaamakoola pa púloonj.

[XXVIII](#) Ta nkalohane ta cisaatee ca enca nkayeniye ca tenco pikaayu, Yéesu náahin fiye nii himuusu. [XXIX](#) Pale nkañiniyoo ti hisoku: “Yeno le niñ unii, kamma ínciniimiye, apan caanak ca unca ti ékey hicoku.” Naanako, naayeno neyii. [XXX](#) Ta nkayeniye ta kati kali, naacoop hímpuul ha naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho naawufanii. [XXXI](#) Níkinii íññipankino nkakiiwoo pale naayemanj teyii felles. [XXXII](#) Nkasokoolo: “Fo saan anii sisaput ti pítin pa, ta náahine ta kunuu anii kípipankino ti heesokee ha ti pakiical pa piti Pútuun pa?”

[XXXIII](#) Tokotoko, nkalito mpacas, nkañooho Jerusalem. Incakatook pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a la nkaconcoole la niñ pakakee paka, [XXXIV](#) ti hisoku: “Pánipani, Ateeteyo ayitaayito ti eket ya! Afúliyooful ti Simon!” [XXXV](#) Pinapana

pa pákasupak paka payenkuu, nkakamanii heetaakiyii ha ti pítin pa niŋ puume nkakiwe Yéesu ta naafiite ta hímpuul ha.

Efúlíi ya eti Yéesu ti pinapana pa pakateyoo

XXXVI Poko ti hisoku ha eehuu, Yéesu himuumoo náafulii ti pututayii naasokii: “Kásuumaay kiyeno niŋ aluu!”

XXXVII Nkáyolino, nkafe, incukii nii áfulaful nkacuke. **XXXVIII** Pale Yéesu naasokii: “Weyme uwune inniliim? Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu? **XXXIX** Nisincan sipeesam niŋ wootam, aŋe inci himuumam! Nílikam innisincanam! Afúlaful ataakut enii niŋ picec, inci taakaataak samat nii fa innicuke fa.” **XL** Ta naayeniye ta hisoku eehuu, náayisanii sipeesoo niŋ wootoo. **XLI** Innímii nkameeŋ niŋ pásuuma fo nkáyinanut. Yéesu naacakanii: “Nitaakut le waah uti hili?” **XLII** Nkawufanoo pífiitiin yoon eesowee. **XLIII** Naacoop po, naali po hátikinii.

XLIV Fiye, Yéesu naasokii: “Ta inci iyyeniye ta niŋ aluu, sokaasok aluu: 'Heekiice ha púlooŋ kutoom tí hilim ha heesiŋanee ha hiti Móyiis, ti pakiical pa piti piyaamakoola pa niŋ ti pakiical pa piti kícimu ka, eehuu púlooŋ fo hitaako.’” **XLV** Fiye, Yéesu náapankin kunuwii kati kási pakiical pa piti Pútuun pa. **XLVI** Naasokii: “Ehe heekiicee ha: Fo Eenucee ya ati Pútuun pa aket, ti hinoom ha híhaaciyenu ha náalitoonii ti eket ya. **XLVII** Ti caacawoo, ehe eeha nkakaakaay ha káatuunan pakan paka púlooŋ, nkácook Jerusalem: 'Níwunko umuuyen wa utaaluu

Pútuun pa kati puponket wo aluu ti caacawoo.' ^{XLVIII} Aluu niyem keetantake ka eehe púlooj. ^{XLIX} Inci fápoñii aluu eeha Paapaa atoom náayinanane ha. Pale fo niyeno ti saatee eyye fo ta sempe sa siti patiila éfisiwanoonii ti aluu."

Pisilo pa piti Yéesu alacana

^L Púful toko, Yéesu naacooop pinapana pa pakateyoo fo kalohan cisaatee ca citi Petani. Náaseepin sipeeso naasampanii. ^{LI} Ta naayenyii ta kaasampan, naakatani, náaseepinee alacana. ^{LII} Pinapana pa pakateyoo nkákilipo, nkayenyoo hímulu, nkañoho Jerusalem niñ pásuuma penfakat. ^{LIII} Nkayeno tan óo tan hímulu Pútuun pa ti ekumpan ya enfakat ya.

Kuloonaay
Karon: Kuloonaay (Portions)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Karon)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

404e2c05-c6eb-5f56-8cae-50a5b595ef9a